

BOB WOODWARD

INFORMATORUL

BOB WOODWARD

INFORMATORUL

Povestea lui Deep Throat, sursa secretă din cazul Watergate

Traducere din limba engleză

DANIELA TRUȚIA

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

WOODWARD, BOB

Informatorul / Bob Woodward; trad.: Daniela Truția. -
București: RAO International Publishing Company, 2007

Indice

ISBN 978-973-103-266-5

I. Woodward, Bob

II. Truția, Daniela (trad.)

821.111-31=135.1

RAO International Publishing Company
Grupul Editorial RAO
Str. Turda nr. 117-119, București, România
www.raobooks.com
www.rao.ro

BOB WOODWARD
The Secret Man
The Story of Watergate's Deep Throat
© 2005, Bob Woodward
Evaluarea unui reporter © 2005, Carl Bernstein

© RAO International Publishing Company, 2006
pentru versiunea în limba română

2007

ISBN 978-973-103-266-5

*Pentru Katharine Graham,
Ben Bradlee și
Alice Mayhew*

1

În februarie 1992, nu cu mult înainte de împlinirea a douăzeci de ani de la spargerea din complexul Watergate, m-am dus la sediul FBI din Washington, clădirea cu aspect de fortăreață de pe Pennsylvania Avenue, care poartă numele lui J. Edgar Hoover.

Clădirea Hoover, o construcție impozantă din beton, cu ferestre mari și întunecate, ocupă o poziție strategică, undeva la mijlocul distanței dintre Casa Albă și Capitoliu. Ca și cum Hoover, directorul fondator și figura reprezentativă a FBI între anii 1924 și 1972, ar fi încă prezent în Washington D.C., asmuțind președinți și congresmeni unii împotriva altora. Am trecut prin labirintul barierelor de securitate reușind, într-un târziu, să ajung în arhiva cu documente. Mă dusesem acolo pentru a studia unele dosare rezultate din ancheta FBI asupra cazului Watergate care erau accesibile publicului. Încăperea

avea separeuri pentru lectură, bine luminate, cu lambriuri din lemn scump, și o atmosferă selectă, mult peste standardul clădirilor guvernamentale. Acum sala era cufundată în tăcere. Mi s-a oferit hârtie cu chenar albastru, pentru însemnări.

Dosarele Watergate conțin sute de rapoarte FBI de uz intern, cereri de intrare în acțiune, rezumate ale investigațiilor și telexuri către sediu trimise de birourile locale, unde se desfășuraseră sute de interviuri. Acolo se aflau și rezumatele informațiilor referitoare la cei cinci spărgători arestați în sediul Partidului Democrat din complexul Watergate: numele și biografiile lor, legăturile lor cu CIA, contactele lor cu E. Howard Hunt Jr, fost agent CIA, ulterior consultant la Casa Albă, și cu Gordon Liddy, fost agent FBI. Dosarele erau pline de însemnări, scurte mesaje de schimb de informații, întrebări formulate de funcționari superiori ai FBI semnate cu inițialele lor, date și clasificări ale informațiilor.

Privind retrospectiv, operațiunea de acoperire din cazul Watergate devenea extrem de clară. Conform unui rezumat datat cu șase zile după 17 iunie 1972, data spargerii din complexul Watergate, John Dean al III-lea, consilierul de la Casa Albă care ulterior mărturisise că organizase campania ilegală de obstrucționare a justiției în folosul președintelui Richard Nixon, „a declarat că toate solicitările pentru o anchetă FBI la Casa Albă trebuiau aprobate de el“.

Un raport din 10 octombrie 1972 se referea la articolul scris de mine și de Carl Bernstein și publicat de *Washington Post* în acea zi. Era, probabil, cel mai important articol al nostru, în care spuneam că spargerea de la Watergate nu era un incident izolat,

ci „făcea parte dintr-o amplă campanie de spionaj și sabotaj politic“ organizată de Casa Albă și de Comitetul pentru Realegerea Președintelui Nixon. Raportul de două pagini menționa că FBI aflase că Donald H. Segretti, care conducea campania de hărțuire a candidaților prezidențiali ai democraților, fusese angajat de Dwight L. Chapin, secretarul cu audiențele al președintelui, și plătit de Herbert W. Kalmbach, avocatul personal al lui Nixon. Cum nu exista nici o legătură directă cu tentativa de amplasare de aparatură de interceptare la Watergate, scria în raport, FBI nu urmărise acest fir.

Am zâmbit. Iată două dintre motivele pentru care operațiunea de acoperire în cazul Watergate funcționase la început: eficiența cu care Dean stopase orice investigație ulterioară și totala lipsă de imaginație a FBI.

Răsfoind rapoartele FBI – din câte îmi dădeam seama, o colecție aproape completă de rapoarte de uz intern și dosare de anchetă – am avut parte de o lectură agreabilă și bine documentată, amintind nume, evenimente și sentimente. Dosarele și rapoartele îmi creau un fel de intimitate cu patru ani intenși din viața mea, perioadă în care Carl Bernstein și cu mine ne ocupasem de cazul Watergate pentru ziarul *Washington Post* și scrisesem două cărți despre Watergate: *Toți oamenii președintelui*, publicată în 1974 și referitoare la investigațiile desfășurate de ziarul nostru, și *Ultimele zile*, publicată în 1976, care se ocupa de prăbușirea administrației Nixon.

La vremea vizitei făcute în clădirea FBI aveam patruzeci de ani, dar nu mă aflu acolo într-o excursie pe drumul amintirilor.

Nu căutam informații suplimentare despre bogata istorie a cazului Watergate, nici nu umblam după noi indicii, surprize, contradicții, delikte nedezevăluite sau sensuri ascunse, deși cazul Watergate nu înceta să mă uimească.

Mă găseam acolo ca să pornesc pe urmele lui Deep Throat – faimosul informator misterios care ne ajutase să ne scriem articolele referitoare la Watergate, în timpul unor întâlniri în toiul nopții într-un garaj subteran. Howard Simons, directorul coordonator al ziarului *Post*, poreclise sursa Deep Throat după titlul unui film porno de la vremea aceea, deoarece discuțiile cu informatorul erau *deep background* – termen jurnalistic ce desemna informații care puteau fi folosite fără ca sursa să fie vreodată menționată în ziar.

În afară de Deep Throat însuși, numai șapte persoane îi cunoșteau identitatea: eu, Carl, soția mea, Elsa Walsh, fostul director executiv al ziarului *Post*, Benjamin Bradlee, ulterior succesorul său, Leonard Downie Jr, și un avocat de la Ministerul de Justiție care descoperise secretul în 1976. Dar despre toate acestea mai târziu.

În pofida tuturor presupunerilor și speculațiilor, a articolelor și cărților, nimeni altcineva nu ghicise despre cine era vorba. Cu cât fuseseră vehiculate mai multe nume și liste în decursul anilor, cu atât identitatea lui Deep Throat se pierdea mai mult în ceață. Analize sistematice și meticuloase, chiar cărți scrise de John Dean și Leonard Garment, avocații lui Nixon în procesul Watergate, nu aduseseră vreo lumină în această privință, deoarece Deep Throat însuși își protejase identitatea, străduindu-se să *nu*

fie o sursă ca bărbatul din garajul subteran, jucat memorabil de actorul Hal Holbrook în filmul *Toți oamenii președintelui*. Înțelept, aproape profetic, dar complex, înfricoșător și mânios, Holbrook surprinsese viziunea reală a lui Deep Throat într-una dintre cele mai clandestine relații din jurnalismul american. În conversațiile noastre de la vremea aceea, adevăratul Deep Throat se arătase vizibil frământat, chiar chinuit de îndoieli – nu pe deplin convins că proceda corect ajutându-ne, dornic deopotrivă să ne fie de folos și să nu intervină. La fel ca multe alte surse confidențiale – dacă nu cumva chiar toate – dorea să se țină departe de implicațiile faptelor și vorbelor sale. Voia să fie protejat aproape cu orice preț și făcuse eforturi supraomenești ca să-și ascundă identitatea. Din câte știu eu, își mințise colegii, prietenii, chiar familia. Se ascunsese tot timpul și încă se mai ascundea.

În ziua aceea de februarie a anului 1992 mă găseam în clădirea Hoover pentru că Deep Throat lucrase chiar în inima FBI-ului. Poziția sa îi favorizase accesul la informații provenite din sute sau chiar mii de interviuri și documente adunate în primele luni de după spargerea din 1972. În plus, era în situația de a afla multe lucruri despre Casa Albă sub administrația Nixon, despre comportamentul celor de acolo și despre strategiile lor de acoperire. Fapte, indicii și chiar zvonuri despre Nixon, Washington și politică, toate ajungeau pe biroul și la urechile lui. Avea acces la datele brute din dosarele FBI. Avea posibilitatea de a ne furniza tot felul de indicii, în cele din urmă dezvăluindu-ne chiar

schema conspirației Watergate sau măcar ghidându-ne astfel încât s-o reconstituim noi singuri.

În cartea *Toți oamenii președintelui*, Carl și cu mine l-am prezentat pe Deep Throat ca fiind cineva din sectorul executiv al puterii, cu o poziție „extrem de delicată“. Mulți au interpretat eronat că ar fi fost vorba de cineva care lucra la Casa Albă în timpul administrației Nixon.

În tentativa noastră de a afla cine se găsea în spatele spargerii, Carl și cu mine petrecusem luni întregi parcurgând lista celor care lucraseră în Comitetul pentru Realegerea Președintelui (al cărui neinspirat acronim era CREEP¹), încercând să dăm de urma lor la locuințele din D.C. sau de la marginea Washingtonului. Carl, perseverent și sistematic, se ținea scai de oamenii de care avea nevoie. Una dintre persoanele cu care a stat de vorbă a fost contabilă de la CREEP, ulterior identificată în persoana doamnei Judith Hoback. Pe parcursul câtorva convorbiri desfășurate la locuința ei, ea ne-a descris amănunțit cum Liddy și alți colaboratori apropiați ai lui John N. Mitchell, fost procuror general și apoi șef al CREEP, primiseră sute de mii de dolari în numerar pentru activități de spionaj și sabotaj pe timpul campaniei electorale. Răsfoind dosarele FBI, am descoperit formularul „302“ referitor la interviul luat de FBI doamnei Hoback. Femeia declarase și la FBI exact aceleași lucruri pe care ni le relatase mie și lui Carl. Noi scrisesem

---

¹ În lb. engleză, verbul *to creep* înseamnă *a se târî*. (n.tr.)

INFORMATORUL

despre ele în *Post*, determinând numeroși agenți FBI să tragă concluzia greșită că primeam rapoarte FBI neprelucrate.

Deep Throat nu ne-a furnizat niciodată detalii concrete din aceste rapoarte tip 302. El ne-a confirmat amploarea activităților dubioase și ilegale desfășurate de CREEP și de Casa Albă, precum și posibila lor semnificație, ghidându-ne cu atenție în direcții importante și sprijinind firul călăuzitor descoperit în reportajele noastre: anume că spargerea de la Watergate nu era un incident izolat, ci parte a unui vast ansamblu de activități ilegale, desfășurate sub acoperire și îndreptate împotriva persoanelor percepute ca oponenți ai lui Nixon: figuri marcante ale mișcării împotriva războiului din Vietnam, reprezentanți ai mass-media, democrați, opozanți din interiorul administrației și, în sfârșit, persoane din cadrul sistemului de justiție american și din cadrul FBI care anchetau cazul Watergate.

Multe dintre vechile rapoarte FBI din dosarele citite de mine în ziua aceea și care atestau modul în care progresau investigațiile Biroului în afacerea Watergate nici măcar nu erau scrise pe foi cu antetul FBI sau al Ministerului de Justiție. Ele erau redactate pe cea mai comună hârtie, numită Formular opțional nr. 10 și având ca antet cuvintele: „Guvernul Statelor Unite, RAPORT“.

Atenția mi-a fost atrasă de un astfel de raport, datat 21 februarie 1973. „În pagina 1 a ziarului *Washington Post* de astăzi apare un articol semnat de Bob Woodward și Carl Bernstein, cu titlul «Hunt și provocarea Ditei Beard» (vezi facsimil)“.

Aceasta se întâmpla în zilele cele mai negre din întreaga perioadă în care ne ocupasem de cazul Watergate, la opt luni după spargere și la o lună după al doilea discurs de investitură al lui Nixon. Nixon obținuse o victorie electorală covârșitoare. Carl și cu mine scrisesem zeci de articole despre Watergate, în care descriam modul în care Casa Albă finanțase și se implicase în campania de spionaj și sabotaj, dar mulți dintre colegii noștri din media – ba chiar și unii jurnaliști din redacția *Post* – se îndoiau de cea mai mare parte a informațiilor publicate de noi.

Carl și cu mine ne străduiam din răputeri să dovedim că Howard Hunt, fost consultant la Casa Albă și organizator al spargerii și tentativei de interceptare de la Watergate, împreună cu Gordon Liddy, fost agent FBI, îndeplinisera și alte misiuni dubioase pentru Casa Albă. Odată stabilită tema articolelor noastre – și anume că existaseră numeroase operațiuni ilegale și sub acoperire – făceam tot ce ne stătea în putință să găsim dovezi că spargerea de la Watergate și operațiunea de plantare de aparatură de interceptare făceau parte dintr-o campanie mai amplă de activități secrete, destinate să spioneze, să saboteze sau să lezeze adversarii politici. În articolul din 21 februarie 1973, relatam că în urmă cu un an Hunt fusese trimis să discute cu Dita Beard, o funcționară la International Telephone and Telegraph (ITT).

Beard se aflate în centrul unuia dintre cele mai mari scandaluri anterioare Watergate în care era implicat numele lui Nixon. Ea era semnatara unui raport care susținea existența unei legături între promisiunea ITT de a contribui cu patru sute de

INFORMATORUL

mii de dolari la convenția republicanilor și un acord antitrust favorabil ITT și încheiat cu Ministerul de Justiție al administrației Nixon. Reporterul Jack Anderson publicase raportul Ditei Beard cu patru luni înainte de Watergate, cutremurând din temelii Casa Albă. În februarie 1973, Carl și cu mine relatam cum Howard Hunt fusese trimis să stea de vorbă cu doamna Beard, în încercarea de a demonstra că celebrul raport era un fals, poate chiar pentru a o convinge să se dezică de acesta. Hunt, fost agent CIA, purtase pe durata convorbirii o perucă roșcată, prea mare pentru capul lui, în încercarea de a-și ascunde identitatea.

Însă raportul FBI conținea câteva afirmații tentante: „După cum se știe, Woodward și Bernstein au scris numeroase articole despre Watergate. Deși articolele lor abundă în ficțiune și jumătăți de adevăr...” – fraza favorită a Casei Albe referitor la articolele noastre despre Watergate – „totuși ei au prezentat adesea informații pe care le atribuie anchetatorilor federali, unor surse din Ministerul de Justiție și din FBI. Cunoaștem că la un moment dat încercau tot felul de tertipuri cu agentul care se ocupa de caz în cadrul biroului local din Washington, cu scopul de a-l convinge să le destăinuie informații fragmentare”.

În continuare, în raport se preciza: „Luând în considerare toate faptele și în pofida elementelor de ficțiune, nu există nici un dubiu că cei doi reporteri au acces la surse din interiorul FBI sau al Ministerului de Justiție”.

Raportul menționa că directorul în exercițiu al FBI, L. Patrick Gray al III-lea, ordonase o analiză neîntârziată a ultimului

articol, pentru „a determina acele aspecte care ar fi putut proveni din surse FBI, identificând totodată persoanele care au acces la acele informații“. Urma o listă cu șase informații specifice. Ultima propoziție era reprezentată printr-un simplu cuvânt: „Urgent“.

Semnătura era formată dintr-o singură literă, una distinctă și familiară în ierarhia FBI. Ea arăta astfel:

„F“ era inițiala lui W. Mark Felt, directorul adjunct în exercițiu al FBI, la vremea aceea a doua persoană ca importanță în ierarhia FBI.

Când am terminat de citit raportul, am simțit cum îmi vâjâie capul. W. Mark Felt era Deep Throat.

M-am întrebat ce se întâmplase. Nu era cu puțință. De ce ar fi inițiat Felt ceea ce de fapt reprezenta investigarea unei scurgeri de informații? Chiar dacă astfel de cercetări rămâneau de obicei fără rezultat, de ce să aprindă totuși scânteia? Oare nu făcea decât să se supună unor ordine? Nu exista nici o îndoială că Gray dăduse „dispoziții“ să se efectueze o astfel de analiză. În clipa aceea mi-am dat seama că nu discutasem niciodată cu Deep Throat pe tema aceasta. Informațiile ajunseseră la mine de la surse din afara FBI.

INFORMATORUL

Era chiar atât de inteligent? Să fi fost *chiar* atât de inteligent? Am continuat să citesc dosarele. Pentru FBI-ul anului 1973, urgent însemna „Urgent!“

Un raport de patru pagini era pregătit pentru directorul în exercițiu Gray, care urma să-l citească în aceeași zi. Raportul era semnat atent cu inițiale, lângă care figurau data și ora: 17.07. Totuși, înainte de a ajunge la Gray, raportul trecuse pe la Felt, iar acesta încercuise ultimul paragraf, care suna astfel: „Un element interesant privitor la posibila sursă a acestui articol este următoarea informație, primită de agentul special Lano (în aceeași zi) de la adjunctul procurorului SUA, Campbell“ – unul dintre cei trei procurori care se ocupau la vremea aceea de cazul Watergate. „Domnul Campbell a raportat că ieri, 20.02.73, seara târziu, reporterul Woodward a luat legătura cu el, spunând că avea o sursă de informații la Casa Albă, după care i-a «relatat pe scurt» domnului Campbell esența articolului. Domnul Campbell i-a declarat agentului special Lano că nu a făcut nici un comentariu cu privire la articolul lui Woodward“.

Sub paragraful încercuit, Felt scrisese cu litere de tipar, mari și îngrijite: „ULTIMA PAGINĂ A RAPORTULUI ANEXAT – AICI ESTE RĂSPUNSUL“.

Semnat:

A large, stylized handwritten signature in black ink, consisting of a long horizontal stroke with a large, bold '7' or similar character at the beginning.

Sub inițialele lui Felt, Gray dispusese să fie redactat un raport pentru procurorul general, în esență punând scurgerile de informații pe seama lui Campbell sau a Casei Albe.

Eram impresionat. Amicul meu știa meserie. Pentru el, raportul era o acoperire eficientă, una dintre cele mai bune metode de lucru din contraspionaj. Nu numai că Felt însuși inițiasse investigarea scurgerilor de informații, dar, după toate aparențele, descoperise și cine se găsea la originea lor.

În februarie 1973 se părea că afacerea Watergate avea să fie dată uitării. Nixon fusese reales; președintele susținea că se întrezăreau premisele încheierii unei păci în Vietnam; cele șaisprezece zile ale procesului intentat spărgătorilor din complexul Watergate, precum și lui Hunt și Liddy, se soldaseră cu recunoașteri ale vinovăției și cu condamnări, însă nu exista nici o dovadă, nici o aluzie că ar fi fost implicate persoane de la vârf. Șeful spărgătorilor, James W. McCord Jr, fost angajat al CIA și șef al corpului de pază al lui Nixon în timpul campaniei, încă nu scrisese scrisoarea adresată lui John Sirica, judecătorul care prezida procesul spărgătorilor de la Watergate, scrisoare în care dezvăluia sperjurul, operațiunea de acoperire montată de Casa Albă și mituirea spărgătorilor în schimbul tăcerii.

În timp ce citeam raportul FBI, m-am întrebat: Ce naiba, să fi fost asta o inteligentă măsură de precauție luată de Deep Throat? Trebuia să iau în calcul posibilitatea sumbră că la vremea aceea omul care călăuzise cu pricepere investigațiile și articolele noastre abandona corabia, ajungând la concluzia că adevărul despre Watergate era cu neputință de aflat. Fără

îndoială, Felt era ambițios și dorea să fie numit director al FBI. Dar în aceeași lună, februarie 1973, Nixon îl numise pe Pat Gray director permanent, funcție pe care președintele i-o încredințase lui Gray după moartea lui Hoover, survenită cu o lună înainte de Watergate. Aceasta presupunea o audiere de confirmare în fața Comitetului Judiciar al Senatului, ceea ce avea cu siguranță să conducă la o verificare a modului în care FBI anchetase cazul Watergate.

La vremea aceea, februarie 1973, am avut o întâlnire neobișnuită cu Deep Throat. La propunerea lui, ne-am întâlnit într-un bar din comitatul Prince George. Mesajul lui din seara aceea a fost că președintele era furios la culme din pricina scurgerilor de informații către presă și că intenționa să-și dubleze eforturile de a le depista și de a ține presa în frâu. Totuși, în seara aceea Felt fusese foarte relaxat, dând a înțelege că administrația Nixon își trăia ultimele zile. „Oamenii aceștia ascund lucruri care vor ieși la iveală și care vor discredita însuși războiul lor împotriva scurgerilor de informații“. Felt vorbea cu o siguranță neobișnuită. „Nu au cum să împiedice adevărul să iasă la lumină. De aceea sunt atât de disperați“. Felt a spus că Pat Gray făcuse presiuni asupra Casei Albe pentru a fi numit director permanent al FBI. Ulterior, Gray și fostul consilier al Casei Albe John Dean negaseră acest fapt cu vehemență.

Pe parcursul lunii următoare, la audierea de confirmare desfășurată în fața Comitetului Judiciar al Senatului, Gray făcuse publice dosare FBI care confirmau unele relatări despre Watergate publicate de Carl și de mine cu un an în urmă –

lucruri dezmințite cu îndârjire de Casa Albă. Fapt și mai semnificativ, dosarele FBI confirmau informații relatate în câteva dintre principalele noastre articole din anul precedent: că Herbert Kalmbach, avocatul personal al lui Nixon, îl plătise pe Donald Segretti, care organizase multe dintre operațiunile murdare din cadrul campaniei electorale a lui Nixon. Dosarele dovedeau și că Segretti fusese angajat de Dwight Chapin, secretarul cu audiențele al lui Nixon.

Această revanșă publică venea să consoleze ziarul *Post* pentru frustrările acumulate în aproximativ zece luni, așa cum am arătat Carl și cu mine în cartea *Toți oamenii președintelui*. După această dezvăluire, articolul semnat de noi în *Post* era anunțat la fel ca o știre despre o triplă crimă sângeroasă. Apărut pe prima pagină, sub un titlu care se întindea pe lățimea a trei coloane, „Directorul FBI declară că oamenii lui Nixon l-au plătit pe Segretti“, articolul era însoțit de fotografii mari reprezentându-i pe Chapin, Kalmbach și Segretti.

Nu mult după aceea, Gray a depus mărturie că John Dean „probabil“ mințise atunci când spusese FBI-ului, imediat după spargerea de la Watergate, că nu știa ca Howard Hunt să fi avut un birou la Casa Albă.

Afacerea Watergate era pe punctul de a exploda. În următoarele optsprezece luni, adevărul a continuat să iasă zilnic la iveală, grație audierilor din Senat, transmise în direct de toate canalele de televiziune, după care au urmat dezvăluirile cu privire la înregistrările secrete ale lui Nixon, făcute în fața aceluiași Comitet de către Alexander P. Butterfield, fost consilier al

INFORMATORUL

Casei Albe în timpul administrației Nixon, apoi numirea și destituirea lui Archibald Cox, procuror desemnat special pentru anchetarea cazului Watergate, angajarea lui Leon Jaworski în locul lui Cox în scopul continuării cercetărilor, investigațiile efectuate de Comitetul Judiciar al Senatului în vederea punerii sub acuzație, decizia unanimă a Curții Supreme de Justiție de a-i cere lui Nixon să predea înregistrările și, în final, demisia lui Nixon, pe 9 august 1974.

Dezvăluirile, memoriile și publicarea a noi și noi înregistrări din colecția lui Nixon au continuat în același ritm până la moartea lui Nixon în 1994, ba chiar și după aceea. Însă misterul lui Deep Throat, devenit simbolul omului din miezul evenimentelor și care ridicase vâlul tăcerii, nu a făcut decât să se adâncească odată cu trecerea anilor. Cine era? De ce vorbise? De ce fusese taina lui păstrată atâta vreme? Și cum de eu mă aflu și acum pe urmele lui? Ce piese ale jocului îmi lipseau?

2

În vara anului 1969 eram locotenent în Marina Statelor Unite, numit la Pentagon în calitate de ofițer de pază însărcinat cu supravegherea comunicațiilor internaționale prin telex, în serviciul amiralului de atunci, Thomas H. Moorer, care ulterior avea să ajungă șef de stat-major al armelor întrunite, prima poziție militară din stat. Beneficiam de viză de securitate Top Secret și aveam acces la ceea ce se numea pe atunci SPECAT, Categorie Specială de mesaje extrem de delicate. În plus, beneficiam și de viză de securitate Top Secret Crypto, pentru informații criptografice despre codurile de comunicare. Totuși, nu aveam acces special la informații secrete, care erau transmise pe canale de comunicare separate. Munca mea era una de rutină și foarte plictisitoare. Ea consta în principal din ture de opt ore la Pentagon, unde supravegheam comunicațiile în care erau

implicați șeful operațiunilor navale, ministrul Forțelor Navale, statul-major al forțelor navale și comunicarea personală între amirali. Nu simțeam nici o atracție pentru munca mea.

În câteva cărți s-a afirmat că printre îndatoririle mele se număra și aceea de a-l informa pe Alexander M. Haig Jr, pe atunci adjunctul lui Henry Kissinger, consilierul lui Nixon pe probleme de securitate de la Casa Albă. Astfel, o serie de persoane, printre care inițial și John Dean, au presupus eronat că Haig era Deep Throat. Cu siguranță că l-am întâlnit pe Haig și am discutat cu el, dar abia după mulți ani. Însă, așa cum a afirmat public și în repetate rânduri amiralul Moorer, uneori îndeplineam funcția de curier, ducând mesaje sau alte documente (în plicuri sigilate, așa că rareori știam ce se afla înăuntru) la Casa Albă.

Într-o seară am fost trimis cu un astfel de transport la subsolul Aripii de Vest a Casei Albe, unde exista o mică anticameră, lângă Situation Room¹ și birourile unora dintre membrii Consiliului de Securitate Națională. Îmi amintesc vag că prin apropiere sau pe coridor existau câteva automate de cafea. Era aproape ora cinei, poate chiar mai târziu. Urma să am mult de așteptat până să conving persoana potrivită să iasă și să semneze pentru primirea materialului, poate o oră, dacă nu chiar mai mult. Dar eram fascinat de Casa Albă – fără îndoială întrecea Pentagonul – și, ori de câte ori mi se iveau astfel de

---

¹ Încăpere aflată în administrarea Consiliului de Securitate Națională, situată la subsolul Aripii de Vest a Casei Albe. De aici, președintele SUA și consilierii săi monitorizează crizele interne și internaționale. (n.tr.)

prilejuri, încercam să zăbovesc acolo cât mai mult posibil. Îmi făcea o deosebită plăcere să aștept.

Misterul Casei Albe este irezistibil. Mă încânta simplul fapt de a mă afla acolo, trăind sentimentul că în preajma mea se desfășurau evenimente importante.

Se prea poate ca eu însumi să mă fi oferit să duc documentele în acea seară, după o tură de rutină. Din câte îmi amintesc, era spre sfârșitul anului 1969, dar cel mai probabil în prima jumătate a anului 1970. Sunt sigur că purtam uniforma bleumarin a forțelor navale, varianta oficială de iarnă, cu două trese aurii și câte o stea pe fiecare manșetă. Aveam douăzeci și șase de ani sau poate abia împlinisem douăzeci și șapte. Eram tuns scurt, cum impunea regulamentul Marinei. Casa Albă era și încă este adesea plină de persoane în uniformă militară, care aleargă de colo-colo sau pur și simplu așteaptă.

Roger Morris, unul dintre asistenții lui Henry Kissinger, a sugerat că eu eram unul dintre cei care-l informau pe Haig, dar singura dovadă pe care a reușit s-o aducă Morris este aceea că în această perioadă m-a văzut așteptând în fața birourilor CSN din Aripa de Vest. Are dreptate, într-adevăr am fost acolo. Dar nu l-am informat niciodată pe Haig.

În seara aceea, după ce am așteptat câtva timp, a intrat un bărbat înalt, cu părul grizonat pieptănat fără cusur, care s-a așezat și el să aștepte. Purta un costum de culoare închisă, cămașă albă și cravată în tente discrete. Părea să fi fost cu vreo douăzeci și cinci-treizeci de ani mai vârstnic decât mine. Și el ținea în brațe o servietă sau un diplomat. Avea un aer distins și o

expresie studiată de siguranță de sine, ba chiar ceea ce s-ar putea numi alura, ținuta și degajarea cuiva obișnuit să comande, să dea ordine și să pretindă ca aceste ordine să fie executate imediat și fără întrebări. Părea să fie înzestrat cu răbdare și figura lui inspira încredere. Din câte îmi dădeam seama, studia cu atenție locul în care se afla. Nu era nici urmă de aroganță în privirea lui, dar se vedea clar cum ochii îi umblau în toate părțile – un mod elegant de a supraveghea.

După câteva minute, m-am prezentat.

– Locotenent Bob Woodward, am spus, având grijă să adaug și apelativul respectuos „domnule“.

– Mark Felt, s-a recomandat el.

Avea o voce puternică și sigură. În glasul lui se ghicea autoritatea. Nu mi-a oferit detalii despre el. Părea încordat, dar obișnuit să aștepte în astfel de situații. Din câte îmi amintesc, mi-am închipuit că se găsea acolo fie pentru a preda un material important, fie pentru o audiență. Avea pantofii bine lustruiți, dar nu în stilul militarilor, și purta părul puțin prea lung pentru a face parte din vreo categorie a armatei.

Îmi amintesc că am încercat să aflu mai multe despre el, începând să vorbesc despre mine. I-am spus că eram în ultimul an la Marină și că venisem cu documente provenind din biroul amiralului Moorer. Felt nu s-a grăbit să spună nimic despre propria-i persoană și nici despre prezența sa acolo.

În perioada aceea eram deosebit de neliniștit, ba chiar nedumerit în legătură cu viitorul meu. Din cauza războiului din Vietnam, mi se prelungise obligatoriu stagiul militar la Marină,

unde deja servisem patru ani după terminarea colegiului. În 1965 absolvisem Yale, unde primisem o bursă NROTC (Naval Reserve Training Corps¹) care îmi impunea ca, după obținerea diplomei, să mă înrolez la Marină.

În anul acela petrecut la Washington, am cheltuit multă energie în încercarea de a descoperi lucruri sau persoane interesante. Unul dintre colegii mei de clasă de la colegiu urma să se angajeze ca funcționar la judecătorul Warren Burger, iar eu m-am străduit să mă împrietenesc cu el. Ca să-mi mai atenuez neliniștea și senzația de derivă, urmam cursurile Universității George Washington. Unul dintre cursuri era despre Shakespeare, altul de relații internaționale. I-am pomenit lui Felt despre această activitate postcolegiu la GW, cum i se mai spunea Universității George Washington.

El a devenit imediat atent, apoi a adăugat că frecventase cursurile serale de drept tot la GW în anii '30, înainte de a intra – era pentru prima oară când aducea în discuție subiectul – la FBI. Mi-a mai spus că, în timp ce urma cursurile de drept la GW, lucrase cu normă întreagă pentru senatorul din Idaho, statul său de reședință.

I-am relatat că și eu făcusem ceva muncă voluntară la biroul congresmanului John Erlenborn, republican din districtul Wheaton, Illinois, unde crescusem.

---

¹ Corpul de instrucție pentru ofițeri în rezervă din cadrul forțelor navale. (n.tr.)

Prin urmare, mi-am spus, aveam două puncte comune: activitatea postcolegiu de la GW și munca pentru reprezentanții aleși ai statelor din care proveneam.

Felt și cu mine eram la fel ca doi pasageri așezați pe scaune alăturate într-un avion de cursă lungă: nu aveam unde să mergem și nu aveam nimic altceva de făcut decât să ne resemnăm și să ne omorâm timpul. El nu părea interesat să intre într-o discuție mai lungă. Dar eu mi-o doream din tot sufletul. Într-un târziu, am reușit să aflu că era director adjunct la FBI, răspunzător de secția inspecție, poziție importantă din subordinea directorului J. Edgar Hoover. Asta însemna că Felt era șef peste echipele de agenți care mergeau la sediile locale FBI ca să verifice dacă era respectată procedura și dacă erau îndeplinite ordinele lui Hoover. Ulterior am aflat că aceste echipe erau poreclite „mardeiașii“.

Sunt convins că rămăsesem literalmente cu gura căscată, într-atât de nerăbdător și curios eram. Lângă mine se găsea un om din inima lumii secrete despre care abia reușisem să aflu câte ceva în timpul serviciului meu militar la Marină. Îmi aduc aminte că nenumăratele mele întrebări nu mă ajutaseră să obțin mare lucru. Prin urmare, am început să vorbesc despre mine însumi. În această perioadă reușisem să iau un interviu fostului secretar de stat Dean Acheson, în vederea unei lucrări pe care o pregăteam pentru cursul de relații internaționale de la GW. Îmi amintesc cum la această primă întâlnire – sau poate la una avută ulterior – i-am relatat lui Felt cum mă dusesem să-l văd pe Acheson la Covington & Burling, fosta lui firmă de avocatură,

unde încă mai deținea un birou. Bătrânul Războinic Rece nu mă dezamăgise în acest interviu, în care îl descrisese în culori vii pe George Kennan, renumitul autor al doctrinei de „îngrădire“, pe care Acheson îl considera mai tolerant față de comuniști decât el. Kennan, spunea Acheson, era la fel ca un cal bătrân care trăgea o trăsuriță peste un pod, oprindu-se din când în când să vadă dacă el era cel care făcea atât zgomot.

Fie că era vorba de o persoană, o carte sau o idee, mă agățam de ea, adesea prea puternic, ba chiar cu încrâncenare. La fel și cu Mark Felt, fără îndoială un om cu o imensă experiență și o poziție importantă în FBI, nevoit acum să devină auditoriul meu. L-am copleșit cu întrebări despre meseria lui și despre lume. Așteptarea era prea lungă, dar pe măsură ce încercam să aflu cât mai multe de la el, mi se părea că timpul trece mai repede. Văzând că nu reușeam să ajung nicăieri cu întrebările, i-am împărtășit idealurile mele. La colegiu scrisesem un roman care nu era nici promițător, nici publicabil, deși eu nu-mi pierdusem speranța. „Poate voi încerca să devin romancier, i-am spus, sau profesor de colegiu, unde să predau limba engleză sau științe politice.“ Poate voi deveni avocat ca el sau ca tatăl meu. Tata absolvise Northwestern Law School¹ în anii '30. Felt și tata erau de aceeași vârstă, amândoi fiind născuți în 1913.

Acum, când mă gândesc la acea întâlnire întâmplătoare, dar crucială – una dintre cele mai importante din viața mea – îmi dau seama că sporovăiala mea era cea a unui adolescent. Dar

---

¹ Facultate particulară de drept din Chicago, Illinois. (n.tr.)

Felt nu avea de ales. Eu transformasem întrevederea într-o ședință de consiliere în vederea alegerii unei cariere. Cum el nu spunea mare lucru despre propria-i persoană, eu devenisem o parodie a clișeului „Am vorbit destul despre mine, ce părere aveți despre mine? Ce-ar trebui să fac?“ Îmi aduc aminte că Felt a spus că avea o fiică de vârsta mea care intrase la Universitatea Stanford. Am încercat să stabilesc data acestei prime întâlniri, dar nu pot fi sigur. Este posibil ca Felt să se fi aflat acolo pentru a discuta cu cineva în legătură cu ceea ce era pe atunci programul strict secret al administrației Nixon de interceptare a convorbirilor telefonice a șaptesprezece jurnaliști și asistenți de la Casa Albă. Interceptarea era menită, cel puțin în parte, să depisteze oficialii de la care se scurgeau informații către presă. Ulterior, documentele rezultate din anchetarea cazului Watergate au dezvăluit faptul că FBI trimisese doctorului Kissinger treizeci și șapte de scrisori în care erau raportate rezultatele diverselor activități de supraveghere desfășurate între 13 mai 1969 și 11 mai 1970. Poate că Felt tocmai adusese unele dintre aceste scrisori strict secrete, care trebuiau transportate cu mare atenție și erau probabil trimise prin curier. Ulterior, Felt a negat că la vremea aceea ar fi fost la curent cu interceptările raportate lui Kissinger.

După ani de zile, cele șaptesprezece supravegheri telefonice aveau să se numere printre cele mai controversate dezvăluiri din cadrul afacerii Watergate. Între cei ale căror telefoane fuseseră puse sub ascultare se numărau William Safire de la Casa Albă, autorul discursurilor lui Nixon, ulterior reporter la *New York Times*, un asistent principal al lui Kissinger, care mai târziu avea

să-și dea demisia din cauza invaziei din Cambodgia, ajungând la un moment dat consilierul pe probleme de securitate al președintelui Bill Clinton. Asistentul pe probleme militare al secretarului Apărării, Melvin Laird, care adesea avea confruntări cu Kissinger, se găsea și el pe lista celor ale căror telefoane erau ascultate ca parte a programului desfășurat de FBI.

Dar la vremea când discutam cu Felt, toate acestea și multe, multe altele îmi erau necunoscute și de neînchipuit. Am continuat să-l atrag în conversația axată în principal pe întrebările și pe nesiguranța mea în privința a ceea ce aveam să fac pe viitor, subiect care mă obseda. Păstram o atitudine respectuoasă, deși probabil că păream lipsit de posibilități. El se arăta prietenos, iar eu i-am interpretat atitudinea ca pe una paternă. Cu toate acestea, cea mai vie amintire pe care o păstrez de atunci este felul lui de a fi distant și oficial, marca FBI în timpul lui Hoover. I-am cerut lui Felt numărul de telefon, iar el mi-a dat numărul firului direct din biroul de la FBI.

Cred că l-am mai întâlnit doar o singură dată la Casa Albă. Dar legătura fusese făcută. Urma să se adauge listei de persoane pe care le consultasem amănunțit în legătură cu viitorul meu – eterna cauză a nesiguranței și îngrijorării mele pe măsură ce se apropia mult așteptata dată a liberării din armată, august 1970.

La un moment dat i-am telefonat, mai întâi la FBI, apoi la locuința sa din Virginia. Eram cam disperat și sunt convins că mi-am deschis inima în fața lui. Trimisesem cereri la mai multe facultăți de drept, sperând că voi fi acceptat începând din toamna anului 1970. Acum, că împlinisem douăzeci și șapte de

ani, mă întrebam dacă era cazul – sau cum voi rezista – să petrec trei ani studiind dreptul înainte de a-mi lua un serviciu.

Cumva sensibilizat la deruta pe care o ghicea în spatele întrebărilor mele, Felt mi-a spus că, după ce-și luase diploma în drept, prima lui slujbă fusese la Comisia Federală de Comerț. Aceasta se întâmplase la începutul anilor '40, când și el mergea pe treizeci de ani. Prima lui însărcinare fusese aceea de a determina pentru CFC dacă hârtia igienică marca Crucea Roșie se bucura de un avantaj competitiv nemeritat, lumea închipuindu-și că era aprobată sau susținută de Crucea Roșie Americană. Felt descoperise că oamenii evitau să vorbească despre cum foloseau hârtia igienică, astfel încât nu reușise să rezolve cazul. CFC era o instituție federală cu o birocrație tradițională, complicată și înceată, iar el o detesta din tot sufletul. Alege acțiunea, m-a îndemnat el. Un an mai târziu depusese o cerere de angajare la FBI și fusese acceptat. Pregătirea fusese înspăimântător de grea, aproape zi și noapte. Dar munca unui agent și a unui supraveghetor consta din cazuri importante și nerezolvate, crime sau evenimente inexplicabile. După părerea lui, facultatea de drept deschidea majoritatea ușilor, dar eu trebuia să-mi aleg ce-mi cere inima. Așa mi-a spus, în tot atâtea cuvinte. „Nu te lăsa prins de ceva asemănător investigației CFC în legătură cu hârtia igienică.“

Părea o metaforă aproape perfectă pentru capcanele cu care m-aș fi putut confrunța – din anumite puncte de vedere, îmi amintesc că fusese aproape o revelație. I-am fost recunoscător pentru sfat. Chiar și acum, după zeci de ani, consider sfatul lui un fel de „boboc de trandafir“, acel misterios element-cheie din

viața cuiva care explică totul. În cazul meu, „bobocul de trandafir“ era descoperirea că eram liber să aleg. Serviciul militar la Marină reprezentase exact opusul acestei libertăți și trebuia să fiu atent să nu îngădui altei persoane să-mi planifice viața. Tata, care fusese asociat într-o firmă de avocatură din Illinois, voia să merg la facultatea de drept și apoi să intru să lucrez la firmă. Atât școala, cât și stagiul la Marină fuseseră programate în vederea acestui obiectiv. Dar eu puteam alege. Trimisesem o sumedenie de scrisori și fusesem la nenumărate interviuri, având în vedere o mare gamă de posibile slujbe și cariere. Solicitasem chiar și un formular de înscriere la CIA, dar nu-l trimisesem niciodată, fiindcă formalitățile erau complicate și durau mult. Și pe urmă, n-ar fi fost ceva asemănător cu Marina? Am mers la interviuri în lumea afacerilor, inclusiv Procter & Gamble, unde angajau tineri care să se ocupe de marketing pentru produsele lor, de la săpun la pastă de dinți. O prietenă spunea în glumă că aveam șanse să devin „Domnul Unt de Arahide la Minut“, răspunzător cu vânzarea pastelor pentru sandviciuri. Bineînțeles, am trimis și cereri la diverse facultăți de drept și, într-un târziu, am fost acceptat.

Le-am dat tuturor vestea cea mare, inclusiv lui Felt, care a părut bucuros că nu intrasem la CIA și că nu urma să vând unt de arahide sau ceva asemănător.

În ultima vineri dinaintea datei la care urma să ies din armată, comandantul, care, din punct de vedere ierarhic, era superiorul meu (mi se pare că numele lui era Kingston), și câțiva dintre colegii mei au organizat o petrecere în cinstea mea la unul dintre

cluburile de ofițeri din Virginia. Martini costa cel mult nouăzeci de cenți și cred că am dat pe gât vreo șase sau șapte – mai mult alcool decât băusem vreodată până atunci. Eram atât de amețit și îmi era atât de rău, încât îmi amintesc că, așa cum zăceam pe bancheta din spate a mașinii lui Kingston, am vomitat în mașină, lucru inacceptabil chiar și pentru un ofițer pe cale să părăsească Marina. Îmi amintesc că soția lui Kingston, care ședea pe locul de lângă șofer, a reușit cu greu să-și ascundă dezgustul. Anterior, Kingston, care redacta rapoartele referitoare la condiția mea fizică – evaluări periodice bianuale ale ofițerilor din Marină – spunea că la Marină funcționasem cu numai unul sau doi din cei opt cilindri de care dispuneam și că spera din toată inima să găsesc ceva care să-i pună în funcțiune și pe ceilalți. Kingston m-a lăsat – mi-a făcut vânt jos din mașină – undeva în parcare din partea de nord a Pentagonului, unde îmi lăsasem mașina, un Volkswagen broscuță.

Nu eram în stare să mă țin pe picioare, așa că am început să mă târăsc. A apărut poliția militară, să vadă cine se târa prin parcare. Le-am arătat actele și le-am spus că terminasem stagiul la Marină, sau aproape îl terminasem. Noi îi spuneam „scurtu’” – ceea ce însemna că mai aveam doar câteva zile. Polițiștii militari s-au arătat înțelegători, poate și ușor invidioși, și au spus că cineva pe cale să iasă din armată avea dreptul la un chef. Ei sau unul dintre colegii mei m-au dus cu mașina la apartamentul meu din Districtul Columbia. Locuiam într-o garsonieră de la etajul șase, pentru care plăteam o sută zece dolari, pe strada Northwest 617 –1718, lângă Dupont Circle.

În viața mea n-am mai avut migrene precum cea de a doua zi – o durere permanentă de-mi zvâcnea capul. Probabil că așa trebuia să se manifeste o migrenă. Nici în ziua de azi nu pot bea sau mirosi Martini fără să mă încerce o vagă senzație de greață.

M-am liberat oficial din armată în august 1970 și, cum aveam toată luna august la dispoziție, am început să tatonez terenul. Facultatea de drept mi se părea o alegere lipsită de strălucire. Petrecusem cinci ani monotoni în Marină, detestam războiul din Vietnam, dar nu făcusem niciodată nimic în acest sens, decât poate să particip la marș de protest organizat în D.C.

Am înaintat o cerere de angajare la ziarul *Washington Post*, despre care știam că era condus de un editor interesant și exigent pe nume Ben Bradlee. Ceea ce-mi plăcea la articolele lor era curajul cu care spuneau lucrurilor pe nume: mi se părea o atitudine potrivită cu vremurile, cu direcția generală în care se îndrepta lumea, o meserie mult mai apropiată de realitate decât facultatea de drept. Poate că totuși munca de reporter mi se potrivea.

3

În strădania mea de a-mi alege o carieră, trimisesem o scrisoare la *Post*, în care solicitam o slujbă ca reporter. Cumva – nu mai țin minte cum – Harry Rosenfeld, redactorul ediției pe oraș – a acceptat să mă vadă.

E foarte posibil ca în ziua aceea să fi mers la redacția ziarului doar ca să încerc să dau de Rosenfeld. Aceasta se întâmpla înainte de a fi luate măsurile stricte de securitate aplicate astăzi, astfel încât practic oricine putea intra în clădire și urca până la etajul cinci, unde se afla sala redacției. Redacția *Post*, aflată la intersecția străzilor 15 și L Northwest, se găsea la o distanță de numai șapte cvartale de mers pe jos de apartamentul meu de la intersecția străzilor 17 și P.

În mai puțin de doi ani, Rosenfeld avea să devină unul dintre principalii editori pentru articolele despre Watergate pe care urma să le scriem Bernstein și cu mine. Rosenfeld, abia trecut de patruzeci de ani, înghițea tot timpul tablete împotriva

acidității stomacale și se găsea în acea stare de agitație continuă caracteristică persoanelor care suferă de stomac. Născut la Berlin în perioada prenazistă, venise la New York la vârsta de zece ani. În cartea *Toți oamenii președintelui*, Bernstein și cu mine am afirmat că Rosenfeld conducea redacția metropolitană a ziarului, cea mai mare de la *Post*, la fel ca un antrenor de fotbal. În carte am scris: „Își îndemna jucătorii, îi înștiința că le promisese șefilor să obțină rezultate, îi ruga, țipa la ei, îi lua cu binișorul, îi zorea, schimbându-și în fiecare clipă expresia feței: furie, satisfacție, îngrijorare“.

În ziua aceea din luna august 1970, în biroul lui, făcuse uz de multe dintre aceste mijloace. Cu cravata desfăcută la gât, mă privea fix și oarecum uluit prin lentilele ochelarilor. De ce, se mira el, de ce țineam să mă fac reporter? Experiența mea era zero, zero absolut. „De ce ar dori ziarul *Washington Post* să angajeze pe cineva lipsit de experiență?“ m-a întrebat el. A întins mâna după un teanc de dosare. Mi-a spus că aparțineau unor persoane care solicitaseră să lucreze la *Post*. Teancuri – toți, aproape toți voiau să lucreze la *Post*. A răsfoit prin ele. Iată, de pildă, cineva cu cinci ani de experiență la un ziar important din Midwest și care implora, ținea morțiș, să lucreze la *Post*. A găsit dosarul cuiva cu zece ani de experiență. Zece ani. Altă persoană care solicita angajarea câștigase tot felul de premii pentru jurnalism. „De ce tu?“ a repetat el.

Nu prea aveam cum să-i răspund și-mi amintesc numai că am îndrugat ceva legat de experiment și dorință.

El m-a întrebat ce însemna „atribuire“.

I-am răspuns că nu știam.

Rosenfeld a clătinat din cap și mi-a explicat că acel cuvânt însemna că tot ce publica ziarul trebuia atribuit cuiva – primarul a spus, documentul arată, o sursă a declarat. Cititorul trebuia să cunoască cât se putea mai direct pe ce se bazau toate informațiile.

Rosenfeld era atât de consternat de ignoranța mea, care era chiar mai mare decât aroganța, îndrăzneala și îngâmfarele de care dădeam dovadă, încât a făcut semn unor redactori să se apropie. Și-a înălțat brațele în aer, spunând ceva de genul: Uitați-vă la flăcăul ăsta, vrea să lucreze aici ca reporter și n-are nici un fel de experiență. N-a scris nici măcar la ziarul colegiului!

Cred că anexasem un exemplar al lucrării mele de absolvire despre Dean Acheson. Rosenfeld a etichetat-o drept irelevantă, absolut irelevantă pentru jurnalism și a azvârlit-o deoparte. Dată fiind starea lui de spirit, nu-mi era greu să mi-l imaginez aruncând-o pe jos și călcând-o în picioare.

„E o nebunie atât de mare, a spus în cele din urmă Rosenfeld, adoptând o atitudine diametral opusă, încât ar trebui să facem o încercare. Îți vom acorda o perioadă de probă de două săptămâni,” a continuat el. Apoi a adăugat că mă voi subordona adjunctului său, Andrew Barnes, o persoană încântătoare, absolvent de Harvard și care ulterior avea să devină editor și CEO al ziarului *St Petersburg Times* din Florida.

Barnes își avea biroul în mijlocul sălii redacției. M-a privit cu un amestec de blândețe și exasperare, de parcă ar fi vrut să spună: Încă un experiment de-al lui Harry! Barnes mergea oarecum aplecat înainte și semăna cu un ofițer superior CIA

care ar fi primit ordin să pună un orb (pe mine) să descifreze hărțile inamicului.

Prima mea însărcinare, mi-a spus Barnes, urma să fie un caz local legat de benzinării. După o serie de jafuri nocturne, mai multe benzinării instituiseră pe timp de noapte politica sumelor fixe, respectiv clienții trebuiau să plătească în bani gheață, pe care-i introduceau printr-o fantă aflată în partea superioară a unui seif voluminos care nu putea fi deschis de schimbul de noapte. În lipsa banilor, era de așteptat ca jafurile să înceteze.

Am părăsit clădirea entuziasmat la culme de posibilitățile ce mi se ofereau.

Îmi amintesc că m-am întors în apartamentul meu, conștient că acum puteam merge la fiecare benzinărie din oraș în calitate de reporter la *Post* și că puteam verifica fiecare aspect al acestei noi tactici de stopare a infracțiunilor care fără îndoială făceau ravagii în Washington și în împrejurimi. Probabil că am vizitat zeci de benzinării, dar n-am descoperit decât două care foloseau seifurile destinate sumelor fixe. Două zile mai târziu m-am prezentat la Barnes.

– Ai văzut *New York Times*, nu? m-a întâmpinat el.

– Nu. N-am citit *New York Times*.

– Ar fi fost cazul, a râs el disprețuitor și mi-a aruncat ziarul. Pe pagina de știri referitoare la metropolă era publicat un amplu articol care descria modul de funcționare a sumei fixe în benzinăriile newyorkeze.

Mi se suflase pontul încă de la primul subiect încredințat. Pe chipul lui Barnes citeam limpede: Mi-am pierdut încrederea în

tine. Eram distrus. Mi-am cerut scuze. El mi-a mai dat câteva subiecte, iar eu am încercat să vin cu articole proprii. După două săptămâni scrisesem poate douăsprezece articole sau fragmente de articole. Nici unul dintre ele nu fusese publicat, de fapt nu fusese nici pe departe potrivit pentru publicare. Nici unul nu fusese editat.

„Vezi, nu te pricepi, mi-a spus Rosenfeld, îndurându-se să pună capăt perioadei mele de probă. Dacă ești serios, iar eu nu sunt deloc convins că ești, ia-ți o slujbă la un ziar mai mic și învață noțiunile elementare.“ A adăugat că exista un săptămânal mic, dar respectat, în suburbiile din Maryland: *Montgomery County Sentinel*. Editorul, Roger Farquhar, fusese cândva editorul redacției statale de la *Post* și știa cum să pregătească reporteri.

Am plecat mai încântat ca oricând. Deși eșuasem total în perioada de probă – o prăbușire spectaculoasă – mi-am dat seama că găsisem o ocupație care îmi plăcea foarte mult. Pulsul realității imediate din sala redacției și de la ziar mă copleșea. I-am telefonat lui Roger Farquhar, am solicitat una dintre cele patru slujbe de reporter la el și m-am prezentat pentru un interviu la birourile ziarului *Sentinel* din centrul orașului Rockville, Maryland, cam la o oră distanță de D.C., în direcția nord-vest, în suburbiile Marylandului.

Farquhar, un fumător înrăit și un editor strălucit și profund sceptic, mi-a mărturisit ulterior că mă angajase fiindcă spusese: „Îmi doresc atât de mult această slujbă încât îi simt gustul“. Așa simțeam și sunt convins că așa mă și exprimaseam. L-am anunțat pe tatăl meu că renunțasem la facultatea de drept

și că-mi luasem o slujbă plătită cu aproximativ o sută cincisprezece dolari pe săptămână, ca reporter la un săptămânal din Maryland.

– Ești nebun, mi-a spus tata, într-una din rarele evaluări făcute vreodată la adresa mea.

I-am telefonat și lui Mark Felt, care, cumva mai blând, și-a exprimat o opinie asemănătoare. Mi-a explicat că, după părerea lui, ziarele erau prea superficiale și prea grăbite să dea un verdict. Ziarele nu abordau în profunzime subiectele și rareori ajungeau la esența unui eveniment.

Ei bine, i-am replicat, eu eram încântat. Poate mă putea ajuta cu unele subiecte.

Din câte îmi amintesc, nu mi-a dat nici un răspuns.

Anul petrecut la redacția ziarului *Sentinel* a fost o experiență utilă. Roger Farquhar mi-a lăsat libertatea de-a merge pe urma unor subiecte minore, iar eu am realizat câteva chiar înaintea ziarului *Post*. Unul dintre articolele scrise de mine, referitor la militantul de culoare H. Rap Brown, relatează că un procuror statal îmi mărturisise că acuzația de incendiere formulată la adresa lui Brown era „aranjată”. Procurorul și-a menținut declarația, iar *Post* și *New York Times* au scris și ele articole despre același subiect, publicate pe pagina întâi.

În anul acela am ținut legătura cu Felt, telefonându-i la birou sau acasă. Devenisem cumva prieteni. El era mentorul care mă ținea departe de investigații tip „hârtie igienică”, iar eu eram studentul care îi cerea sfatul și-i puneă întrebări. Reușeam să-l

prind la telefon și să-l rețin între zece și douăzeci de minute. Într-un weekend am mers cu mașina până la casa lui din Virginia, unde am cunoscut-o pe soția lui, Audrey. Cumva spre mirarea mea, am descoperit că Felt era un admirator al lui J. Edgar Hoover. Aprecia spiritul ordonat al lui Hoover, care conducea FBI cu proceduri stricte și cu o mână de fier. Hoover era întotdeauna bine îmbrăcat, odihnit și direct. Felt spunea că aprecia faptul că Hoover sosea la birou în fiecare dimineață la 6.30 și că fiecare știa ce se așteaptă de la el. Casa Albă sub administrația Nixon era cu totul altceva, mi-a spus Felt. Pre-siunile politice erau imense, a adăugat el, fără a face alte comentarii. Cred că a etichetat-o drept coruptă și sinistră. A mai spus că Hoover, Felt și vechea gardă erau zidul care proteja FBI.

În memoriile sale, intitulate *Piramida FBI* și care la apariție, în 1979, la cinci ani după demisia lui Nixon, nu s-au bucurat de nici o atenție, Felt dezvăluia furios încercarea de a institui un control politic asupra FBI prin ceea ce el numea „o conspirație a Casei Albe și a Ministerului de Justiție“.

La vremea aceea, în perioada 1970–1971, înainte de Watergate, puțini cunoșteau lupta surdă dintre Casa Albă și FBI. De pildă, după cum avea să iasă la iveală ulterior, în urma investigațiilor în cazul Watergate, în 1970 un tânăr consultant la Casa Albă, pe nume Tom Charles Huston, a propus un plan prin care CIA, FBI și unitățile de informații militare erau autorizate să intensifice supravegherea electronică a „amenințărilor la adresa securității interne“, ceea ce permitea deschiderea ilegală a corespondenței, ridicarea restricțiilor legate de pătrunderi frauduloase sau prin

efracție în locuințe în scopul obținerii de informații. Într-un raport ultrasecret, Huston avertiza că planul era „fără îndoială ilegal“. Inițial, președintele Nixon a aprobat planul. Hoover s-a opus cu îndârjire, în esență pentru că interceptările, violarea corespondenței și pătrunderea prin efracție în locuințe și birouri care prezentau amenințări la adresa securității interne erau în principal de competența FBI, care nu dorea nici un fel de concurență. După patru zile, Nixon a respins planul lui Huston.

Mai târziu, Felt avea să scrie că el l-a considerat pe Huston „un fel de *gauleiter* al Casei Albe peste comunitatea de informații“. În *Webster's Encyclopedic Unabridged Dictionary*, gros de zece centimetri, cuvântul *gauleiter* este definit cu sensul de „conducător sau funcționar superior al unui district politic aflat sub control nazist“.

Nu există nici o îndoială în ce privește părerea lui Felt despre echipa lui Nixon. În această perioadă, Felt a stopat în egală măsură strădaniile unor angajați ai FBI de a „identifica fiecare membru al fiecărei comune hippy“ din zona Los Angeles, de exemplu, sau de a deschide dosar fiecărui membru al Asociației Studenților pentru o Societate Democratică.

„Era o propunere din cale afară de ridicolă“, scria Felt. „În primul rând, doar un număr restrâns de membri propovăduiseră violența sau participaseră la acte violente și nu exista nici o justificare pentru a-i cerceta pe ceilalți.“ Aceasta ar fi însemnat să fie deschise mii de noi cazuri, or FBI nu dispunea de personal suficient pentru așa ceva, adăuga el.

Nici unul dintre aceste aspecte nu a ieșit nemijlocit la iveală în discuțiile noastre, dar pentru mine era limpede că Felt era supus multor presiuni. Dar principala sa preocupare era amenințarea la adresa integrității și independenței FBI.

Pe 1 iulie 1971 – cam cu un an înainte de moartea lui Hoover și de spargerea de la Watergate – Hoover l-a avansat pe Felt, care a devenit omul numărul 3 ca putere în ierarhia FBI. Deși Clyde Tolson, prieten apropiat al lui Hoover, era practic numărul 2, acesta era bolnav și lipsea zile întregi de la serviciu, ceea ce însemna că nu deținea controlul operativ asupra FBI. Implicit, prietenul meu Mark Felt a devenit cel care se ocupa de toate problemele zilnice ale FBI, cu condiția să-i informeze pe Hoover și Tolson sau să obțină aprobarea lui Hoover în chestiuni de procedură. În această perioadă, Felt era copleșit de telefoane de la consilieri ai Casei Albe din timpul administrației Nixon care-i solicitau informații politice, precum și favoruri, mai mici sau mai mari.

Exact la vremea aceea, august 1971, la un an după eșecul meu de la *Post*, Rosenfeld a decis în sfârșit să mă angajeze. M-am dus la redacția *Post*, cred că era prima zi de vineri din septembrie, pentru interviul final și o întrevedere cu Bradlee.

Din câte îmi amintesc, era vineri, 3 septembrie 1971. Fără ca vreunul din noi să fi avut, desigur, cunoștință la vremea aceea, la douăzeci și patru de ore după întâlnirea mea cu Bradlee, un colaborator al Casei Albe pe nume Howard Hunt avea să conducă o echipă de spărgători la Los Angeles, cu scopul de a pătrunde în cabinetul psihiatrului lui Daniel Ellsberg, omul prin

intermediul căruia documentele Pentagonului ajunseseră la ziarul *New York Times*. Hunt și acolitul său, Liddy, împreună cu așa-numiții „instalatori“, munceau la stoparea scurgerilor de informații către mass-media, îndeosebi deoarece Casa Albă nu era convinsă că se putea baza pe FBI ca să abordeze problema fără menajamente.

Cu o lună înainte, pe 11 august 1971, John D. Ehrlichman, unul dintre principalii asistenți lui Nixon și prim-consilier pe probleme de politică internă, scrisese „Aprobat“ pe un raport care recomanda „demararea unei operațiuni sub acoperire care să verifice toate fișele medicale deținute de psihianalistul lui Ellsberg“. După care Ehrlichman scrisese: „Cu condiția să fie luate toate măsurile pentru a nu fi identificat autorul“.

Pe Bradlee nu-l interesa cu ce mă îndeletnicisem la ceea ce el numea „ziarul nu-știu-cum-îl-cheamă-din comitatul Montgomery“. Bradlee era renumit pentru faptul că nu reușea să se concentreze decât pe perioade foarte scurte, dar când își întorcea fața și ochii spre tine, semn că era atent numai la ce-i spuneai, atunci era limpede că dăduseși lovitura. Singurul lui punct de interes în ceea ce mă privea era stagiul meu la Marină. Cei cinci ani de stagiul ai mei nu fuseseră ani grei de război, cum se întâmplase cu el în cel de al Doilea Război Mondial, când servise pe o rablă de vapor, crucișătorul *USS Philip*, dar chiar și la distanță de o generație, într-un fel eram ca niște frați. Amândoi eram de acord, că, după Marină, totul devenea ușor. „Păi, atunci, treci la treabă, distracție plăcută, și începi să umbli după subiecte“, mi-a spus el.

Pe data de 15 septembrie 1971 mi-am început munca la *Post*. Primeam un salariu de o sută șaizeci și cinci de dolari pe săptămână. Cum sindicatul nu ținea cont de experiența jurnalistică la un săptămânal – nu conta decât experiența la un cotidian – eram cel mai prost plătit dintre reporteri. Mi s-a repartizat sarcina de a mă ocupa de activitatea poliției pe timp de noapte, ceea ce însemna cam între orele 18.30 și 2.00. Pentru mulți, era cea mai neplăcută treabă. Dar mie îmi plăcea. Incendii, focuri de armă, investigații, necruțătoarele și șocantele crime de stradă, precum și politica secției de poliție erau subiecte din care puteam scoate articole. Îmi plăcea atât de mult munca de reporter la ziar, încât adesea lucram și tura din timpul zilei.

Într-o zi din această perioadă, s-a apropiat de biroul meu Don Graham, fiul doamnei Katharine Graham, proprietara și editoarea ziarului *Post*. Don, care ulterior avea să devină editor și CEO, fusese atât reporter, cât și redactor pentru probleme locale și obișnuia să lucreze la aproape tot ce era legat de afaceri. Don mi-a spus că cineva de la sindicat reclamase că eu lucram mai mult decât norma de treizeci și șapte de ore și jumătate pe săptămână, fără să pretind plată pentru orele în plus. Din câte îmi amintesc, Don s-a mulțumit să zâmbească și mi-a făcut cu ochiul sau m-a bătut pe umăr, în semn de încurajare.

La începutul anului 1972, fără știrea publicului sau a mea, la FBI, Felt era supus la ceea ce mai târziu avea să numească „presiuni din partea Casei Albe pentru a participa la o operațiune sub acoperire, care din multe puncte de vedere era un preambul al Watergate“. De fapt, era mai mult decât un preambul:

era o repetiție generală, care sugera că presiunile Casei Albe asupra FBI puteau duce la limitarea unei investigații.

Pe 19 februarie 1972, reporterul Jack Anderson a publicat raportul Ditei Beard, care sugera că ITT făcuse o donație de patru sute de mii de dolari republicanilor în schimbul unui acord antitrust favorabil. John Mitchell își dăduse demisia din funcția de procuror general pentru a conduce campania de realegere a lui Nixon din 1972, iar adjunctul lui, Richard G. Kleindienst, fusese nominalizat de Nixon pentru avansare la funcția de procuror general.

Patrick Gray, pe atunci adjunctul procurorului general, se ocupa de trecerea nominalizării lui Kleindienst prin Senat.

Deși incidentul ITT a fost curând eclipsat de cazul Watergate, la vremea respectivă s-a produs un mare scandal. Pe 10 martie 1972, Gray l-a chemat pe Felt la FBI și i-a spus că voia să-l vadă într-o problemă urgentă. Atunci, Hoover încă trăia. Gray era șeful secției civile a Ministerului de Justiție și cu siguranță nu-și imaginase nici o clipă că avea să fie succesorul lui Hoover la FBI.

La vremea aceea, Felt nu-l întâlnise încă pe Gray, un bărbat înalt de aproape un metru optzeci, cu tunsoare cazonă, fost comandant de submarin în timpul celui de al Doilea Război Mondial. Gray i-a prezentat originalul raportului Beard. Dorea ca Felt să ceară laboratorului FBI să determine dacă raportul era autentic. Felt a luat raportul de la Gray și a obținut aprobarea lui Hoover de a trece la examinarea documentului. Nu după multă vreme, însă, Gray a revenit cu un telefon, insistând ca documentul să-i fie înapoiat fără întârziere.

După patru zile, Gray a trimis din nou documentul la FBI pentru testare în laborator. Cum laboratorul nu dispunea de caracteristicile mașinii de scris, pentru a face o comparație, nu s-a putut ajunge la concluzii precise.

Curând, Felt a primit un telefon de la consilierul Casei Albe, John Dean, care a declarat că experții ITT chemați să analizeze documentul stabiliseră că era vorba de un fals, întrucât se determinase că fusese dactilografiat la șase luni după data care figura pe el.

Așadar, pe 17 martie, Dita Beard, care în mod suspect se internase în spital, posibil pentru a fi departe de ochii lumii, a dat o declarație prin care afirma: „Nu eu am redactat raportul și nici n-aș fi putut face așa ceva...”

Cu toate acestea, laboratorul FBI i-a raportat lui Felt că, după părerea lor, raportul fusese dactilografiat la data sau aproximativ la data care figura pe el – 2 iunie 1971 – și că probabil era autentic.

În continuare, Dean a insistat pe lângă Felt să schimbe o scrisoare FBI care raporta aceste concluzii, astfel încât ele să pară inofensive sau cel puțin să nu contrazică concluziile experților ITT. Felt și Hoover au refuzat.

„Felt nici n-a vrut să audă, fiindcă nici directorul FBI nu accepta așa ceva“, a scris ulterior Dean în memoriile lui, intitulate *Ambiție oarbă*. Din spusele lui Dean, nici măcar mesajul președintelui Nixon către Hoover nu a reușit să-l convingă pe director.

Pentru Felt, era pur și simplu vorba de presiunile Casei Albe pentru a mușamaliza incidentul.

Deși în primele luni am fost ocupat la *Post*, am continuat să țin legătura regulat cu Felt. Era relativ deschis față de mine, dar insista ca el, FBI și Ministerul de Justiție să fie ținuti departe de orice aș fi scris sau aș fi transmis altora de la ziar. Era strict și neclintit față de aceste reguli, pe care le-a impus cu voce tunătoare și insistență. I-am promis că așa va fi. Mi-a spus că era vital ca eu să fiu foarte atent. Singurul mod de a-mi asigura confidențialitate era de a nu spune nimănui – nimănui – că ne cunoșteam sau că stătusem vreodată de vorbă sau că aș fi cunoscut pe cineva din FBI sau de la Ministerul de Justiție. În primăvara aceea mi-a dezvăluit cu toată încrederea că FBI deținea informații conform cărora vicepreședintele Spiro T. Agnew primise o mită de două mii cinci sute de dolari bani gheață, pe care-i pusese în sertarul de la birou.

I-am transmis această informație lui Richard Cohen, la vremea aceea principalul reporter al ziarului *Post* pentru zona Maryland. Nu i-am spus de la cine primisem informația. Cohen a spus – și mai târziu a scris în cartea sa despre ancheta Agnew – că el considerase faptul ca fiind „ridicol“. Îmi amintesc că eu și un alt reporter de la *Post* am petrecut o zi întreagă căutând în zona Baltimore persoana care, din câte se spunea, ar fi fost la curent cu mita. Nu am ajuns la nici un rezultat. Doi ani mai târziu, ancheta Agnew a stabilit că vicepreședintele primise într-adevăr acea mită în biroul său.

4

Marți, 2 mai 1972, în jurul orei 9.45, Felt se găsea în biroul lui de la FBI, când un director adjunct l-a anunțat că directorul J. Edgar Hoover murise la domiciliul său. Felt a fost șocat. Din motive practice, pe scara ierarhică el era cel care urma să preia conducerea FBI.

Pentru a-l înțelege pe Felt, este necesar să înțelegem relația sa cu Hoover. „Nu am avut sentimentul unei pierderi personale“, scrie Felt în cartea sa, după care urmează un capitol de cincisprezece pagini în care îl apără pe Hoover, pe care-l considera un personaj „charismatic, irascibil, încântător, meschin, gigantic, grandios, strălucitor, egoist, muncitor, formidabil, înțelegător, dominator“.

Revăzând cariera lui Hoover, relatarea lui Felt vădește respectul său față de această întruchipare a supremei autorități, odată cu sentimentul că totuși nu se apropiase niciodată și nici

nu ajunsese să-l cunoască pe omul Hoover în afara relațiilor lor oficiale. Se pare că Felt încercase să-l cunoască mai îndeaproape pe Hoover, să se apropie mai mult de el, dar singura relație personală a lui Hoover fusese aceea cu Tolson. Felt spune că nu a știut ca Hoover – burlac de o viață – să fi avut o relație homosexuală cu Tolson sau cu altcineva. El îl descrie pe Hoover ca fiind un om încăpățânat și inflexibil în probleme ca greșelile de tipar, amintind și insistența directorului ca scrisorile venite din afara FBI să primească răspuns în douăzeci și patru de ore. Fiecare telefon trebuia preluat până la al treilea apel.

Dar Felt se străduiește din răspuțeri să așeze cariera lui Hoover în lumina cea mai favorabilă, subliniind că după Pearl Harbor, de exemplu, Hoover a fost singurul înalt funcționar care s-a opus domiciliului forțat pentru cetățenii americani de origine japoneză. Citându-l pe Felt, Hoover, a fost „singura persoană cu funcție înaltă din guvernul federal care a luptat să prevină această încălcare a Constituției și a drepturilor omului“.

Mulți ar pufni în răs auzind că Hoover a fost descris ca un apărător al Constituției și al drepturilor omului. Cu toate acestea, într-un lung capitol despre punerea sub ascultare de către FBI a reverendului Martin Luther King Jr în anii '60, Felt merge până acolo încât justifică acțiunile lui Hoover, dând vina pe alții, inclusiv pe procurorul general Robert F. Kennedy, care – spune Felt – era neliniștit de legăturile lui King cu un membru al partidului comunist. Din afirmațiile lui Felt, investigațiile cu privire la King „demonstrează condițiile de stres și presiune în care opera FBI“. Felt adăuga că, pe lângă

interceptarea convorbirilor telefonice, „au fost amplasate microfoane în diverse camere de hotel și motel ocupate de doctorul King în deplasările sale pe teritoriul Statelor Unite“.

Conform lui Felt, faptul că Hoover a aflat detalii despre viața particulară a lui King aproape că a fost vina acestuia. „Când directorul cel puritan a citit transcrierea înregistrărilor care dezvăluiau ce se petrecea în spatele ușilor închise ale camerelor de hotel în care locuia King“, scrie Felt, „a fost scandalizat de bețiile și de orgiile sexuale, inclusiv de actele de perversiune în care erau adesea implicate mai multe persoane.“

„Înregistrările reprezentau modul în care se desfășura viața lui [a lui King] sexuală extraconjugală. În deplasările sale prin țară în apărarea drepturilor civile, King a fost vizitat în camerele de hotel de o întreagă pleiadă de femei albe și totul putea fi auzit, până la țipete și gemete pasionale. Adesea la orgii se alăturau și vizitatori de sex masculin.“

Felt aprobă campania de discreditare a lui King desfășurată de Hoover, întrucât, în ochii directorului, King era un ipocrit care nu avea calitatea morală de a conduce mișcarea pentru drepturi civile. Scopul scuză mijloacele. Utilizarea acestei informații era îngăduită într-un scop mai amplu și mai merituos, precum și pentru a-l judeca pe King în afara cadrului legal.

Poate că Felt tolera agresivitatea și abordarea mea impetuoasă pentru că și el fusese la fel pe vremea când era tânăr agent FBI de supraveghere la Seattle. După doisprezece ani cât lucrase ca agent, Felt reușise să obțină o întrevvedere particulară

de treizeci de minute cu Hoover. După propria-i relatare, Felt îi mărturisise directorului ambițiile sale. „Domnule Hoover“, spusese el, „mă simt pregătit pentru o responsabilitate mai mare. Ambiția mea este să devin agent special. Am convins-gerea că pot face față acestei slujbe oricând veți socoti de cuviință să mi-o încredințați.“

Hoover fusese mulțumit să vadă că Felt își nota în detaliu lista directorului cu probleme ale FBI, totodată intervenind cu unele opinii proprii.

În mai puțin de o săptămână, Felt primise ordin să plece la Washington și fusese avansat la funcția de inspector consultant. Echipa de inspectori reprezenta poliția internă a FBI. Felt susținea că nu-i făcuse plăcere să intre în ceea ce el eticheta drept „gașca mardeiașilor“. Însă Hoover numea echipa de inspecție „ochii și urechile sale“ din cadrul FBI, iar Felt considera că pentru el era singura cale de a fi avansat. Principala misiune a departamentului de inspecție era aceea de a face o inspecție anuală la fiecare dintre sediile locale ale FBI. O echipă de inspectori poposea pe neașteptate în oraș și verifica fiecare dosar, răscolind tot sediul. Aflat în noua sa funcție de numai două luni, Felt fusese trimis la sediile locale, transfer care nu-i displicuse. Dar după zece ani, Hoover îl adusese din nou la departamentul de inspecție, de astă-dată în calitate de șef al lui – cu alte cuvinte, în calitate de mardeiaș-șef. De multe ori, o astfel de schimbare prevestea misiuni speciale atribuite de Hoover.

De exemplu, în 1965, când avusese loc o revoluție în Republica Dominicană, Hoover îl trimisese pe Felt la fața locului. FBI

intercepta convorbirile telefonice ale șefului insurgenților, „fostul președinte aflat în exil, Juan Bosch, reprezentant al stângii“, din descrierea lui Felt. Toate strategiile și planurile revoluționarilor ajungeau la nerăbdătorul președinte Lyndon B. Johnson. Dar transcrierile traduse ale interceptărilor erau transmise prea lent, prin cod Morse, volumul acumulat fiind imens. Secția FBI din Santo Domingo dispunea de un dispozitiv automat de codificare, dar procedurile de securitate ale Agenției de Securitate Națională interziceau utilizarea lui într-o încăpere neizolată, pentru a preveni interceptarea transmisiilor.

„Este vorba de un caz de forță majoră“, le spusese Felt agenților sosiți la fața locului, „așa că nu ne vom face prea multe griji în privința regulamentelor.“ Fusesse utilizată mașina Crypto și, după cum scrie Felt, „mi-am îndeplinit obiectivul și am rezolvat problema într-o zi, așa cum mi-a ordonat Hoover“. Ar fi trebuit să fie o operațiune CIA, agenție răspunzătoare de culegerea de informații din străinătate, iar Felt subliniază că acesta fusese începutul conflictului dintre FBI și CIA. Dar președintele Johnson se declarase „foarte mulțumit“.

În anul acela, 1965, eram tânăr ofițer în Marina SUA, repartizat pe o navă de comandă și comunicații, USS *Wright*, un Pentagon plutitor și domiciliul alternativ al președintelui în caz de război nuclear. Denumirea oficială a vasului *Wright* era NECPA – National Emergency Command Post Afloat¹. Eu răspundeam de circuitele de comunicații ultrasecrete și supravegheam

---

¹ Post de comandă plutitor pentru situații de urgență la nivel național. (n.tr.)

dispozitivele criptografice ale Agenției de Securitate Națională. Munca în camere etanșate corespunzător era marea modă a vremii în materie de securitate. Riscul TEMPEST, cum era denumit, reprezenta posibilitatea ca semnalul provenit de la un mesaj decodificat să fie interceptat de serviciul de informații sovietic și apoi comparat cu mesajul codificat. Astfel, sovieticii ar fi putut sparge codurile de comunicații ale Statelor Unite. Decizia lui Felt de a nu ține seama de regulamente ar fi putut fi considerată foarte gravă.

În ziua morții lui Hoover, Felt scria: „Nu mi-a trecut prin minte că președintele va numi pe cineva din afară în locul lui Hoover [...]. Dosarul meu era bun și mi-am permis să cred că aveam mari șanse“.

Dar în curând avea să trăiască o cumplită deziluzie.

„Exact la douăzeci și șase de ore și zece minute după ce anunțase moartea lui Hoover“, scria Felt, președintele Nixon l-a numit pe L. Patrick Gray în funcția de director în exercițiu. Gray era un vechi susținător al lui Nixon. Își dăduse demisia din Marină în 1960 ca să lucreze pentru Nixon în timpul campaniei prezidențiale pe care acesta o pierduse în favoarea lui John F. Kennedy.

Din câte mi-am dat seama, Felt era copleșit, dar se străduia să n-o arate. Însmormântarea lui Hoover a fost „un spectacol televizat, menit mai curând să-l ridice în slăvi pe președinte decât să-l cinstească pe directorul decedat“, scria cu amărăciune Felt.

Numirea lui Pat Gray i-a sporit amărăciunea. „Mă durea că funcția era preluată de cineva din afară, dar în același timp m-au impresionat forța și sinceritatea acestui om.“

Felt a descoperit că era aproape imposibil să rețină atenția lui Gray mai mult de câteva minute consecutiv. Gray avea obiceiul să spună că se va gândi la diversele recomandări ale lui Felt, ceea ce însemna că directorul în exercițiu deja luase o decizie.

Felt și-a dat seama că Gray mințise în public atunci când anunțase că funcționarii superiori ai FBI „aprobaseră în unanimitate“ angajarea de femei agenți pentru prima oară în istoria instituției. Nu se votase nimic și aproape toți oficialii FBI se opuseseră inițiativei.

„Dacă aș fi fost mai înțelept, m-aș fi pensionat“, scria Felt. „Câștigam de ordinul a câțiva penny pe oră“, întrucât pensia sa ar fi fost aproape echivalentul salariului în serviciul activ. Gray era adeseori plecat prin țară să viziteze sediile locale sau mergea în sala de gimnastică să facă exerciții, loc în care nu permitea să fie deranjat. Adusesse cu el patru tineri devotați de la Ministerul de Justiție. În ochii lui Felt, cei patru reprezentau o amenințare, ocupând ore întregi din timpul lui Gray în ședințe desfășurate în spatele ușilor închise.

Pe 15 mai 1972, la mai puțin de două săptămâni de la moartea lui Hoover și instalarea lui Gray în funcția de director în exercițiu, un individ înarmat l-a împușcat pe guvernatorul statului Alabama, George Wallace, candidat la funcția de președinte,

într-un centru comercial din Maryland. Wallace a fost grav rănit. A supraviețuit, însă a rămas cu picioarele paralizate.

Wallace avea numeroși susținători în sudul extrem, sursă crescândă de adepți ai lui Nixon. Candidatura lui Wallace, care în 1968 obținuse prea puține voturi pentru a câștiga cursa prezidențială, dar suficiente pentru a-l priva pe Nixon de un număr de votanți, l-ar fi putut costa pe acesta din urmă alegerile din acel an. Ca atare, în timpul campaniei prezidențiale, din 1972 Nixon monitorizase îndeaproape toate mișcărilor lui Wallace.

În seara aceea, Nixon i-a telefonat lui Felt acasă – Gray era plecat din oraș – cerând să fie informat cu privire la atentatul asupra lui Wallace. Era pentru prima oară când Felt vorbea direct cu șeful. Felt i-a raportat că Arthur Bremer, presupusul asasin, se găsea în stare de arest și era internat în spital, deoarece fusese agresat de cei care-l prinseseră.

„Păcat că nu i-au făcut felul ticălosului!“ a exclamat Nixon, conform celor relatate de Felt în cartea sa.

Felt a părut jignit de această izbucnire. Totuși, o înregistrare a convorbirii îl prezintă pe Nixon mai puțin pornit, spunând: „Sper că l-au aranjat ceva mai bine“. Conform înregistrării, Felt a comentat râzând ușor: „Cred că l-au aranjat destul de bine“.

Potențialele implicații politice ale atentatului împotriva lui Wallace erau copleșitoare. Segregaționistul Wallace candida în alegerile preliminare din partea democraților și devenise un fenomen național. Cu două luni înainte câștigase preliminarile din Florida cu 42% din voturi. Viitorul candidat nominalizat de democrați, senatorul McGovern, nu obținuse decât 6%.

Conform sondajelor de opinie, la nivel național, Nixon era acreditat cu aproximativ 43%, iar Wallace cu 10–12%. Majoritatea susținătorilor lui Wallace ar fi votat altfel pentru Nixon. Acum Wallace ieșise din cursă și, așa cum avea să scrie mai târziu Theodore H. White în cartea sa *Nașterea unui președinte, 1972*, „prin această eliminare, realegerea președintelui era asigurată definitiv și irevocabil“. În alegerile din noiembrie Nixon a obținut un uluitor procent de 61%, față de cele 37 de procente ale lui McGovern.

Nu-i de mirare că Nixon era neliniștit. Dacă atentatorul avea vreo legătură cu președintele, cu republicanii sau cu Casa Albă – chiar dacă ar fi fost un simplu adept – implicațiile puteau fi imense. La mai mult de un an după aceea, Carl Bernstein și cu mine aveam să aflăm și să scriem un articol despre faptul că, în noaptea atentatului, Charles W. Colson, un colaborator al lui Nixon, îi ordonase lui Howard Hunt să pătrundă în apartamentul lui Bremer din Milwaukee ca să afle dacă acesta avea contacte cu unele grupări politice, în speranța de a-l lega cumva pe Bremer de politicienii de stânga.

În zilele următoare i-am telefonat lui Felt de mai multe ori. El m-a orientat cu grijă în direcția corectă – adică mi-a oferit indicii – în strădania noastră, a celor de la *Post*, de a afla mai multe despre Arthur Bremer. A reieșit că Bremer urmărise și alți candidați prezidențiali, așa încât eu am plecat la New York pe urmele acestui fir. Au rezultat câteva articole pe pagina întâi despre deplasările lui Bremer, din care s-a conturat portretul unui nebun care nu avusese nimic anume împotriva lui Wallace,

ci intenționase să împuște pe oricare dintre candidații prezidențiali. Pe 18 mai am scris un articol pe prima pagină: „Înalți funcționari federali care au studiat rapoartele investigațiilor asupra atentatului împotriva lui Wallace au declarat ieri că nu există nici un fel de dovezi care să indice că Bremer ar fi un ucigaș plătit“.

„Cel puțin două sute de agenți FBI continuă să cerceteze diverse indicii pe tot cuprinsul țării, dar nu s-a descoperit nici un semn de conspirație în cazul Wallace, după cum declară surse federale de aici, din Washington.“

Era un gest îndrăzneț din partea mea. Deși teoretic îmi protejam sursa și deși discutasem și cu alte persoane în afară de Felt, nu procedam corespunzător ca să ascund de unde provenea informația. La fel de bine aș fi putut flutura un steag pe care să fi stat scris: „Declarațiile unui înalt oficial FBI implicat în studierea rapoartelor de investigație“. Nu fusese deloc inteligent din partea mea și Felt m-a dojenit cu blândețe. Dar faptul că Bremer acționase de unul singur era un lucru pe care atât Casa Albă, cât și FBI doreau să-l facă public. Efortul de a descuraja teoriile privitoare la o conspirație în general a dat roade și, din câte știu eu, era purul adevăr. Nu au existat niciodată nici o sugestie serioasă și nici dovezi că în atentatul împotriva lui Wallace ar fi fost implicați și alții.

În primele lui zile la FBI, Gray a stârnit o imensă ostilitate, în special din partea lui Felt. Gray și-a continuat programul de vizitare a fiecărui sediu local FBI, insistând să folosească

avioane militare costisitoare, cheltuielile uriașe urmând a fi acoperite din bugetul FBI. În birourile sale, Gray avea o bucătărie particulară, cu un bucătar plătit cu zece mii de dolari pe an. Bucătăria era destinată funcționarilor superiori, care contribuiau fiecare cu câte douăzeci și cinci de dolari ca s-o aprovizioneze. Periodic li se cereau iar bani. Felt nu vedea cu ochi buni inițiativa, calculând că nu servea masa acolo decât de vreo două ori pe lună. Suma de doisprezece dolari și jumătate pentru o masă, oricât de bună, i se părea scandalos de mare la vremea aceea.

„Efectul imediat și cel mai concret al bucătăriei și al meselor rafinate – căci despre așa ceva era vorba! – erau mirosurile de mâncare care pluteau pe coridorul public“, avea să scrie Felt mai târziu.

Felt povestea că Gray se plângea de nenumăratele hârtii care ajungeau la el. „Vreau ca de sarcinile cotidiene ale FBI să te ocupi dumneata“, i-a spus Gray lui Felt, „și până nu mă voi familiariza cu procedurile, n-am să fiu în stare să mă ocup de prea multe hârtii.“

Cu alte cuvinte, Gray ajunsese director al FBI, dar Felt făcea toată munca. Hoover fusese director fondator al FBI începând din 1924 și slujise instituția pe o incredibilă perioadă de patruzeci și opt de ani, care includea cei treizeci de ani de când lucra Felt la FBI. Funcția de director era o funcție râvnită, directorul era aproape un Dumnezeu. Și iată că această funcție îi fusese încredințată lui Pat Gray, care nu avea nici o legătură cu FBI, un colos cu picioare de lut care nu făcea decât să umple coridoarele de mirosuri de mâncare, și toate acestea doar pentru a asigura

controlul politic asupra instituției. Felt îi trimitea lui Gray numai circa 10 la sută din hârtii, dar chiar și acest volum era copleșitor pentru noul director.

Sâmbătă, 17 iunie 1972, la ora 7, la numai șase săptămâni de la moartea lui Hoover, inspectorul care fusese de serviciu în cursul nopții a raportat o problemă gravă. Ca de obicei, Gray lipsea din oraș, așa că inspectorul l-a sunat pe Felt acasă. Cinci bărbați în costum, cu buzunarele pline de bancnote de 100 de dolari și având asupra lor aparatură foto și de interceptare, fuseseră arestați în interiorul sediului național al democraților din complexul Watergate, în jurul orei 2.30.

– Ce naiba căutau acolo? a întrebat Felt.

Înainte de ora 8.30, Felt era în biroul său și-i telefona inspectorului respectiv pentru noi amănunte.

– Lucrurile se complică, i-a spus inspectorul. Ar fi mai bine dacă aș veni până în biroul dumneavoastră.

Inspectorul a raportat că cei cinci purtau mănuși chirurgicale din plastic sau de cauciuc și aveau asupra lor cel puțin două mii trei sute de dolari numerar. Acum se găseau în închisoare și refuzau să vorbească. Deși nu ceruseră, un avocat își făcuse apariția la audierea pentru stabilirea cauțiunii.

– Astfel de lucruri au fel și fel de implicații politice, iar presa va avea de furcă, a spus Felt.

În dimineața aceea, la ora 9, redactorul ediției pe oraș a ziarului *Post* m-a trezit din somn cu un telefon, cerându-mi să mă ocup de neobișnuita spargere de la Watergate.

5

Telefonul care mă chema la sediul redacției *Post* în acea dimineață de sâmbătă era un exemplu clasic a ceea ce ziarul se pricepe să facă cel mai bine – să repartizeze mai mulți reporteri la un subiect, să adune detalii sau, după expresia folosită de un editor coordonator de la *New York Times* câteva decenii mai târziu, „să inunde zona“. În acea primă zi, la cazul Watergate lucrau opt reporteri, printre care și Carl Bernstein. Editorii căutau pe cineva dornic să se alăture echipei. În calitate de reporter pe lângă secția de poliție în ultimele nouă luni, aflat în căutare de noi sarcini, eram disponibil. Editorii redacției pe oraș m-au trimis imediat la tribunalul local ca să scriu despre audierea celor cinci spărgători. Acolo și-a făcut apariția Douglas Caddy, un avocat spilcuit, care a declarat că el nu era avocatul oficial al spărgătorilor, ci pur și simplu urmărea procedura. Nu mi-a spus decât că-l cunoscuse pe unul dintre spărgători la un eveniment social. Din capul locului, faptul părea suspect.

Cei cinci spărgători au intrat în sala tribunalului. Toți erau îmbrăcați în costum, minus cravate și curele. S-au așezat toți pe același rând, neliniștiți, frământându-și mâinile, muți ca niște stane de piatră.

Procurorul SUA Earl Silbert în persoană s-a ridicat să ceară ca cei cinci să nu fie eliberați pe cauțiune. Absolvent al Facultății de Drept de la Harvard și cunoscut sub numele de „Earl Perla“ datorită pledoariilor sale cizelate și de efect și a înfloriturilor de limbaj, Silbert a subliniat că cei cinci își dăduseră nume false, refuzau să coopereze cu poliția, „posedau două mii trei sute de dolari bani gheață și obișnuiau să călătorească în străinătate“. Spargerea fusese „profesionistă“ și avea clar „un scop clandestin“, a spus Silbert.

Judecătorul James A. Belsen i-a întrebat pe cei cinci înșirați în fața lui cu ce se ocupau.

– Suntem anticomuniști, a declarat unul dintre ei, iar ceilalți au dat din cap în semn de încuviințare.

Judecătorul i-a cerut celui mai înalt și mai vârstnic, presupus a fi șeful lor, să facă un pas înainte. James McCord, având un început de chelie și un aer grav, s-a apropiat de judecător.

– Ocupația, i-a cerut judecătorul.

– Consultant pe probleme de securitate, a răspuns McCord.

– Unde?

Cu glas coborât, McCord a spus că ieșise de curând din serviciul guvernamental, lăsând să se înțeleagă clar că voia ca acest amănunt să rămână numai între el și judecător. Era o ședință publică, astfel încât m-am dus în rândul întâi și m-am

străduit să aud cât mai mult din conversație, fără să par că ascult ce se vorbea.

– Serviciu guvernamental unde? a întrebat judecătorul.

– CIA, a murmurat abia auzit McCord.

Judecătorul a tresărit. „Doamne sfinte“, am exclamat aproape cu voce tare. Vestea m-a cutremurat ca un șoc de zece mii de volți. Eram năucit.

Primul paragraf al articolului apărut a doua zi pe pagina întâi suna astfel: „Cinci bărbați, dintre care unul a declarat că este un fost angajat al CIA, au fost arestați ieri la ora 2.30, în timpul a ceea ce autoritățile au apreciat a fi fost o acțiune bine pusă la punct de plantare de microfoane în sediul Comitetului Național Democrat.“

Articolul consemna cu grijă că: „Nu a existat nici o explicație imediată referitoare la motivul pentru care cei cinci suspecți ar fi încercat să planteze microfoane în birourile Comitetului Național Democrat, și nici vreo precizare cum că cei cinci lucrau pentru o persoană particulară sau pentru o organizație“. Nu aveam de unde să știu că frazele mele erau ecoul întrebării lui Felt: „Ce naiba căutau acolo?“

În acel moment, președintele deținea un avantaj de 19 procente conform sondajelor de opinie și se vorbea că Nixon era prea deștept ca să se implice într-un fiasco de natura celui de la Watergate. Președintele juca un joc dur, era viclean și priceput, dar nu existau nici un fel de dovezi irefutabile că ar fi încălcat legea în repetate rânduri.

A doua zi, duminică, Carl și cu mine am fost singurii care am venit la birou ca să ne continuăm investigațiile în cazul spargerii de la Watergate. Amândoi eram divorțați, nu aveam soții și nici copii. O știre venită prin telegraf de la Associated Press spunea că evidențele cheltuielilor de campanie ale lui Nixon arătau că McCord era angajat al CREEP, în funcția de coordonator pe probleme de securitate. Dând mai multe telefoane, Carl și cu mine am reușit să alcătuim un portret al lui McCord ca fiind chintesența corectitudinii: religios, familist, locotenent-colonel de aviație în rezervă cu o carieră fără cusur în serviciul guvernamental, bun executant al ordinelor. Carl și mine am scris primul nostru articol, în care-l identificam pe McCord ca angajat al CREEP în postul de coordonator pe probleme de securitate. Articolul nostru a apărut pe prima pagină, în colțul din stânga sus.

După miezul nopții, Eugene Bachinski, cel mai bun reporter al ziarului *Post* pentru activitatea poliției, mi-a telefonat să mă informeze că aflate că în agendele a doi dintre spărgători figura numărul de telefon al unui anume E. Howard Hunt Jr, alături de însemnările „C. Albă” și „C.A.”.

Luni am început să mă ocup de Hunt, telefonând cu înverșunare la celelalte numere furnizate de Bachinski din agendele spărgătorilor. Nu-mi era deloc limpede pe ce fir pusesem mâna, deși cele două însemnări care-mi stârneau imaginația, „C. Albă” și „C.A.”, nu puteau însemna decât Casa Albă.

În astfel de momente o sursă sau un prieten din agențiile guvernamentale de investigație sunt de neprețuit. I-am telefonat lui Felt la FBI și secretara lui mi-a făcut legătura. Avea să fie

prima noastră conversație despre Watergate. El mi-a reamintit cât de mult îi dis plăceau telefoanele primite la birou, apoi m-a informat că afacerea Watergate avea să „se încingă“ din motive pe care nu mi le putea explica. După care a închis brusc.

Am fost trecut cu titlu de încercare la departamentul știri, ca să scriu articolul de a doua zi pe tema tentativei de plantare de aparatură de interceptare la Watergate, dar eu încă nu eram sigur că dețin suficiente probe. Carl avea zi liberă. Am ridicat receptorul și am format 456-1414 – Casa Albă – cerând să vorbesc cu Howard Hunt. N-a răspuns nimeni, dar centralista, binevoitoare, m-a informat că Hunt ar putea fi în biroul lui Charles Colson, consilierul special al lui Nixon. Secretara lui Colson mi-a spus că Hunt nu era acolo, dar că ar putea fi la o firmă de relații publice unde lucra în calitate de scriitor. Am telefonat la firmă, l-am găsit pe Hunt și l-am întrebat de ce numele lui figura în agendele a doi dintre spărgătorii de la Watergate.

– Dumnezeule! a strigat Hunt, după care mi-a spus că nu avea nimic de comentat și mi-a trântit telefonul.

Ulterior am aflat că părăsise imediat orașul și se ascunsese. Exclamația „Dumnezeule!“ trăda fără îndoială o intenție gen: „Am fugit să-mi fac bagajele“, fapt care se adăuga la numărul crescând de întrebări, care de care mai ciudate, rămase fără răspuns.

I-am telefonat președintelui firmei de relații publice, Robert F. Bennett, actualmente senator al statului Utah.

– Presupun că nu-i un secret pentru nimeni că Howard a lucrat la CIA, mi-a declarat el imperturbabil.

Iată că CIA apărea pentru a doua oară. Pentru mine fusese un secret, dar un purtător de cuvânt al CIA mi-a confirmat fără ocolișuri că Hunt lucrase la agenție între 1949 și 1970.

I-am telefonat din nou lui Felt la FBI. Colson, Casa Albă, CIA, i-am spus. Ce descoperisem? Oricine putea avea în agendă numele oricui. Voiam să nu mă fac vinovat de atribuirea vinovăției prin asociere.

Felt părea neliniștit. Mi-a spus cu titlu confidențial – ceea ce însemna că nu puteam utiliza informația – că Hunt era suspectul principal în cazul Watergate pentru multe alte motive, pe lângă faptul că numele lui figura în agende. Prin urmare, n-ar fi fost incorect să relatez despre relațiile lui. Ceea ce eu nu știam la ora aceea era că FBI revăzuse dosarul de personal al lui Hunt de la Casa Albă și descoperise că respectivul lucrase pentru Colson aproape șase sute de ore în mai puțin de un an.

Asigurările lui Felt – care știa că lucrurile mergeau mult mai în profunzime – erau esențiale și dădeau o confirmare solidă articolului. Împreună cu Eugene Bachinski, am scris un articol pe pagina întâi a ziarului *Post*, intitulat „Legătura dintre un consultant la Casa Albă și suspiecții din afacerea Watergate”. Secretarul cu presa al Casei Albe, Ronald L. Ziegler, a declarat că: „Anumite elemente ar putea încerca să extindă acest caz dincolo de ceea ce reprezintă el de fapt”, și că Watergate era „o tentativă de spargere de mână a treia”, care nu merita nici un comentariu din partea Casei Albe.

Aveau să treacă peste doi ani până când se va afla din înregistrările care au determinat demisia lui Nixon că, două zile mai

târziu, pe 23 iunie 1972, președintele ordonase CIA să încerce să determine FBI să stopeze și să limiteze investigarea cazului Watergate, pe motive vagi, dar insistente, legate de securitatea națională.

La vremea aceea eu nu aveam idee de măsura în care Felt se considera amenințat de amploarea operațiunii de acoperire căreia i se împotriva. Sâmbătă, 24 iunie 1972 – la numai o săptămână după spargere – Gray i-a chemat pe agentul special care se ocupa de secția locală Washington și pe cei douăzeci și șase de agenți implicați în investigarea cazului Watergate și i-a acuzat de „flecăreală”. Toți s-au simțit jigniți, mai ales că Gray nu le-a permis să spună nimic în apărarea lor. „Practic i-am pus cu spatele la zid”, povestea Gray mai târziu.

„Cu toate acestea, scurgerile de informații au continuat”, scrie Felt în cartea sa și în curând echipa de la *Post*, compusă din Woodward și Bernstein, oferea cititorilor detalii privind investigațiile, uneori la câteva ore după ce informațiile respective ajunseseră la FBI. Casa Albă era furioasă, Ehrlichman l-a chemat pe Gray și i-a făcut reproșuri, spunându-i fără echivoc că „scurgerile de informații trebuie să înceteze”. O echipă de inspectori – mardeiașii – a fost trimisă să chestioneze toți agenții, după care un director adjunct le-a pus fel și fel de întrebări, la care au trebuit să răspundă sub jurământ.

Ceea ce eu nu știam pe atunci și am aflat mult mai târziu era că John Dean l-a chemat pe Felt și s-a plâns de scurgerile de informații, cerându-i să ia noi măsuri ca acest lucru să înceteze. Felt a refuzat. Juca un joc periculos, care avea să devină și mai riscant.

La începutul lunii iulie, interviurile FBI care fuseseră amânate, diversele impedimente și obstrucții atinseseră un punct critic. La indicațiile lui Nixon, CIA încerca să împiedice FBI să dea de urma sumei de optzeci și nouă de mii de dolari în cecuri mexicane, retrași de un avocat pe nume Manuel Ogarrio. Cecurile fuseseră depuse în contul de la o bancă din Miami al unuia dintre spărgători, Bernard Barker.

Conform celor relatate în cartea sa, pe data de 5 iulie Felt i-a cerut o audiență lui Gray ca să-și exprime protestul.

– Uitați cum stau lucrurile, i-a spus Felt directorului în exercițiu, este în joc reputația FBI... Nu mai putem amâna chestionarea lui Ogarrio! Îmi pare rău că toate acestea sună ca un ultimatum, dar dacă nu obținem cerere scrisă de la Helms [Richard Helms, directorul CIA] să renunțăm la interviul cu Ogarrio, atunci îl vom chestiona!

Era o atitudine uluitoare, la un pas de revoltă. Felt nu i s-ar fi adresat niciodată astfel lui Hoover. Gray a cedat în fața ultimatumului, dar Felt deja făcuse pasul și ordonase din proprie inițiativă interviul. Când Gray a vrut să știe dacă ancheta nu se putea limita la cei cinci spărgători, plus Hunt și Liddy, Felt i-a răspuns: „Sunt convins că vom ajunge mult mai sus de cei șapte. Oamenii aceștia sunt niște simpli pioni. Noi îi vrem pe cei care au mutat pionii!“

Mai târziu în cursul aceleiași luni, iulie, Carl s-a dus la Miami, orașul în care locuiau ceilalți patru spărgători, pe urmele banilor. Acționând cu multă ingeniozitate, el a dat de urma unui procuror local și a anchetatorului său principal, care deținea copii

ale cecurilor mexicane în valoare de optzeci și nouă de mii de dolari retrași de Ogarrio, precum și ale unui alt cec de douăzeci și cinci de mii de dolari, ajuns în contul lui Barker. Carl și cu mine am reușit să stabilim că cei douăzeci și cinci de mii de dolari fuseseră bani de campanie, înmânați pe un teren de golf din Florida lui Maurice H. Stans, fost ministru al Comerțului în administrația Nixon, apoi principalul colector de fonduri al președintelui. Articolul publicat pe 1 august a fost primul care a făcut legătura directă între banii din campania lui Nixon și Watergate.

Am încercat să-i telefonez lui Felt la FBI, dar el a refuzat să discute cu mine. Am încercat la locuința lui din Virginia, tot fără rezultat. Prin urmare, în vara aceea mi-am făcut într-o seară apariția la el acasă, undeva în zona rezidențială din Virginia. Locuia într-o vilă simplă, dar îngrijită și perfect întreținută. Pesimismul lui m-a umplut de neliniște, starea lui era aproape de paroxism. A părut să se bucure de articolul care făcea legătura între spărgători și banii pentru campania electorală a lui Nixon, dar în același timp părea să se teamă de prezența mea. De acum încolo, fără telefoane, mi-a spus el, fără vizite la el acasă, nimic nu mai trebuia să se întâmple în văzul lumii.

Eram convins că Watergate era un subiect pe cinste. Convingerea mea era întărită de vădita consternare a lui Felt. Eu nu știam nimic despre obstrucțiile și tactica de tergiversare practicate de Casa Albă și de directorul în exercițiu al FBI, Gray, dar era limpede că se întâmpla ceva.

Pe atunci nu știam că la începutul carierei sale la FBI fusese repartizat la biroul general al secției de spionaj. În timpul celui

de al Doilea Război Mondial, Felt învățase multe despre spionajul german. După cum urma să relateze ulterior în cartea sa, *Piramida FBI*, un agent principal îi predase, conform practicii de rutină, un dosar în patru volume referitor la un simpatizant nazist pe nume Maximilian G.W. Othmer. Felt studiase dosarul. Acesta includea o scrisoare de la un dentist din Trenton, care remarcă în treacăt că Othmer insistase ca medicul să-i dea o rețetă pentru piramidon ca analgezic. Felt știa că piramidonul era utilizat de agenții Abwehr la fabricarea cernelii invizibile. Ca atare, ceruse o anchetă completă. Nu după mult timp, Othmer mărturisise că trimitea mesaje scrise cu cerneală invizibilă la o casuță poștală din Milano – R.A. Hombury, Via Gran Sassa nr. 46. Cercetând dosarele, s-au descoperit încă două persoane suspectate a fi spioni și care foloseau aceeași casuță poștală. Ulterior s-a stabilit că Othmer era un important spion al Abwehr-ului, care furniza informații despre convoaiele navale și despre capacitatea de luptă a SUA. Othmer dezvoltase un cod secret pentru a introduce mesaje într-un text obișnuit. „Dna“ însemna convoi; dacă numele începea cu A, era vorba de un convoi mai mic de zece nave; dacă numele începea cu B, era vorba de zece până la douăzeci de nave; dacă litera era C, numărul navelor era între douăzeci și treizeci. „Valiză“ însemna „distrugător“ și așa mai departe.

Felt a fost avansat la biroul de investigare a cazurilor importante, unde a lucrat la mesaje codificate în microfilme și la o operațiune cu agenți dubli și având numele de cod „Țăranul“, destinată să furnizeze date false armatei inamice. După război,

Felt a fost repartizat să lucreze împotriva spionajului sovietic și a petrecut mult timp pe teren, ocupându-se de urmărirea spionilor. Operațiunea de urmărire a lui Nikolai Reddin, ofițer de marină rus încartiruit la Seattle, s-a dovedit a fi extrem de dificilă, întrucât Reddin cunoștea toate subtilitățile meseriei: cum să cotească la stânga pe sens interzis, cum să parcurgă același traseu în sens invers, să aibă răbdare când se ducea la întâlniri, să-și camufleze mișcările.

Prin urmare, la locuința lui din Virginia, în 1972, Felt mi-a spus că, dacă ar fi să vorbească, ar trebui s-o facă într-un loc în care am fi numai noi doi și unde nu ne-ar putea vedea nimeni.

I-am spus că eram de acord cu orice loc de întâlnire ar fi ales.

Vom avea nevoie de un sistem de înștiințare prestabilit – o modificare în ambianța cotidiană care altora li s-ar fi părut lipsită de importanță sau poate nici n-ar fi observat-o.

Nu-mi dădeam seama la ce se referă.

„Dacă de regulă ții draperiile trase, dă-le deoparte, pentru mine acesta ar putea fi un semnal“, mi-a spus el. Felt putea verifica zilnic sau putea pune pe altcineva să verifice, iar dacă draperiile erau date la perete, ne puteam întâlni în aceeași noapte într-un loc stabilit de comun acord.

I-am explicat că-mi plăcea să las uneori lumina să pătrundă în apartament.

„Atunci avem nevoie de alt semnal“, a continuat el, repetând că va verifica periodic apartamentul. Nu mi-a explicat niciodată cum reușea să facă acest lucru.

Sesizându-i insistența, i-am spus că aveam o pânză de steag de culoare roșie, mică – genul de fanion care se agață la camioane – pe care o prietenă de-a mea o găsisese pe stradă. Fata înfipsese stegulețul într-un ghiveci de pe balconul meu.

Felt și cu mine am convenit imediat că, dacă aveam nevoie să-l întâlnesc de urgență, urma să mut ghiveciul, aflat de regulă lângă balustradă, undeva mai în spate. Acest lucru trebuia să se întâmple doar arareori și numai pentru probleme importante, a subliniat el cu asprime. Semnalul, a adăugat Felt, însemna că urma să ne întâlnim în aceeași noapte în jurul orei 2.00, la cel mai de jos nivel al unui garaj subteran aflat imediat dincolo de Key Bridge, în Rosslyn, Virginia. Garajul se găsea dincolo de și sub clădirea voluminoasă și înaltă de la numărul 1820, pe strada North Nash. Rosslyn, o zonă aglomerată de birouri și hoteluri de pe malul virginian al Potomacului, se găsea chiar la nord de Cimitirul Arlington și de Pentagon.

– OK, am răspuns.

Felt mi-a spus că trebuia să urmez procedee stricte de contracarare a unor posibili urmăritori.

– Și anume? am întrebat.

– Cum pleci de acasă?

– Ies din apartament, parcurg coridorul și iau ascensorul.

– Adică ajungi în hol? m-a întrebat el.

– Da.

– Blocul are și ieșire prin spate?

– Da.

– Când vii la o întâlnire, ieși pe acolo. Scara dă într-o alee?

– Da.

– Mergi pe alee. Nu folosi mașina personală. Ia un taxi până ajungi la câteva cvartale de un hotel unde găsești taxiuri și după miezul nopții. Coboră acolo și ia un al doilea taxi până la Rosslyn. Nu coborî chiar la garaj. Ultima parte a distanței până la punctul de întâlnire o parcurgi pe jos. Dacă ești urmărit, nu intra în garaj. În caz că nu apari, am să înțeleg de ce.

Totul suna ca o predică. Ideea de bază era să mă asigur de suficient timp – o oră sau două – ca să ajung acolo. Ai răbdare, nu te neliniști. Ai încredere în pregătirile premergătoare. Nu existau alternative, nici ca loc, nici ca timp. Dacă unul din noi nu-și făcea apariția, atunci întâlnirea se anula, mi-a spus el.

Felt m-a asigurat că, dacă va avea ceva pentru mine, exista posibilitatea de a face să-mi parvină un mesaj. M-a întrebat despre rutina mea zilnică, ce anume primeam acasă, despre cutia poștală etc. Eram abonat la *New York Times*, la fel ca alte câteva persoane care locuiau în blocul meu. Ziarele erau lăsate în hol, cu numărul apartamentului scris pe fiecare. Numărul apartamentului meu era 617 și era notat clar cu pix gros pe partea exterioară a fiecărui ziar pe care-l primeam.

Felt a spus că, dacă se ivea ceva important, putea ajunge la ziarul meu. Niciodată n-am aflat cum reușea. Pagina 20 urma să fie încercuită, iar arătătoarele unui ceas desenat în partea de jos a paginii urmau să indice ora întâlnirii, probabil 2.00 am, în același garaj din Rosslyn. Relația cu el se baza pe încredere absolută; nu aveam voie să discut cu nimeni despre ea, nici s-o dezvălui altcuiva, mi-a mai spus Felt.

Niciodată nu auzisem de măsuri de precauție atât de complexe. Era extraordinar. Ajutorul lui în cazul atentatului comis împotriva lui Wallace îmi oferise informații din inima FBI-ului. Eram mai mult decât dispus să respect regulile lui. Eram cucerit de amănuntele a ceea ce ținea în mod clar de munca de spion, de experiența lui Felt sau de intuiție. Felt lua lucrurile la fel de în serios ca mine, dacă nu chiar mai mult. În termeni jurnalistici, informațiile pe care urma să mi le furnizeze erau *deep background*. Aceasta însemna că ele puteau fi utilizate, dacă erau considerate credibile sau puteau fi confirmate, însă fără citarea sursei – fie ea din FBI, Ministerul de Justiție sau administrație. În acest fel, lui Felt nu i se putea atribui nici un comentariu specific și nici o informație. Mi-a spus că nu-mi va oferi informații specifice din investigațiile sau dosarele FBI. Ideea era ca el să slujească drept sursă secundară pentru informații și concluzii obținute din alte surse. El mă putea ghida în direcția corectă sau mă putea orienta către un fir care dădea rezultate. Era limpede că Felt dorea să se detașeze la maximum – să beneficieze de posibilitatea de dezmințire – de articolele scrise de Carl și de mine.

Cum a reușit să țină zilnic sub observație balconul meu este și astăzi un mister pentru mine. La vremea aceea, înainte de epoca securității intensive, partea din spate a blocului în care locuiam, 1718 P, strada Northwest, numit Webster House, nu era închisă cu un zid sau un gard ca în zilele noastre. Oricine putea veni cu mașina pe aleea din spate ca să țină sub observație balconul meu. În plus, balconul meu și partea din spate a blocului

dădeau într-o curte comună mai multor clădiri de birouri sau blocuri din zonă. Balconul meu putea fi văzut din zeci de apartamente sau birouri.

În zona aceea existau o serie de ambasade străine. Ambasada irakiană se găsea pe aceeași stradă, la intersecția străzilor 18 și P, și m-am gândit că era posibil ca FBI să fi avut posturi de supraveghere sau de ascultare prin împrejurimi. Oare Felt ceruse agenților de contrainformații să raporteze cu regularitate despre ghiveciul meu cu steag? Pare puțin probabil, dar nu imposibil. Nu am nici cea mai mică idee cum realiza acest lucru, dacă intenționa să verifice zilnic sau chiar verifica zilnic. A lipsit, totuși, de la câteva întâlniri pe care i le-am solicitat ulterior.

În cursul acestei conversații și al altora care au urmat, mi-am cerut cumva scuze pentru că stăteam mereu pe capul lui, pentru că insistam, dar nu aveam la cine să apelăm. Carl și cu mine obținusem o listă cu toți cei care lucrau la Comitetul pentru Realegerea lui Nixon și adesea porneam în toiul nopții, bătând pe la ușile acestor oameni și încercând să le punem întrebări. I-am explicat lui Felt că foarte mulți ne închideau ușa în nas. De asemenea, o mulțime ne întâmpinau cu priviri înfricoșate. Cu siguranță că oamenii lui Nixon erau intimidați de prezența reporterilor. Trăiam un sentiment de frustrare.

Felt mi-a răspuns să nu-mi fac griji că l-aș deranja. Și el își făcuse stagiul ca agent de stradă, punând întrebări oamenilor. FBI, ca și presa, era nevoit să se bazeze pe cooperarea voluntară a oamenilor. Majoritatea voiau să ajute FBI, dar FBI știa și ce însemna să fii refuzat. De pildă, Howard Hunt spusese

agenților FBI că-și angajase un avocat care-l sfătuisese să nu aibă de a face cu agențiile care se ocupau de aplicarea legii. Hunt a refuzat să spună agenților FBI până și numele avocatului său, a adăugat Felt.

Răsplata insistenței se vedea limpede și în propria sa carieră, mi-a povestit el cândva. Audiența obținută la Hoover însemnase clar o schimbare. În cele din urmă, devenise agent special adjunct răspunzător de secția locală din New Orleans, iar mai târziu fusese avansat SAC¹ în Salt Lake City, o regiune care includea orașul Las Vegas, infestat de mafioți.

Mesajul lui Felt către mine era neobișnuit și mă îndemna insistent să mă țin de capul lui.

Abia mai târziu aveam să aflu din dosarele FBI că la 1 septembrie 1972 procurorul SUA Earl Silbert, prim-procuror în cazul Watergate, ceruse FBI să „verifice biroul lui și zona în care lucra Marele Juriu Federal, ca nu cumva să existe aparatură de ascultare“, în urma articolelor care continuau să apară în *Washington Post* și care conțineau informații dezvăluite în fața Marelui Juriu. La vremea aceea apare și inițiala „F“ de la Felt, indicând că directorul adjunct văzuse raportul. Pe 5 septembrie a fost efectuată verificarea, dar nu s-au descoperit nici un fel de dispozitive de ascultare.

---

¹ Special Agent-in-Charge. Agent lucrând într-o secție responsabilă cu administrarea și coordonarea tuturor activităților de aplicare a legii într-o anumită zonă geografică. (n.tr.)

6

Pe 15 septembrie, Marele Juriu Federal i-a pus sub acuzație pe Hunt, Liddy și pe cei cinci spărgători de la Watergate. Nu au fost acuzate și nici măcar menționate persoane situate mai sus de ei. Faptul era deprimant. Carl și cu mine speram că Silbert aflate informații noi. Noi doi eram pe urmele fondului secret în numerar gestionat de Comitetul pentru Realegerea lui Nixon. Eram convinși că fondul servise la finanțarea operațiunii Watergate și că unii colaboratori ai fostului procuror general John Mitchell controlaseră banii. A doua zi după inculpare am încălcat regula privitoare la contactarea telefonică și l-am sunat pe Felt. Carl și cu mine schițasem un articol despre implicarea unor înalți oficiali ai campaniei lui Nixon în finanțarea spargerii de la Watergate.

– Prea blând, mi-a spus Felt, spre marea mea uimire. Puteți fi mult mai categorici.

M-a încurajat făcând aluzii subtile la „alte activități de culegere de informații“ în afară de Watergate. Mi-a spus că principalii colaboratori ai lui Mitchell se numărau printre cei care controlau un fond despre care eu și Carl aflasem de la trezorerul CREEP, Hugh Sloan, că însuma trei sute de mii de dolari destinați unor astfel de operațiuni. Carl și cu mine am scris un articol care nu oferea prea multe detalii, dar sugera că inculpările din cazul Watergate nu pătrunseseră în miezul conspirației.

Carl dăduse de urma contabilei care lucra pentru campania lui Nixon, pe nume Judy Hoback, care într-un târziu ne-a vorbit despre numeroasele retrageri de numerar din acest fond secret. În cele din urmă, contabila a spus că trei persoane – Gordon Liddy și doi dintre înalții oficiali ai campaniei, directorul adjunct de campanie Jeb Stuart Magruder și consultantul de campanie Bart Porter – primiseră toți peste cincizeci de mii de dolari bani gheață din fondul secret. Era o informație bună, dar avea nevoie de confirmare și de un context.

Am încălcat din nou regula de a nu telefona și l-am sunat pe Felt acasă, într-o duminică după-amiază. Eram disperat, dar știam că Felt admira perseverența, deși îmi spusese să nu-i telefonez. Încercam să mizez pe principiul cel mai important – perseverență cu orice preț. Când mi-a auzit vocea, a făcut o lungă pauză. Apoi mi-a spus supărat că era ultima noastră convorbire. Mi-a confirmat plata în numerar către Magruder și Porter, subliniind că banii erau importanți. Ulterior tema banilor a fost redusă la un motto: „Banii sunt cheia“, expresie pe care, din câte îmi amintesc, el n-a folosit-o niciodată. Decenii la rând mi-am imaginat

că fraza îi aparținea, dar ea nu figurează în cartea noastră, *Toți oamenii președintelui*, iar eu n-o regăsesc nici în însemnările mele. Dar cu siguranță că ideea de bază era aceasta.

La douăzeci de ani după spargere, când am recitit dosarele FBI despre Watergate, am descoperit la pagina 3 a unui rezumat de zece pagini după interviul luat de FBI doamnei Hoback pe 18 iulie afirmația ei că existau evidente ale plăților către Porter și Magruder. Dar în conversația noastră din ziua aceea Felt părea îngrijorat și scârbit – circumspect, grav, ba chiar obsedat. Și-a regăsit parțial simțul umorului, afirmând într-un târziu: „Să zicem numai că sunt dispus să-ți ofer o perspectivă corectă asupra situației la momentul potrivit“. A repetat că nu voia să-i mai telefonez. Apelurile mele fără îndoială îl tulburaseră. Dar, din câte mi-a indicat, exista și un avantaj. Lucrurile se precipitau și se anticipa un deznodământ răsunător.

Dând dovadă de obișnuita lui ambiguitate chiar și în problema telefoanelor, Felt mi-a spus, aparent contradictoriu, că, dacă era neapărat nevoie să telefonez, atunci nu trebuia să mă prezint, ci pur și simplu să spun ceva sau să cer cu altă persoană. El mi-ar fi recunoscut vocea, urmând apoi să ne întâlnim în aceeași noapte în garajul subteran.

În duminica aceea, cu o zi înainte de apariția articolului, l-am găsit la telefon pe Magruder. Magruder era al doilea om ca importanță în Comitetul pentru Realegerea lui Nixon, anterior fiind director adjunct de comunicații la Casa Albă. Magruder a negat categoric că ar fi primit cincizeci de mii de dolari bani gheață și a adăugat că i se pusese întrebări în legătură cu acest

aspect, „toate părțile căzând de acord că nu era conform cu realitatea“. Dar pe tot parcursul discuției i-am simțit tremurul din voce.

Mai târziu, în septembrie, Carl și cu mine l-am intervievat pe Hugh Sloan, trezorierul campaniei lui Nixon, care își dăduse demisia, dezgustat, după Watergate. Carl și cu mine am scris că fondul secret și plățile fuseseră controlate, printre alții, de Mitchell. Carl a vorbit cu Mitchell la telefon și fostul procuror general i-a spus: „Dacă apare așa ceva, Katie Graham o să-și vadă țâțele alea mari prinse într-o menghină cât toate zilele“. Articolul a apărut, iar noi ne-am intensificat și mai mult cercetările, mergând pe urma banilor.

Dar la ce altceva erau folosiți banii, în afară de Watergate?

Datorită articolelor scrise de mine și de Carl, Sandy Ungar, reporterul de la *Post* care se ocupa de obicei de Ministerul de Justiție, mi-a sugerat să stau de vorbă cu cineva pe nume W. Mark Felt, director adjunct al FBI, în ideea că m-ar fi putut ajuta. Din câte îmi aduc aminte, Ungar a spus că ar trebui să-l sun pe Felt la FBI, dându-mi a înțelege că directorul aștepta telefonul meu.

Eram total nedumerit. Ce se întâmpla? Era cumva o înscenare? Date fiind alternativele, m-am gândit că cel mai bine era să sun la biroul lui Felt. Cred că am aranjat un interviu prin secretara lui. Nu știam ce să fac, dar m-am gândit că cel mai bine era să mă duc.

Când am ajuns la biroul lui Felt, l-am găsit așezat în spatele mesei de scris. Era de față și asistentul lui, cumva în calitate de

martor. A început un fel de șaradă cum nu se poate mai penibilă. Eu am spus că doream confirmare pentru unele aspecte descoperite de Carl și de mine. Nici măcar nu-mi mai amintesc despre ce era vorba. Felt s-a comportat conform situației. A refuzat să răspundă la toate întrebările. Nu cred că-și dădea ochii peste cap, dar eu mi-i roteam în toate părțile. Chiar și din cel mai inutil interviu, luat cuiva căruia abia îi scoți vorba din gură, reporterul reușește în general să obțină ceva, fie și un răspuns negativ. Niciodată n-am auzit pe cineva vorbind mai puțin. Nu știu dacă mi-am notat ceva. Felt și cu mine n-am discutat niciodată despre acea întâlnire, dar el a menționat-o în cartea lui din 1979, ca dovadă că nu mă ajutase niciodată.

La sfârșitul lui septembrie 1972, un telefon primit în toiul nopții l-a anunțat pe Carl că un prieten pe nume Alex Shipley, procuror general adjunct în statul Tennessee, fusese invitat să lucreze cu scopul de a perturba, sabota și spiona campania candidaților prezidențiali ai democraților. Carl i-a telefonat lui Shipley, care a confirmat informația. Într-un târziu, Carl a găsit trei avocați care fuseseră solicitați pentru activități asemănătoare de către un alt avocat, pe nume Donald H. Segretti.

Era bizar. Segretti fusese chestionat de FBI ca parte a investigațiilor în cazul Watergate, dar nu era limpede ce legătură avea cu cazul sau cât era de implicat. Carl voia să scrie un articol despre eforturile lui Segretti de a recruta oameni pentru operațiuni murdare.

Eram în New York City pentru weekend, iar Carl mi-a citit la telefon o ciornă a articolului. Am argumentat că articolul nu conținea suficiente detalii. Care era amploarea sau scopul acestor activități? Am promis să mă întorc la Washington și să iau legătura cu „prietenul meu“, expresia codificată pe care o foloseam când mă refeream la Mark. Rapoartele dactilografiate de mine în urma discuțiilor cu el erau marcate sus cu un „X“ sau, într-unul din cazuri, cu inițialele „M.F.“. Era vorba despre *my friend*, dar, desigur, erau inițialele lui Mark Felt, procedură care cu greu ar fi putut fi considerată o încercare abilă de a-i ascunde identitatea.

Am prins trenul de noapte spre Washington. Abia după mulți ani am aflat că Felt avusese o săptămână din cale afară de proastă, întrucât strădaniile Casei Albe de a opri, zădărnici sau obstrucționa investigațiile continuau. Însuși John Dean sau un alt avocat de la Casa Albă sau din Comitetul pentru Realegerea lui Nixon asista la interviurile luate de FBI, descurajând oamenii cu poziții mărunte sau medii de la orice încercare de a fi sinceri și de a furniza informații. Pentru Felt, cel mai dificil moment a fost când Gray a aprobat cererea lui Dean de a primi copii ale rapoartelor brute redactate pe formulare tip 302 și ale telexurilor referitoare la investigațiile desfășurate în cazul Watergate. În săptămâna aceea, pe data de 2 octombrie 1972, Gray predase zeci de asemenea rapoarte lui Dean – un fapt fără precedent, în care dosare ale unei investigații erau făcute cunoscute tocmai potențialului subiect al investigației.

Când a aterizat avionul, i-am telefonat lui Felt acasă. Nu m-am prezentat, ci am îndrugat ceva destul de vag. El a părut să-mi recunoască vocea.

Mi-a răspuns „okay“, sau ceva de acest gen.

Am interpretat răspunsul lui drept acceptul de a ne întâlni în aceeași seară în garaj. Având destul timp la dispoziție, mi-am luat ceva de mâncare la aeroport, probabil am citit ceva, apoi am luat un taxi până la un hotel, am așteptat zece minute, poate ceva mai mult, apoi am luat un al doilea taxi spre Rosslyn. Eram în același timp speriat și entuziasmat de aspectul clandestin al întâlnirii. Pentru mine era o experiență fără precedent. Totodată, ora târzie din noapte mă și înspăimânta. Am găsit clădirea și am coborât la ultimul nivel al garajului subteran.

Felt era deja acolo și mă aștepta. Își aprinsese o țigară. N-am aflat niciodată dacă era fumător sau dacă simțea nevoia de o țigară din pricina stresului care îl încerca în astfel de momente. Mai târziu avea să pretindă că se lăsase de fumat în 1943, dar am întâlnit multe persoane care declarau că se lăsaseră de fumat, dar își aprindeau câte o țigară în momente de agitație extremă. De regulă, avea un aer binevoitor, cu claia lui de păr cărunț și cu zâmbetul viclean, plăcut, cumva atotștiutor, ba chiar ușor afectat. În noaptea aceea mi s-a părut că slăbise și, la lumina țigării, am văzut că avea ochii injectați.

Părea bucuros să mă vadă. La urma urmei, eram singuri în acest garaj subteran care amintea de o vizuină. Probabil era încântat să se afle în compania cuiva. Era un loc singuratic care îți dădea fiori, cu numai câteva mașini parcate la nivelul unde ne

aflam. Felt avea probabil arma asupra lui, dar eu nici măcar nu posedam vreuna.

– Există o cale de a dezlega nodul afacerii Watergate, mi-a spus el. Eu nu pot și n-am să-ți dau nici un nume nou, dar toate indiciile arată în direcția a ceea ce se cheamă „securitate ofensivă“.

Mi-am închipuit că termenul „securitate ofensivă“, de care nu mai auzisem până atunci, era important, dar, după știința mea, n-a mai fost utilizat niciodată și nici n-a mai ieșit la iveală în numeroasele investigații legate de cazul Watergate. Zeci de ani mai târziu, revăzând tot ce mi-a spus Felt, este limpede că se înșelase în unele privințe.

– Ține minte că nu faci o mie cinci sute de interviuri atunci când te ocupi de o simplă spargere, a spus el, referindu-se la seria de interviuri desfășurate până în acel moment de FBI în cadrul investigațiilor Watergate – aspect scos în evidență de Casa Albă ca probă a seriozității și amplitudinii cercetărilor. Mitchell a fost implicat, a continuat Felt. Nu exista nici o îndoială. John Ehrlichman, principalul consilier al lui Nixon pe probleme de politică internă, îi ordonase lui Hunt să plece din oraș, a adăugat el.

Mie mi s-a părut greu de crezut. Numele lui Ehrlichman încă nu apăruse în ancheta Watergate și nici în alte operațiuni.

– Aria activităților ilegale și a operațiunilor murdare era vastă, a spus Felt, adăugând că trebuia să verificăm fiecare indiciu. Ați avea de unde să scrieți articole până la Crăciun, poate și după aceea.

L-am întrebat despre Segretti.

Felt a refuzat să-mi dea un răspuns precis. Dar toate elementele se legau.

– Tu amintește-ți ce-ți spun. Totul se leagă... Știu ce vorbesc.

A continuat să vorbească despre Mitchell.

– Cu siguranță că tipul a aflat unele lucruri în cele zece zile de după Watergate.

Dacă toate acestea ar ieși la iveală, a explicat Felt, ar putea însemna sfârșitul administrației. Mitchell își dădea seama că el unul era terminat.

Abia în anul următor, în depoziția dată în fața comitetului senatorial de anchetă în cazul Watergate, Mitchell va declara că aflase despre ceea ce el numea „ororile Casei Albe” – alte operațiuni ilegale.

Felt a subliniat amploarea operațiunii. A spus că avea știință de operațiuni murdare desfășurate în Illinois, New York, New Hampshire, Massachusetts, California, Texas, Florida și D.C.

– Cum era cu eforturile lui Howard Hunt de a bloca scurgerile de informații?

– Operațiunea urmărea nu numai să descopere scurgerile de informații către presă, dar adesea să fabrice știri pentru ziare, a spus el.

Avea să mai treacă un timp până când se va afla că Hunt încercase să modifice telegrame clasificate astfel încât să reiasă în mod fals că președintele Kennedy era răspunzător pentru asasinarea președintelui sud-vietnamez Ngo Dinh Diem în 1963.

Am discutat atât de mult cu Felt, încât până la urmă ne-am așezat amândoi pe podeaua murdară a garajului.

– În spatele tuturor acestor fapte se găsea Casa Albă? am întrebat eu, insistând din nou să obțin detalii.

– Sigur, sigur, nu înțelegi ce-ți spun?

Exasperat, s-a ridicat în picioare. Apoi, brusc, a refuzat să mai vorbească. Până la urmă, l-am prins de braț și i-am spus că jucam un joc laș și degradant pretinzând că el nu-mi furniza informații noi. Bineînțeles că mi le furniza.

– Okay, mi-a spus el. Chestiunea e foarte gravă. Segretti nu era un caz izolat. Poți afirma fără teamă că cincizeci de persoane au lucrat pentru Casa Albă și pentru CREEP, apelând la tot felul de trucuri, spionând, sabotând sau culegând informații. Unele dintre aceste fapte sunt pur și simplu incredibile și au lovit opoziția în toate felurile posibile. Deja cunoști o parte dintre ele.

A încuviințat din cap, în timp ce eu îi citeam o listă făcută de Carl și de mine, în urma informațiilor obținute de la diverse persoane, listă care enumera tacticile utilizate de Casa Albă și de campania de realegere – plantare de microfoane, urmăriri, false scurgeri de informații către presă, scrisori false, anularea unor întruniri de campanie, investigarea vieții particulare a celor care lucrau în campanie, infiltrarea de spioni, furt de documente, infiltrarea de provocatori la manifestațiile politice.

Apoi Felt a făcut un pas semnificativ, rostind ceva de neconceput:

– Toate acestea figurează în dosare.

Până în acel moment, dosarele fuseseră sacre și nu fuseseră aduse în discuție.

– Ministerul de Justiție și FBI cunosc toate aceste lucruri, chiar dacă nu s-a mers pe urma lor.

Ancheta Watergate se limitase la spargerea din 17 iunie și la operațiunea de amplasare de aparatură de interceptare.

– În țară există în jur de cincizeci de sabotori sau spioni ca Segretti?

– Poți afirma liniștit că sunt peste cincizeci, a repetat Felt.

Părea mai mult decât obosit, epuizat. Era aproape ora 6.

M-am dus acasă și am dormit câțva ore, după care am plecat la redacția *Post*. Cum nu-mi notasem nimic, am dactilografiat un raport de trei pagini, pentru Carl și pentru editori.

Trei decenii mai târziu, revăzând originalul aceluia raport, îmi dau seama că Felt a menționat câteva aspecte pe care Carl și cu mine nu le-am folosit nici în articolele publicate în *Post*, nici în cartea *Toți oamenii președintelui*, fiindcă ar fi reieșit limpede că Deep Throat lucra la FBI. În noaptea aceea, la garaj, Felt spusese că toate rapoartele FBI care dovedeau amploarea cazului Watergate și a activităților conexe nu fuseseră niciodată puse cap la cap – „*decât pe biroul lui Gray – și asta nu ne place*“. În plus, a mai spus Felt, cineva din guvern voia să dea în judecată ziarul *Post*, ca să ajungă la sursele noastre de informație. Felt a făcut referire și la scandalul ITT. La sfârșitul întrevederii, a adăugat: „*Nu mă cita cu nimic din toate astea, nici un cuvânt în ziar [...] informațiile sunt numai pentru tine*“. Ultimul rând al raportului arăta limpede că sursa noastră avea acces la documentele investigației. El suna astfel: „*Fără documente, n-aș face niciodată asta în cazul de față*“.

Acum dețineam poate cel mai important subiect al nostru. Carl a dactilografiat rezumatul: „Agenții FBI au stabilit că tentativa de interceptare de la Watergate face parte dintr-o campanie masivă de spionaj și sabotaj politic în favoarea realegerii președintelui Nixon, campanie dirijată de înalți funcționari ai Casei Albe și de Comitetul pentru Realegerea Președintelui“.

„Conform informațiilor din dosarele FBI și ale Ministerul de Justiție, activitățile erau îndreptate împotriva principalilor contracandidați democrați la funcția de președinte și – începând din 1971 – reprezentau o strategie fundamentală a efortului de realizare a președintelui Nixon“.

Era o formulare agresivă care lăsa loc la interpretări. Știam că Felt va obiecta la afirmația că totul se găsea în dosarele FBI. Informația provenea de la el. Segretti era menționat abia în paragraful 18, iar cele „cincizeci de persoane care lucrau sub acoperire pentru Nixon“ abia în paragraful 19.

Pe 10 octombrie 1972, articolul a apărut ca articol de fond, în partea de sus a primei pagini, cu un titlu pe două rânduri și patru coloane: „FBI îi descoperă pe oamenii lui Nixon. Democrații au fost sabotați“.

Comentariul venit din partea staff-ului de campanie al lui Nixon era simplu și a fost inclus în cel de al treilea paragraf: „Articolul din *Post* nu este numai ficțiune, ci o alăturare de absurdități“.

La ora 23, când a apărut prima ediție a ziarului nostru, redacția din Washington a ziarului *The New York Times* a intrat în alertă. În câteva ore, reporterii de la *Times* luaseră legătura cu

cei trei avocați pe care Segretti încercase să-i racoleze. Articolul din *Times*, apărut în edițiile următoare în partea de jos a primei pagini, rezuma afirmațiile din *Post* referitoare la o campanie națională de spionaj și sabotaj condusă și finanțată de oamenii lui Nixon.

Până la alegeri rămăsese mai puțin de o lună. La Casa Albă, secretarul de presă Ron Ziegler a refuzat de douăzeci și nouă de ori în cursul unui briefing de jumătate de oră să răspundă la întrebări legate de articolul nostru.

Faptul cel mai uimitor este că, din câte știu eu, FBI nu a făcut nici un comentariu public. Articolul atribuia fără echivoc concluzia FBI, afirmând că „FBI a stabilit...”, iar în interiorul articolului, că FBI „descoperise...”.

Dosarele FBI pe care le-am revăzut de atunci arată că în vara anului 1972 FBI îi chestionase pe Segretti și pe alții (printre care importanți oficiali de la Casa Albă) implicați în aceste activități. FBI trăsese concluzia că activitățile desfășurate de Segretti reprezentau în esență „hărțuială politică”.

La două zile după articolul nostru, D.J. Dalbey, un oficial din sediul FBI, i-a trimis lui Felt un raport de trei pagini, în care afirma: „Nu ne-ar surprinde să aflăm că Segretti a încălcat o serie de legi federale, dar faptele cunoscute până în prezent sunt prea puține pentru a permite o concluzie”. Felt trăsese propriile-i concluzii, dar se pare că nu reușise să extindă investigațiile și ca atare decisese să stea de vorbă cu mine.

Înalții funcționari din Ministerul de Justiție nu doreau extinderea anchetei. Într-un raport FBI din 21 martie 1973 se afirmă

că procurorul SUA Earl Silbert, care la vremea aceea se ocupa de cazul Watergate, „era mulțumit că activitățile acestor persoane (cum era Segretti) erau politice și că nu se legau și nu făceau parte din conspirația Watergate“. Conform raportului de față și altor rapoarte, procurorul general adjunct Henry E. Petersen, care răspundea de Secția penală a Ministerului de Justiție, fiind superiorul lui Silbert, cu atribuții de supervizare a investigației Watergate, se declarase de acord.

Charles Bolz, șeful secției contabilitate și fraude din cadrul FBI, scria într-un raport redactat pe 18 octombrie 1972 – la numai opt zile după articolul din *Post* – referindu-se la șeful Secției penale: „Domnul Petersen a afirmat că era la curent cu amploarea investigațiilor FBI cu privire la Segretti, precum și cu afirmațiile referitoare la activitățile de hărțuială politică și cu tentativele de racolare de persoane pentru asemenea activități, după cum relatează ultimele articole apărute în presă. Domnul Petersen declară că, în opinia sa, activitățile lui Segretti nu reprezintă o încălcare a legilor federale și, ca atare, la ora actuală nu vede nici un motiv pentru a cere o investigare suplimentară a lui Segretti de către FBI“.

Ulterior, când un procuror special a cercetat cazul Watergate în adevărata lui amploare, Segretti și mulți alții au primit condamnări la închisoare.

În weekendul de după apariția articolului din 10 octombrie referitor la activitățile de spionaj-sabotaj desfășurate de Segretti, Carl și cu mine am publicat articole bazate pe informații furnizate de alte surse decât Felt și care indicau că Segretti fusese

angajat pentru campania de sabotaj de Dwight Chapin, secretarul cu audiențele al președintelui Nixon. Chapin se întâlnea aproape zilnic cu Nixon și era unul dintre puținii oficiali ai Casei Albe care avea acces necondiționat la președinte.

Al doilea articol relatează că Herbert Kalmbach, avocatul personal al lui Nixon, îi plătitise lui Segretti aproximativ treizeci și cinci de mii de dolari din fondurile de campanie pentru a-i finanța operațiunile de spionaj și sabotaj.

Cazul Watergate începea să strângă cercul în jurul Casei Albe și al președintelui însuși. A reieșit că o mare parte dintre informațiile referitoare la Chapin în calitate de contact al lui Segretti și la Kalmbach în calitate de finanțator fuseseră obținute cu luni de zile înainte de FBI și de Marele Juriu Federal care ancheta afacerea Watergate, juriu supervizat de procurorul SUA Silbert. Faptul că cercetările penale nu s-au extins ferm în această direcție dovedește eficiența de care au dat dovadă Casa Albă și Ministerul de Justiție în operațiunea lor de diversiune și acoperire. După acele articole de weekend, Casa Albă și persoanele implicate în campania de realegere a lui Nixon s-au dezlănțuit împotriva ziarului *Post*. Bob Dole, președintele pe țară al republicanilor, a ținut un discurs din care trei pagini erau dedicate stabilirii unei legături între articolele noastre și campania contracandidatului lui Nixon, senatorul McGovern, nominalizat de democrați pentru președinție. Dole (care după ani de zile și-a cerut scuze față de mine) a declarat că ziarul *Post* era „partenerul lui McGovern în aruncarea cu noroi. [...] Domnul McGovern pare să fi încredințat monopolul atacurilor mass-media redactorilor de la *Washington*

Post, care s-au arătat la fel de siguri pe ei ca și candidatul pe care-l sprijină în această campanie josnică“.

Clark MacGregor, succesorul lui Mitchell la conducerea campaniei lui Nixon, a organizat o conferință de presă extraordinară special pentru a ataca ziarul *Post*.

„Folosindu-se de aluzii, zvonuri la a treia mână, acuzații nefondate, surse anonime și uriașe titluri-sperietoare, *Post* a căutat cu rea-credință să creeze aparența unei legături directe între Casa Albă și afacerea Watergate – acuzație pe care *Post* o știe a fi nefondată, așa cum au dovedit nu mai puțin de șase anchete.“

Ne găseam pe teren solid. Dar, la fel ca mulți alții care se aflau pe creasta valului, am fost tentați să ne întindem mai mult decât ne țineau puterile. Hugh Sloan, fostul trezorier de campanie al CREEP, ne spusese că unul dintre principalii colaboratori de la Casa Albă se număra printre persoanele care controlau fondul secret în numerar, în valoare de sute de mii de dolari, care servise la finanțarea operațiunii Watergate, precum și a altor activități de spionaj și sabotaj. Carl și cu mine ne-am închipuit că trebuia să fi fost vorba de H.R. „Bob“ Haldeman, în vârstă de patruzeci și șase de ani, șeful de personal al Casei Albe din timpul administrației Nixon, sobru ca ținută și tunsoare, fost agent de publicitate care acum se ocupa de treburile președintelui. Dar Sloan a refuzat să răspundă la orice întrebări privitoare la Haldeman.

7

Pe 19 octombrie am mutat ghiveciul cu steag, sperând să pot aranja o întâlnire la Rosslyn în aceeași noapte.

În după-amiaza respectivă, după cum aveam să aflăm abia după ani de zile, Nixon s-a întâlnit cu Haldeman în biroul său privat din Executive Office Building¹.

Sistemul secret de ascultare a înregistrat convorbirea lor.

Haldeman a raportat că aflase cu certitudine de la propria sa sursă secretă, pe care a refuzat s-o destăinuie președintelui, că scurgerea de informații provenea de la FBI.

- Cineva din preajma lui Gray? a întrebat președintele.
- Mark Felt, i-a răspuns Haldeman.
- De ce naiba ar face așa ceva? s-a mirat Nixon.

---

¹ Aripă aflată lângă Aripa de Vest și care cuprinde majoritatea birourilor personalului Casei Albe. (n.tr.)

– Nu puteți vorbi despre asta, fiindcă ne-am deconspira sursa, și suntem foarte îngrijorați. Mitchell, singurul care știe, crede că ar fi preferabil să nu luăm nici o măsură fiindcă...

– Să nu luăm nici o măsură? a repetat Nixon, fără să-i vină a crede, apoi a adăugat: Niciodată?

– Dacă ne legăm de el, l-a avertizat Haldeman, va ieși în public și va dezvălui totul. Felt știe tot ce a reușit să afle FBI. Are acces la absolut toate documentele.

Haldeman i-a mai relatat președintelui că îl întrebase pe John Dean cum să procedeze în legătură cu Felt.

– Dean zice că nu-l puteți da în judecată, fiindcă n-a comis nici un delict [...]. Dean e îngrijorat că, dacă îi dați a înțelege că știți tot, atunci Felt va merge la posturile de televiziune.

– Știi bine ce-aș vrea eu să-i fac ticălosului ăstuia, a spus Nixon. Bine, asta-i tot ce-am vrut să aflu.

Haldeman i-a mai spus că Felt își dorea postul de director al FBI.

– E catolic? l-a întrebat președintele.

– Nu, domnule președinte. E evreu.

– Isuse, să punem un evreu director? a exclamat Nixon.

– Păi, și asta ar putea fi o explicație, a replicat Haldeman.

– Și unde se scurg informațiile de la Felt? a întrebat președintele mai târziu în timpul discuției.

– Către ziarul *Post*, a fost răspunsul lui Haldeman.

Nixon a insistat să afle sursa lor de la Casa Albă, iar Haldeman i-a spus că informațiile ajunseseră la ei „printr-un avocat”, probabil cineva care lucra la *Post*.

INFORMATORUL

– Tipul știe că există scurgeri de informații dinspre FBI către un reporter de la ziarul la care lucrează el, a continuat Haldeman.

– Prin urmare, să nu suflați o vorbă... a ordonat Nixon.

Aceasta însemna că noi, cei de la *Post*, aveam probabil propria noastră problemă și propriul nostru Deep Throat, cineva care furniza informații Ministerului de Justiție și Casei Albe în legătură cu sursele noastre. N-am aflat niciodată cine de la *Post* ar fi putut fi informatorul, dar se pare că cei de la Casa Albă stabiliseră aproape cu certitudine că una dintre sursele noastre era Felt.

În seara aceea, 19 octombrie, mi-am luat toate măsurile de precauție – două taxiuri, atenție sporită, răbdare. Când am ajuns, se făcuse ora 2.30. Era târziu, dar Felt nu era acolo. Am așteptat o oră. În garajul rece și slab luminat, au început să-mi vină în minte tot felul de gânduri paranoice. Nu mă îndoiam că cine fusese suficient de nebun ca să-i angajeze pe Howard Hunt și Gordon Liddy era în stare de lucruri inimaginabile. Gradul de risc, dacă existau riscuri, era greu de estimat. Cu siguranță că Haldeman avea posibilitatea să afle că eu și Carl făceam investigații. Oare Felt fusese depistat? Mă urmărise cineva? Mi se părea absurd, așa că am ieșit din garaj, să arunc o privire afară. Mi-am luat inima în dinți și m-am înapoiat în întuneric. M-am uitat în jur, am mai rămas un timp singur cu spaimele mele, apoi m-am liniștit și, în cele din urmă, am plecat. Eram înspăimântat. Am ieșit în fugă din garaj și am luat-o la goană până acasă.

I-am povestit lui Carl că Deep Throat nu venise la întâlnire. Amândoi eram îngrijorați. A doua zi, ziarul *New York Times* la care eram abonat avea pagina 20 încercuită, iar ceasul arăta ora 3.00. Am ajuns devreme. Felt era deja acolo. Mi-a spus că nu reușise să verifice semnul de pe balconul meu, dar că afacerea Watergate lua o amploare din ce în ce mai mare. Nici nu era nevoie să-mi mai spună acest lucru.

Deși în realitate nu dețineam informația respectivă, i-am spus lui Felt că peste o săptămână eu și Carl urma să publicăm un articol în care afirmam că Haldeman era cea de a cincea și ultima persoană care controla fondul secret.

– Va trebui să vă descurcați singuri, mi-a replicat el.

I-am spus că speram să mă avertizeze dacă greșeam.

Felt mi-a răspuns că așa va face.

Prin urmare, în esență confirma că era vorba de Haldeman?

– Nu confirm, mi-a răspuns el. Trebuie să vă descurcați singuri.

Era o deosebire pe care nu reușeam s-o înțeleg. Mă săturasem de toate aceste șarade.

– Nu mă poți folosi ca sursă, a spus Felt. Nu pot fi sursa ta pentru articolul despre Haldeman.

M-a avertizat să fiu cu ochii-n patru. Dar a adăugat că va încerca să ne ferească de necazuri.

– Am dat de belea cu Haldeman? am întrebat.

– Am să vă feresc eu, mi-a răspuns ambiguu.

Păi, asta însemna că îmi confirma datele din articolul despre Haldeman.

Schimbând din nou subiectul, mi-a spus pe un ton pesimist că, dacă mă așteptam să mă prevină în legătură cu un articol care ar fi conținut date incorecte, „*ar fi însemnat că interpretez greșit natura prieteniei noastre*“.

După această remarcă de rău augur, ne-am strâns mâinile și el a plecat. Eram convins că omul nostru era Haldeman, dar pe de altă parte nu aveam nici un dubiu că puterea lui Haldeman era înfricoșătoare.

Luni, 23 octombrie, am trecut în revistă toate aceste lucruri cu Carl, care a căzut pe gânduri. Aveam vreo confirmare?

Da și nu, i-am răspuns eu. Amândoi știam că în termeni jurnalistici concreți asta însemna nu.

Am mers împreună să-i facem o nouă vizită lui Hugh Sloan, trezorerul care se ocupase de fondul secret. Sloan, care anterior lucrase pentru Haldeman la Casa Albă, s-a arătat și el extrem de reținut în privința informațiilor despre fostul lui șef. Carl l-a întrebat dacă ar fi greșit să scriem că Haldeman era cea de a cincea persoană.

– Păi, a spus Sloan, să zicem că nu m-ar deranja dacă ați scrie un asemenea articol.

Sloan a mai adăugat că el spusese totul în fața Marelui Juriu Federal care ancheta cazul Watergate și că răspunsese la toate întrebările, cinstit și cu lux de amănunte.

După câteva noi manevre complicate cu alte surse, care au părut să confirme informațiile, am dat drumul articolului. Era vorba de un articol aparte. În el se preciza că Haldeman era cea de a cincea persoană care controla fondul secret din care fuseseră

finanțată operațiunea Watergate și celelalte acte de spionaj și sabotaj din cadrul campaniei. Noi am declarat ca sursă a informației depoziția lui Sloan în fața Marelui Juriu, ceea ce-i conferea o bază solidă. Acum nu mai citam surse anonime. Titlul articolului de fond apărut în *Post* pe 25 octombrie 1972 era: „Conform unei depoziții în fața Marelui Juriu, există o legătură între un înalt oficial al administrației Nixon și fondul secret“. În definitiv, Sloan nu numai că ne spusese explicit că era vorba de Haldeman, dar ne garantase că răspunsese la toate întrebările Marelui Juriu.

A fost o situație în care unu și cu unu nu au făcut doi, după cum aveam să aflăm curând. A doua zi, avocatul lui Sloan, James Stoner, a făcut în fața camerelor de televiziune următoarea declarație: „Răspunsul nostru la afirmațiile din ziar este un nu categoric. Noi – domnul Sloan – nu l-am implicat sub nici o formă pe domnul Haldeman în declarația făcută în fața Marelui Juriu“.

S-a dezlănțuit iadul. Carl și cu mine ne-am închipuit că poate vom fi nevoiți să ne dăm demisia de la *Post*. Într-un târziu, Sloan ne-a spus că, într-adevăr, Haldeman controla fondul, dar că el unul nu fusese întrebat nimic în acest sens de către Marele Juriu. Prin urmare, nu făcuse o asemenea declarație. Pentru noi era aproape un dezastru.

La Casa Albă, așa cum au demonstrat ulterior înregistrările, Nixon intenționase să propună suspendarea licențelor companiei *Washington Post*. În ziua în care a apărut articolul despre Haldeman, la ora 12.29, Nixon s-a întâlnit cu Charles Colson.

Referitor la *Post*, președintele a rostit următoarele cuvinte: „Îi vom termina pe altă cale. Habar n-au cât dur pot eu să joc [...]. Dar când mă voi implica, am să-i distrug o dată pentru totdeauna. Să fiți siguri de asta“.

În dimineața următoare, am mutat ghiveciul cu steag înapoi pe balcon. Când am ajuns acasă, pe la ora 21, mi-am pregătit un milkshake cu Ovaltine, băutura mea preferată în momentele de relaxare. Am adormit și era cât pe ce să ratez întâlnirea din Rosslyn.

Felt mă aștepta.

Timp de un sfert de oră, i-am mărturisit toată nedumerirea și regretul meu, implorându-l să mă ajute.

– Ei bine, a spus Felt, Haldeman v-a scăpat printre degete.

A dat cu piciorul în zidul garajului. Acum adevărul nu va mai ieși niciodată la iveală, greșeala legată de Haldeman i-a pus cruce o dată pentru totdeauna, a continuat el. A mai adăugat că atunci când ataci pe cineva de la vârf trebuie să ai dovezi incontestabile. A scăpat o înjurătură. Apoi s-a apropiat de mine și mi-a șoptit:

– De la un capăt la altul, întreaga operațiune este opera lui Haldeman. El a administrat banii. S-a ascuns în spatele funcționarilor din jurul lui.

Mi i-a descris cu câteva detalii pe principalii colaboratori ai lui Haldeman.

– După o greșeală ca aceea pe care ați făcut-o voi, toată lumea se ferește. În vorbele lui am deslușit o notă de reproș. Articolul,

a continuat Felt, a fost cea mai gravă greșeală cu putință. Ați făcut ca toată lumea să-l compătimească pe Haldeman. Nu mi-am închipuit că ar fi cu putință așa ceva.

Mi-a ținut o scurtă predică despre ce însemna să descurci ițele unei conspirații ca Watergate.

– Trebuie să-i încercuiți, pornind din exterior spre ei, să acumulați de zece ori mai multe dovezi decât aveți nevoie pentru indivizi ca Hunt și Liddy. Ei se simt pierduți, fără speranță – poate nu vor începe să vorbească imediat, dar îi avem la mână. Pe urmă trebuie s-o luați de jos în sus și să procedați la fel la următorul nivel. Dacă țintiți prea sus și ratați, atunci toți se vor simți mai în siguranță. Așa acționează avocații. Sunt convins că așa trebuie să procedeze și reporterii inteligenți.

Îmi amintesc că mi-a aruncat o privire care părea să spună că eu nu aparțineam acelei categorii de reporteri.

– Ați dat investigațiile înapoi cu luni de zile. I-ați pus pe toți în defensivă: editori, agenți FBI, toată lumea se închide în tăcere după așa o treabă.

În cele din urmă, Carl și cu mine am încercat să-i lămurim pe cititorii ziarului *Post* ce se întâmplase: am scris un nou articol, în care am precizat că precedentul articol apărut în *Post* fusese „incorect” prin faptul că pusese informația despre Haldeman pe seama depoziției făcute de Sloan în fața Marelui Juriu. În continuare, citam surse care afirmau că Haldeman controla într-adevăr fondul secret. Sursele erau Sloan și Felt.

„Una dintre surse a mers până acolo încât a afirmat că «întreaga operațiune este opera lui Haldeman» și că Haldeman se «izolase», administrând fondul prin intermediari.“

Nu-mi convenea că-l citam pe Felt atât de direct. Era ceva contrar regulilor stabilite între noi, prin care mă angajam să-i garantez anonimatul. Dar țineam morțiș să public un articol prin care să explic în ce consta greșeala noastră.

Un timp n-am mai încercat să iau legătura cu Felt și nu l-am mai întâlnit în garajul subteran decât spre sfârșitul lunii ianuarie 1973, aproape după trei luni. La vremea aceea, Nixon câștigase pentru a doua oară alegerile, iar primul proces Watergate, în care fuseseră inculpați spărgătorii, Hunt și Liddy, se încheiase fără a scoate la iveală nimic despre implicarea unor persoane sus-puse. Se ajunsese într-un impas. Carl și cu mine am scris articole despre proces. Unul era un rezumat al comentariilor apărute în presă, intitulat: „Secretul persistă: cine și de ce a angajat spionii“. Deja răspunsesem la această întrebare în paginile ziarului *Post*, iar procesul nu adusese prea multe elemente noi. Aveam în continuare nevoie de detalii. John J. Sirica, judecătorul care a prezidat procesul, era nemulțumit că nu fuseseră prezentate toate probele și avea o mulțime de întrebări, atitudinea lui în sala de tribunal trădându-i scepticismul. După ani de zile, judecătorul mi-a relatat că citise articolele noastre din *Post*. Faptul că argumentele acuzării la proces nu se potriveau cu datele publicate de noi îi accentuasera sentimentul de consternare referitor la incapacitatea guvernului de a ajunge la esența scandalului.

Când l-am întâlnit pe Felt, pe 25 ianuarie, i-am spus că eu și Carl lucram la un articol de senzație despre Mitchell și Colson – cei doi oameni-cheie ai operațiunii. Felt nu a adus în discuție articolul despre Haldeman, în care citasem o sursă anonimă, pe el, care afirma că operațiunea era „mâna lui Haldeman“. Bineînțeles că nici eu n-am deschis discuția.

– Colson și Mitchell s-au aflat în spatele operațiunii Watergate, a spus Felt. Toată lumea la FBI este convinsă de asta, inclusiv Gray.

Cineva trebuia să spargă tăcerea și să vorbească.

– Nu avem nici o relatare directă, mi-a mărturisit el, dându-mi a înțelege că investigația nu putea să avanseze.

Carl și cu mine aveam serioase controverse în legătură cu datele pe care le dețineam sau dacă trebuia sau nu să scriem un articol despre Mitchell și Colson. În realitate, nu aveam nimic nou, după cum aveam curând să ne dăm seama amândoi.

Singura veste bună era că senatorul Sam J. Ervin, democrat din Carolina de Nord, în vârstă de șaptezeci și șase de ani, mă chemase în biroul lui și-mi spusese că urma să prezideze o investigație completă a cazului Watergate. Senatorul voia indicii și surse. Nu-i puteam da nume de surse, dar i-am spus că putea găsi numeroase indicii în articolele din *Post* scrise de mine și de Carl.

Ervin era la curent cu articolele.

– Ei bine, eu cred că tuturor celor menționați de dumneata și de domnul Bernstein în articole trebuie să li se ofere ocazia de a veni aici să-și dovedească nevinovăția, a spus Ervin. Iar dacă

refuză, atunci îi vom cita pe cale legală, ca să fim siguri că au ocazia să-și apere reputația.

În timp ce spunea toate acestea, își mișca încoace și încolo sprâncenele uriașe și zâmbea larg.

– Chiar și CIA, chiar și înalții oficiali de la Casa Albă, a precizat el. Domnul Haldeman sau alții.

Împreună cu Carl, am scris un articol pentru prima pagină, în care prezentam planul lui Ervin de a demara o investigație completă și de a-i convoca pe cei mai importanți colaboratori ai lui Nixon.

Curând, însă, Carl și cu mine am reînceput cercetările pentru a reconstitui mișcările lui Hunt și Liddy. Au urmat articolul despre Dita Beard și despre vizita lui Hunt la spitalul din Denver unde ea era internată, memoriul redactat de Felt în încercarea de a evita bănuielile, ordonând o investigare a scurgerilor de informații către presă, apoi neobișnuita întâlnire cu Felt în barul Prince George's County.

În luna următoare, martie, scandalul Watergate a culminat cu scrisoarea lui McCord către judecătorul Sirica, în care dezvăluia o operațiune de acoperire la nivel înalt. În aprilie, aproape fiecare zi a adus dezvăluiri incendiare, printre care declarația că Liddy avusese trei întâlniri cu Mitchell, Dean și Magruder, în care fuseseră puse la cale activitățile de culegere de informații și operațiunea Watergate.

În seara de 16 aprilie, redactorul ediției de noapte pe oraș a ziarului *Post* mi-a telefonat acasă să mă anunțe că *Los Angeles Times* urma să publice a doua zi un articol pe pagina întâi în

care anunța că în curând Casa Albă va recunoaște public implicarea în scandalul Watergate.

Felt se declarase de acord ca, în cazuri urgente, să-l sun acasă de la o cabină telefonică prestabilită. Dacă răspundea, eu trebuia să tac, să aștept exact zece secunde, apoi să închid. El ar fi știut cine era și m-ar fi sunat la cabina telefonică respectivă, care se găsea în holul hotelului Madison, peste drum de redacția *Post*. Nici de data aceasta stratagema n-a funcționat. Am fost nevoit să aștept o oră până când m-a sunat.

– Nu-i nevoie să-mi spui de ce mi-ai telefonat, a început Felt.

– Ce se întâmplă? l-am întrebat. Circulă tot felul de zvonuri.

– Ține-te bine, a răspuns el. Dean și Haldeman au ieșit din joc. Fără nici un dubiu. S-a terminat cu ei. Își vor da demisia. Președintele nu are cum să evite acest lucru. Mi-a spus că informația era sigură. Mai multă lume a început să vorbească, du-te și află singur, a adăugat el, la fel ca un editor care mi-ar fi dat o însărcinare. Acum trebuie să plec. Vorbesc serios: află despre ce-i vorba.

În dimineața următoare, 17 aprilie, Carl și cu mine i-am relatat lui Bradlee și celorlalți editori ce aflasem de la Deep Throat.

Bradlee nu prea voia să dea drumul unui astfel de articol, deși Deep Throat mă încredințase că informația era sigură. Bradlee și-a amintit cât de riscant era să anticipezi demisiile la nivel înalt. În timpul mandatului președintelui Johnson, ne-a povestit el, Bill Moyers, unul dintre principalii colaboratori ai lui Johnson, ne informase că președintele urma să-l înlocuiască pe J. Edgar Hoover de la conducerea FBI. Bradlee, pe atunci

redactor-șef al revistei *Newsweek* la Washington, scrisese un articol de fond în care spunea că, în sfârșit, a început căutarea unui succesor pentru Hoover. Exact în ziua în care *Newsweek* ajunsese la chioșcuri, Johnson convocase o conferință de presă. Chiar înainte de conferință, președintele îi spusese lui Bill Moyers: „Sună-l pe Ben Bradlee și zi-i să se ducă dracului“. Apoi Johnson anunțase că-l numise pe Hoover director pe viață. Ani la rând, ne-a spus Bradlee, lumea îl învinovățise pe el pentru numirea pe viață a lui Hoover.

Ca atare, am amânat articolul referitor la Haldeman și Dean.

Cam tot în acea perioadă s-a anunțat că ziarul *Post* primise Premiul Pulitzer pentru servicii în slujba publicului, datorită modului în care relatase despre cazul Watergate.

Pe 26 aprilie, în jurul orei 19.45, cineva din Capitol Hill mi-a telefonat și mi-a spus că ziarul *Daily News* din New York urma să publice un articol în care afirma că în zilele de după spargerea de la Watergate, directorul în exercițiu al FBI, Gray, distrusese documente luate din seiful lui Howard Hunt de la Casa Albă. Două dosare dispăruseră în felul acesta. Unul conținea telegramele false ale Departamentului de Stat, confecționate de Hunt pentru a-l implica pe președintele Kennedy în asasinarea președintelui sud-vietnamez Ngo Dinh Diem în 1963.

Cel de al doilea dosar cuprindea datele adunate de Hunt despre senatorul Edward Kennedy.

Pe la ora 21.30 a sunat telefonul meu de la *Post*.

– Dă-mi un număr la care să te pot suna, mi-a cerut Mark Felt.

I-am dat principala linie cu orașul, iar când a sunat telefonul, am ridicat receptorul.

– Ai auzit despre Gray? m-a întrebat Felt. Ei bine, e adevărat.

În cadrul unei întâlniri cu John Ehrlichman și John Dean, lui Gray i se spusese că, din punct de vedere politic, dosarele erau o dinamită care putea face mai mult rău decât tentativa de interceptare de la Watergate. Gray luase dosarele la locuința lui din Connecticut, unde le păstrase timp de aproape șase luni, apoi le arseese odată cu gunoiul de la Crăciun, în decembrie 1972.

Semnificația gestului lui Gray, directorul în exercițiu al FBI care distrusese posibile probe, era uriașă. Însemna că Gray era terminat. Am ghicit în glasul lui Felt o undă de bucurie.

Carl și cu mine am scris articolul care urma să apară a doua zi. În aceeași zi, Gray și-a dat demisia. Felt și-a închipuit că avea, în sfârșit, să devină director. Unul dintre serviciile de telegrafie chiar a relatat această posibilitate, iar Felt și secretara lui au petrecut jumătate de oră adunând date biografice și fotografii. Timp de aproape trei ore Felt a fost director în exercițiu, drept care a dat imediat un ordin prin care a abolit așa-numitul registru de evidență, în care trebuia să semneze oricine vedea un document sau un raport ultrasecret. Registrul fusese destinat să pună capăt scurgerilor de informații către presă și exista câte unul pentru fiecare document. Adesea registrele conțineau mai multe file decât documentele în sine, ele începând să semene cu niște petiții pentru nominalizare politică.

Felt nu a primit postul. Nixon l-a numit în funcția de director pe William D. Ruckelshaus, care fusese șeful Agenției de Protecție

a Mediului. După câțiva ani, Felt avea să scrie în cartea sa că numise ziua în care Ruckelshaus venise la FBI „lunea de tristă amintire“. Felt și alți înalți oficiali FBI i-au trimis lui Nixon o telegramă prin care insistau ca în postul de director permanent să fie ales cineva din cadrul FBI. Felt scrie în carte că era disperat de noile condiții, dezamăgit și „șocat să-l vadă pe Ruckelshaus legănându-se într-un șezlong, cu picioarele pe biroul pe care [Felt] încă îl considera a fi biroul lui J. Edgar Hoover“.

Când Casa Albă a solicitat evidențe și liste cu persoanele ascultate și înregistrate de FBI pe timpul administrațiilor precedente, în special administrațiile Kennedy –Johnson, Felt scrie că l-a înfruntat pe Ruckelshaus, care-l anunțase că președintele cerea materialul.

– Pentru numele lui Dumnezeu! Președinte sau nu, refuzați-l! a exclamat Felt, după care – scrie el – i-a întors spatele directorului și a ieșit.

Pe 30 aprilie, Nixon a apărut pe postul național de televiziune, unde a anunțat că Haldeman, Ehrlichman și procurorul general Kleindienst își dăduseră demisia. Dean fusese concediat. Ziegler și-a cerut public scuze față de ziarul *Post*, de Carl și de mine.

Pe la mijlocul lunii mai, am aranjat o întâlnire cu Felt în garajul subteran. Îmi spusese că ne puteam întâlni mai devreme – pe la ora 23. Mă așteptam să-l găsesc bine-dispus, acum că adevărul despre Watergate începea să iasă la iveală. Totodată, însă, știam că era deprimat că nu fusese numit director, fie chiar și temporar, în locul lui Gray. Pentru Felt fusese, probabil, ultima șansă.

Acea întâlnire de la mijlocul lunii mai a avut loc în aceste circumstanțe. A fost cea mai stranie și mai alarmantă dintre toate. Felt era neliniștit, îi tremura maxilarul. A făcut pe nerăsuflate o serie de afirmații; era limpede că se schimbase ceva.

Mai întâi, mi-a spus el, viața tuturor e în pericol, toți sunt sub supraveghere electronică – de care se ocupa CIA. A mai spus că însuși președintele îl amenințase pe Dean. Efortul susținut de a cumpăra tăcerea lui Hunt, Liddy și a celor cinci spărgători de la Watergate, operațiunea de acoperire, costase aproape un milion de dolari. Lucrul cel mai alarmant, a adăugat Felt, era că se desfășuraseră activități sub acoperire în care se implicase întreaga comunitate de informații a Statelor Unite.

După ce mi-a destăinuit cu sufletul la gură toate acestea, Felt a încheiat:

– Asta-i situația. Trebuie să plec chiar în clipa asta. Trebuie să mă înțelegi. Să fii... ei bine, trebuie să-ți spun, să fii cu băgare de seamă.

A mai adăugat că în curând își va anunța demisia de la FBI și că intenționa să facă acest lucru luna viitoare.

M-am întors acasă, i-am telefonat lui Carl și l-am rugat să vină până la mine. Dând muzica la maximum, pentru a nu putea fi ascultați, am dactilografiat pentru Carl tot ce-mi spusese Felt.

Am mers acasă la Bradlee să-i prezentăm informațiile și l-am trezit din somn pe la ora 2. Am insistat ca el să iasă pe peluză, unde nu puteam fi ascultați. I-am dat lui Bradlee un exemplar al raportului meu.

– Și acum, ce naiba facem? a întrebat el.

8

A doua zi, Carl și cu mine am avut o ședință cu conducerea *Post*, în grădina de pe acoperiș, situată la etajul opt, trei etaje mai sus de sala redacției, unde presupuneam că nimeni nu ne putea asculta. Richard Harwood, la vremea aceea redactorul ediției naționale, a declarat că el găsea toată povestea ca fiind puțin probabilă. A ridicat multe semne de întrebare, spunându-ne că o luasem razna cu toții și că articolele noastre începeau să semene a fantezii, frizând paranoia și mania persecuției.

Bradlee nu voia decât să știe cât din ce spuneam era adevărat și ce nume puteau fi confirmate. Totuși, a chemat pe cineva să verifice telefoanele de la *Post*. Același om a venit și la mine acasă să-mi verifice telefonul, dar n-a descoperit nimic.

În aceeași după-amiază, Carl și cu mine am luat masa împreună cu unul dintre colaboratorii lui Dean, care putea vorbi despre acesta în cunoștință de cauză. El ne-a confirmat că Nixon

îl amenințase pe Dean și că operațiunea de acoperire costase aproximativ un milion de dolari.

Bradlee a convocat o nouă ședință – Carl, eu și principalii editori – într-un birou neutilizat din redacția ziarului *Post*, aflată la etajul cinci. Mulți dintre cei ce se găseau în redacția luminată orbitor nu și-au putut stăpâni uimirea văzând cum conducerea ziarului, Carl și cu mine ne-am îngrămădit în biroul cel mai îndepărtat, cu pereți de sticlă, închizând ușa în urma noastră.

Nu știam ce să facem. Nimeni nu știa prea bine ce era de făcut și prin urmare ne-am mulțumit să scriem articolul cotidian. Un timp am evitat să folosim telefoanele, făcând doar schimb de bilete, dar curând ni s-a părut că era ceva melodramatic și inutil. N-am descoperit niciodată vreo dovadă că telefoanele noastre ar fi fost ascultate sau că viața cuiva ar fi fost în pericol.

Pe 22 iunie 1973, cu trei zile înainte ca Dean să se prezinte în fața comitetului de investigare a cazului Watergate condus de senatorul Ervin și să-l acuze pe Nixon de implicare în operațiunea ilegală de acoperire, Mark Felt și-a dat demisia din FBI.

Scandalul Watergate a continuat. Audierile de la Senat, dezvăluirea existenței unor înregistrări secrete ale lui Nixon la Casa Albă, numirea unui procuror special, Archibald Cox, apoi demiterea lui de către Nixon în octombrie 1973 ne-au ținut ocupați atât pe mine, cât și pe Carl. În perioada aceasta am scris numeroase articole.

Acum că Felt nu mai lucra la FBI, mi-am închipuit că nu vom mai putea fi la curent cu ce se întâmpla. Dar în prima săptămână

a lunii noiembrie 1973 am luat legătura cu el pentru a fixa o întâlnire în garajul subteran.

Întrevederea a fost scurtă. Felt își dăduse demisia din FBI, dar păstrase legătura cu mulți prieteni de acolo. Așa funcționa instituția. Avea pentru mine un mesaj simplu: una sau mai multe dintre înregistrările lui Nixon aveau porțiuni șterse deliberat.

Carl și cu mine am scris un articol în care relatam că înregistrările cuprindeau pauze „suspecte“, care „puteau conduce la concluzia că fuseseră prelucrate“.

Ziegler a negat categoric față de Carl că afirmațiile noastre ar fi fost conforme cu realitatea. În după-amiaza zilei de 21 noiembrie, Ziegler i-a telefonat lui Carl. Avocații lui Nixon anunțaseră în sala de tribunal, de față cu judecătorul Sirica, existența unei pauze de optsprezece minute și jumătate pe una dintre înregistrări. „Îți dau cuvântul meu că atunci când am discutat cu tine nu știam acest lucru“, a spus Ziegler.

Nu aveam motive să nu-l credem pe Ziegler și nici n-am aflat vreodată cum ajunsese la cunoștința lui Felt un detaliu atât de semnificativ. Pauza de optsprezece minute și jumătate a devenit curând un simbol al întregii afaceri Watergate din perspectiva lui Nixon. Adevărul fusese șters. Adevărul lipsea.

Dar, odată ieșit la pensie, Felt s-a confruntat cu o nouă serie de probleme și amenințări – toate provocate de Watergate și de atmosfera care domnea la Washington, o atmosferă la care contribuise chiar el. Felt ajutase la aprinderea unui fitil care acum se apropia necruțător de el.

*

Cu un subiect atât de tentant, de complex, de competitiv și cu o evoluție atât de fulgerătoare, nu prea aveam tendința și nici timpul să luăm în considerare motivația surselor noastre. Pentru noi, important era ca informația să se confirme și să fie adevărată. Înotam și trăiam într-un curent extrem de rapid. Aici se aplica metafora omului însetat care bea dintr-o tulumă de pompieri. Nu aveam timp să ne întrebăm sursele: De ce v-ați decis să vorbiți? Aveți ceva împotriva cuiva? De ce nu dați totul pe față în mod public, spunând ceea ce știți? Așa și cu Mark Felt. Îi eram recunoscător pentru orice fragment de informație, pentru orice confirmare sau ajutor pe care mi le oferea în timp ce Carl și cu mine ne străduiam să înțelegem monstrul cu multe capete care era cazul Watergate. Datorită poziției pe care o deținea, Felt fiind practic șeful principalei agenții de investigații, vorbele și indicațiile lui aveau o importanță uriașă, uneori copleșitoare. Greutatea și autenticitatea informațiilor, precum și reținerea lui în ceea ce spunea erau mai importante decât motivul dezvăluirilor, presupunând că exista un motiv.

Abia după demisia lui Nixon am început să înot din răputeri împotriva curentului. De ce vorbise Felt, când astfel își asumase riscuri considerabile atât pentru el însuși, cât și pentru FBI ca instituție? Dacă ar fi fost descoperit mai devreme, n-ar fi fost considerat un erou. Teoretic, era ilegal să vorbești despre informații dezvăluite în fața Marelui Juriu Federal sau despre dosare FBI; sau lucrurile ar fi putut fi aranjate astfel încât demersul lui să pară ilegal. Privind retrospectiv, Felt își închipuise că proteja FBI găsind o cale, fie ea și clandestină, de a aduce în fața

publicului informații din interviurile și dosarele FBI, contribuind astfel la acumularea presiunii publice și politice care i-au determinat pe președinte și pe oamenii lui să răspundă în fața legii. Descoperirea de către FBI a nenumăratelor tentacule ale afacerii Watergate fusese ignorată și dată uitării.

În al doilea rând, Felt disprețuia din ce în ce mai mult Casa Albă din timpul administrației Nixon și eforturile ei de a manipula FBI în scopuri politice. Tineretul zelos de la Casa Albă – cel mai bine exemplificat de John Dean – îi era de-a dreptul odios. Felt purta asupra sa un așa-numit Page Boy, un minuscul radiotransmițător care emitea un fluierat ascuțit când Felt nu era la serviciu și trebuia să telefoneze la sediu. Descoperise că, de multe ori, trebuia să telefoneze ca să răspundă unor întrebări de rutină puse de Dean sau de vreun alt sicofant. Cel mai cunoscut dintre aceștia era Lawrence Higby, asistentul lui Haldeman pe probleme administrative, care transmitea fiecare solicitare a șefului său de parcă însăși soarta omenirii ar fi fost în joc dacă dispoziția nu ar fi fost executată imediat. Higby era atât de eficient, încât asistenții pe probleme administrative erau porecliți „Higby-iști“. La un moment dat, însuși Higby avusese propriul său Higby – „Higby-ul lui Higby“. Higby îl călca pe nervi pe Felt mai mult decât oricine. Alții din aparatul de stat, cum era procurorul general adjunct Robert Mardian (a cărui condamnare pentru operațiunea de acoperire în cazul Watergate a fost ulterior anulată), foloseau centrala telefonică a Casei Albe pentru a-i telefona lui Felt, dând astfel impresia de importanță și necesitate.

Sâmbătă dimineață, 24 iulie 1971 – scrie Felt în cartea sa – Hoover în persoană a telefonat pentru a anunța că Felt urma să meargă la Casa Albă ca să-l ajute pe Egil Krogh, asistent la Casa Albă însărcinat cu supervizarea operațiunii „instalatorilor“, coordonată de Hunt și Liddy și menită să stopeze scurgerile de informații către presă. Krogh voia ca FBI să-i testeze cu detectorul de minciuni pe cei suspectați că ar fi oferit informații presei. Cu șapte ani în urmă, Hoover ordonase ca FBI să nu utilizeze detectorul de minciuni. Felt a descris o serie de întâlniri de la Casa Albă, având ca scop vânarea celor care se făceau vinovați de scurgeri de informații către presă, fiindcă Nixon „își ieșise din minți de furie“.

În al treilea rând, respectul său față de Hoover și față de procedurile stricte ale FBI a făcut și mai șocantă numirea lui Pat Gray în funcția de director. Felt trăsesese concluzia că succesorul lui Hoover nu putea fi decât el, dar iată că în fruntea FBI fusese pus acest fost ofițer de Marină care servise pe un submarin, naiv și ușor de manipulat, membru al clicii politice din Ministerul de Justiție.

În al patrulea rând, lui Felt îi plăcea acest joc. Când intrase în FBI, vânase spioni în timpul celui de al Doilea Război Mondial. Fusese cât se poate de firesc ca el să-și pună la bătaie întreaga experiență și pricepere spre a deveni unul dintre cei mai buni agenți. Mă gândesc că poate în mintea lui eu eram agentul pe care-l instruia. El m-a învățat toate acele reguli: să păstrez secretul cu orice preț, să nu vorbesc vrute și nevrute, să nu-i pomenesc

sub nici un motiv numele, să nu ofer nimănui nici cel mai mic indiciu că ar exista o asemenea sursă.

În cartea *Toți oamenii președintelui*, Carl și cu mine am scris că făcusem presupuneri asupra modului fragmentar în care Deep Throat ne oferea informațiile. „Dacă le-ar fi spus dintr-odată tot ce știa, un «instalator» competent ar fi descoperit de unde provenea scurgerea de informații. Obligându-i pe cei doi reporteri să-și completeze singuri informațiile, reducea riscurile. Poate. Dar era la fel de posibil ca el să creadă că efectul unuia sau a două articole, oricât de devastatoare ar fi fost ele, putea fi blocat de Casa Albă. Sau poate, ridicând treptat miza, pur și simplu făcea jocul mai interesant pentru el însuși? Reporterii tindeau să se îndoiască de faptul că cineva cu poziția lui s-ar fi arătat atât de galant în probleme privitoare la Richard Nixon sau la instituția prezidențială. Mai curând, considerau ei, Deep Throat încerca să-și protejeze instituția, să determine o schimbare de atitudine în cadrul instituției înainte de a fi prea târziu.“ De fiecare dată când Woodward deschisese subiectul, Deep Throat repetase pe un ton grav: „Trebuie să procedez așa cum știu eu.“

Acum că Felt se pensionase, mă temeam că eu și Carl vom avea mâinile legate. Deși procurorul special în cazul Watergate, Archibald Cox, răspundea de investigația aflată în curs de desfășurare, FBI continua să facă o bună parte din munca brută.

– Problema este că noi am refuzat să procedăm tâlhărește, mi-a spus Felt într-o convorbire telefonică avută în iulie 1973, la o lună după retragerea sa din FBI.

John Ehrlichman declarase în fața comitetului senatorial de anchetă în cazul Watergate că echipa de „instalatori“ a lui Hunt și Liddy pătrunsese prin efracție în cabinetul psihiatrului lui Daniel Ellsberg, întrucât FBI și directorul din 1971 al instituției, J. Edgar Hoover, refuzaseră să desfășoare o investigație serioasă în privința lui Ellsberg. „Tipii aceia au acționat în locul FBI“, declarase Ehrlichman.

Depoziția lui Ehrlichman l-a înfuriat la culme pe Felt, dar până la urmă am reușit să-l conving să vorbească public despre modul în care FBI investigase cazul Ellsberg. Era un uriaș pas înainte. Carl și cu mine am scris un articol de cincisprezece paragrafe, publicat în interiorul numărului din 28 iulie 1973 al ziarului și care îl cita pe Felt. Articolul era intitulat: „Un fost agent FBI apără modalitatea de investigare în cazul Ellsberg“.

Articolul era însoțit de fotografia lui Felt și de cea a lui Hoover. Începeam să sper că, odată ieșit la pensie, Felt se va îndupleca și-mi va destăinui curând secretele relației dintre FBI, CIA și administrația Nixon.

În toamna anului 1972, în timp ce scriam articole cruciale despre cazul Watergate, Carl și cu mine am semnat un contract pentru o carte care urma să apară la Editura Simon & Schuster. Editorul urma să ne plătească cincizeci și cinci de mii de dolari, o sumă uriașă pentru noi la vremea aceea. Subiectul pe care-l propuneam era o relatare convențională despre acțiunile lui Nixon, ale Casei Albe în timpul administrației sale, despre Mitchell, Howard Hunt și Gordon Liddy. Dar anul următor a fost atât de bogat în evenimente noi – spargerea din cabinetul

psihiatrului lui Ellsberg, înregistrările secrete de la Casa Albă, numirea lui Cox și amplele lui investigații cu ajutorul Marelui Juriu – încât nu am reușit să scriem mare lucru.

Într-o duminică din luna august 1973, Carl și cu mine am servit o gustare la un restaurant de lângă Dupont Circle. Eram neliniștiți, conștienți că trebuia să terminăm cartea, dar în același timp dornici să ținem pasul cu evoluția evenimentelor, care ofereau noi dezvăluiri în fiecare săptămână, dacă nu cumva în fiecare zi. Ce opțiuni aveam? Cartea ar fi trebuit să fie gata până la sfârșitul anului. Îmi amintesc că am încercat să scriu ciorna unui capitol care începea cu discursul de învestitură al lui Nixon din 20 ianuarie 1973 – în aparență triumfător, dar în realitate sumbru, fiindcă scandalul Watergate era pe cale să explodeze în toată amploarea sa. Noi evenimente modificau aproape zilnic subiectul, făcând ca simpla narare a acestei istorii atotcuprinzătoare și de o complexitate crescândă să fie practic imposibilă. Cel puțin pentru noi. Nu scrisesem niciodată o carte. Carl, la cei douăzeci și opt de ani ai lui, avea deja nouă ani de remarcabilă experiență ca reporter de ziar. Eu aveam doar romanul scris în studenție, nepublicabil și pe care-l țineam ascuns în sertar (unde avea să și rămână și unde-i era, de fapt, și locul).

Am decis că nu aveam de ales și că trebuia să scriem despre modul în care tratasem cazul Watergate în calitate de reporteri. La asta ne pricepeam cel mai bine. Una dintre reguli suna astfel: Scrie despre ce știi, despre propria ta experiență. Mama mea avea o casă la Naples, Florida, pe care ea și tatăl meu vitreg o foloseau numai în timpul iernii. Mama a fost de acord să ne lase s-o folosim timp de șase săptămâni. Ne-am strâns toate

însemnările, dosarele, rapoartele, ciornele vechilor articole, articolele publicate și alte decupaje din ziare, după care am plecat în Florida. Ni se părea că abandonăm subiectul, dar editorii de la *Post* au fost de acord să ne luăm o vacanță, cu condiția să ținem legătura.

Casa mamei mele era un bungalow cu un etaj, lângă un râu, nu departe de golful Mexic. Carl scria în fiecare zi afară, lângă piscină, iar eu într-o cameră de lângă bucătărie. Am căzut de acord să încercăm să scriem zece pagini pe zi, fiecare din noi repovestind experiențele personale din munca de reporter depusă în timp ce ne ocupam de subiectul Watergate, relația cu editorii și în final decizia de a scrie principalele articole. La capătul a șase săptămâni aveam peste cinci sute de pagini în manuscris – nucleul a ceea ce urma să fie cartea *Toți oamenii președintelui*. Am contactat câteva dintre sursele noastre anonime, întrebându-le dacă ne permiteau să le dezvăluim numele în carte. De exemplu, Hugh Sloan, trezorerul campaniei lui Nixon, fusese o sursă anonimă în articolele din ziar, dar ne-a îngăduit să-i pomenim numele în carte.

I-am telefonat lui Felt și l-am întrebat cu multă precauție dacă, acum că se pensionase și tot îmi îngăduise să-l citez în articolul în care luase apărarea FBI, îmi permitea să-i dezvălui identitatea în carte.

A avut o izbucnire. Sub nici un motiv. Eram nebun de-mi venise în minte o asemenea idee? A mers mai departe, dându-mi a înțelege la un moment dat că nu înțelegea la ce mă refeream, ca și cum ar fi înregistrat convorbirea pentru a-și demonstra neimplicarea. Era un refuz absolut categoric. Supărat și întristat,

mi-a spus: Să nu-mi mai telefonezi. Cum eu am zăbovit la telefon cu alte întrebări, s-a mai calmat și mi-a spus că avea nevoie să se poată baza pe înțelegerea noastră, să se poată baza pe mine. A folosit cuvântul „sacrosanctă“.

Înțelegerea noastră era să nu-l identific în nici un fel, nici pe el, nici instituția la care lucra, să nu public nici cea mai vagă sugestie că exista o astfel de sursă. Cu toate acestea, în anul precedent, Carl și cu mine făcusem numeroase referiri la dosarele FBI în articolele noastre. Într-o ocazie l-am citat pe Felt, fără să-i dezvălui numele, cu afirmația că finanțarea operațiunii Watergate era „mâna lui Haldeman“. Felt nu obiectase niciodată la astfel de referiri, ca atare îmi imaginasem că-mi lăsa oarecum mână liberă.

El mi-a spus că miza era mai mare decât îmi închipuiam. Din nou se înconjură de un val de mister, sugerând o prăpastie adâncă între ce știam eu și ce știa el. Aceasta fusese întotdeauna baza prieteniei noastre: el știa, eu nu. Eu băjbâiam, mă abăteam periculos de la calea cea bună, dar el mă ajuta să corectez traseul corabiei. Și, după toate aparențele, așa avea să se întâmple de fiecare dată.

Felt m-a făcut să mă simt rușinat. M-am întrebat cum de fusesem în stare să-i cer așa ceva. Fără îndoială, față de colegii lui din FBI, la club, față de familie și de prieteni, el susținuse că nu fusese sursa noastră în cazul Watergate. O astfel de dezvăluire ar fi pus la îndoială probitatea sa în fața tuturor persoanelor importante din viața lui. Încă era legat de un angajament față de stat și de instituție. Dar, lucrul cel mai important, Nixon era încă președinte. Operațiunea de acoperire în cazul Watergate continua,

iar Nixon părea decis în continuare să stopeze scurgerile de informații către mass-media. Contribuția lui Felt fusese până atunci ținută în secret, astfel încât nimeni în afară de mine, Carl, câțiva reporteri care aveau o vagă idee și editorii de la *Post* nu avea habar că exista o sursă secretă la nivel înalt care confirma unele dintre articolele noastre.

Cu siguranță că Felt nu știa că noi, cei de la *Post*, ne refeream la el cu porecla de Deep Throat. Porecla dată de Simons prinsese. Cred că la vremea respectivă m-am întrebat ce-ar fi zis Felt dacă ar fi știut că numele conspirativ i se trăgea de la titlul unuia dintre cele mai explicite filme porno ale momentului.

Dar întrucât la *Post* Felt era supranumit Deep Throat, l-am numit și noi în carte tot așa. N-am ascuns nimic. Carl și cu mine am relatat tot ce se întâmplase – articolele noastre, bune sau rele, gafele – totul exact așa cum s-a petrecut.

Am terminat cartea în decembrie 1973, publicarea ei fiind stabilită pentru primăvara anului 1974. Eram atât de fericit că o terminasem, încât nici nu m-am mai gândit la ea. Vânzările, recenziile, reacția cititorilor sau perspectiva de a turna un film pe baza ei erau doar perspective vagi. La începutul anului 1974 încă nu era clar cum se va sfârși afacerea Watergate. Nixon avea mari probleme, Cox fusese demis la ordinul lui Nixon, se pregătea o punere sub acuzare de către Comitetul Judiciar al Senatului, iar noul procuror special, Leon Jaworski, își luase misiunea în serios. Dar nimeni, nici chiar Carl și cu mine, nu cunoștea conținutul înregistrărilor de la Casa Albă și nu intuia dezastrul pe care acestea aveau să-l provoace. Eu nutream

unele bănuieli sumbre, iar Carl era convins că deznodământul va fi tragic.

Am încheiat cartea *Toți oamenii președintelui* cu discursul anual al lui Nixon din 30 ianuarie 1974, ținut în fața Camerelor reunite, Senatul și Camera Reprezentanților, discurs în care președintele afirma cu tărie: „Un an de Watergate este suficient“.

Președintele adăuga sfidător: „Vreau să știți că nu am nici cea mai mică intenție de a renunța la misiunea pe care electoratul american m-a ales s-o îndeplinesc în slujba poporului Statelor Unite“.

Cu alte cuvinte, nici nu se gândea să-și dea demisia. Nici pomeneală. Toată lumea știa că Nixon avea o uimitoare capacitate de supraviețuire. Cu certitudine, nu era omul care să abandoneze cursa.

Chiar înainte de a fi scrisă cartea, actorul Robert Redford mi-a telefonat la *Post*, s-a prezentat și și-a amintit că fusese în autobuzul presei în 1972, împreună cu alți reporteri. A vorbit despre articolele noastre referitoare la Watergate – cât de îndrăznețe, incriminatoare, încurajatoare și suspecte erau în același timp. Redford mi-a spus că-i plăcuse felul în care articolele noastre atinseseră punctul nevralgic al democrațiilor în legătură cu Nixon. Mai târziu, când au ieșit la iveală dovezi ale adevărului lor, a continuat Redford, el unul s-a gândit că povestea cu adevărat interesantă a cazului Watergate era de fapt cea a muncii depuse de mine și de Carl – strădaniile și îndoielile noastre, efortul de elaborare a articolelor care-l încolțeau pe președinte. Fără îndoială, ideile lui Redford au contribuit la

decizia de a scrie cartea ca pe o relatare personală despre jurnalism. Niciodată nu mi-a trecut prin minte să omit detaliile legate de rolul lui Deep Throat. Era un personaj important, iar pentru mine, din toate punctele de vedere, personajul cel mai original și mai uman.

Așa cum aveam să aflu abia mai târziu, pe 25 februarie 1974, un avocat din biroul procurorului special care ancheta cazul Watergate l-a convocat pe Felt la un interviu.

– Vă dați seama că e posibil să fi încălcat legea, a spus tânărul procuror, relatează Felt în cartea lui.

Procurorul a refuzat să precizeze cum sau când s-ar fi întâmplat un asemenea lucru. Felt a fost chemat în fața Marelui Juriu. Procurorii încercau să aducă dovezi pentru a-l acuza pe Pat Gray de sperjur și voiau ca Felt să-și amintească dacă îi predase un raport care descria cum ordonase Kissinger ca șaptesprezece colaboratori și reporteri ai Casei Albe să fie puși sub ascultare. Felt a răspuns că n-ar fi putut spune cu certitudine. Inițiala lui, „F“, nu figura pe raport. A fost acuzat că încerca să-l apere pe Gray, neștiind cât de ridicolă era această presupunere. „Mințiți!“ i-a strigat procurorul. Lui Felt nu i-a venit să-și creadă ochilor văzând atât amatorism, precum și abordarea în stil avocatul-cel-dur. În plus, s-a simțit jignit de faptul că un fost înalt oficial FBI era tratat cu aceeași lipsă de respect ca un mafiot.

9

Cartea *Toți oamenii președintelui* a fost publicată în aprilie 1974. A apărut în primul weekend al lunii și-mi amintesc că mergeam cu mașina și că am deschis postul local de radio, WTOP. Am ascultat uimit vreme de zece-cincisprezece minute, timp în care s-a citit non-stop din carte, îndeosebi fragmentele în care relatam în detaliu întâlnirile mele cu misteriosul Deep Throat. Cartea a ocupat primul loc în topul bestseller pe țară. Carl și cu mine am încercat să ne vedem în continuare de treaba noastră și să scriem articole pentru *Post* despre ultimele evenimente din cazul Watergate.

Îmi amintesc clar că după apariția cărții i-am telefonat lui Felt. Muream de curiozitate să-i aflu părerea. Fără îndoială că văzuse cartea sau măcar auzise despre ea. Când mi-a auzit glasul, a închis telefonul. Zile întregi m-am frământat, închipuindu-mi tot ce era mai rău. Iar ce era mai rău reprezenta un evantai de

variante, de la posibilitatea ca Felt să-și ia viața la aceea de a ieși din anonimat, denunțându-mă ca pe un ticălos și un trădător care exploatase prietenia noastră accidentală. De asemenea, ar fi putut pretinde că eu descriesem relația noastră sau oferisem unele informații într-un mod care nu corespundea realității. În definitiv, numai el și cu mine știam care era adevărul.

Și acum îmi răsună în urechi păcănitul telefonului trântit în furcă, urmat brusc de tonul de ocupat. Faptul că-mi închisese telefonul era mai grav decât orice cuvânt pe care l-ar fi putut rosti. Voiam să știu ce era în mintea lui, dar nu aveam curajul să-l sun din nou. Prin ce cumplite frământări trecea? m-am întrebat. A câta parte din ele mi se datorau mie?

În luna iunie, revista *Washingtonian* a publicat un articol în care se afirma că, cel mai probabil, Felt era Deep Throat, argumentând că el avusese motive, ocazii, acces la informații, cunoștea metode de întâlnire clandestine și fusese jignit de Nixon și de oamenii lui.

Pe 25 iunie *Wall Street Journal* a publicat un editorial pe prima pagină, scris în stilul ironic caracteristic ziarului și intitulat „Dacă bei scotch, fumezi, citești, atunci poate că ești Deep Throat“. Articolul începea astfel: „W. Mark Felt a declarat că nu este și n-a fost niciodată Deep Throat. Desigur, a afirmat fostul director adjunct al FBI, dacă ar fi fost într-adevăr Deep Throat, nici n-ar fi de așteptat să confirme. Nu că ar fi fost vorba de el, s-a grăbit să adauge domnul Felt.“

Felt i-a declarat reporterului de la *Wall Street Journal* că era de acord cu raționamentul care condusese la concluzia că ar fi

vorba de el. „Cu concluzia, însă, nu sunt de acord. Fiindcă pur și simplu nu sunt genul“. Îmi amintesc că am citit cuvintele lui și m-am îngrozit. Felt declarase ziarului *Wall Street Journal* că, după părerea lui, Deep Throat era „însumarea unor trăsături“. După știința mea, a fost primul care a lansat această teorie – o altă pistă falsă și o excelentă acoperire pentru Deep Throat.

Acum știu din cartea lui Felt și din documente că în iunie 1974 doi agenți FBI s-au prezentat la locuința lui ca să-l ches-tioneze. Unul dintre agenți era Angelo Lano, pe care Felt nu-l cunoscuse până atunci, dar care fusese principalul investigator FBI în cazul Watergate în 1972, la sediul din Washington. În loc să discute cu Felt la el acasă, Lano și celălalt agent au spus că interviul va avea loc la un Holiday Inn din apropiere. Felt se temea că asta ar însemna că interviul urma să fie înregistrat în secret. Dat fiind respectul ce i se datora în calitate de fost înalt oficial, se aștepta să fie intervievat la sediul FBI, în biroul actualului director, Clarence Kelley.

La motel, Lano i-a recitat lui Felt drepturile de care beneficia conform Constituției și i-a cerut să semneze formularul care confirma că i se citiseră drepturile. Felt a semnat fără să citească formularul. Faptul l-a agasat pe Lano, dar Felt a replicat că el trecuse prin această formalitate de mai multe ori decât și-ar fi putut închipui Lano.

Investigația se referea la o scurgere de informații legate de documentele FBI despre Segretti către ziarul *New York Times*. Felt a negat orice implicare. Ritmul târăgănat al anchetei și zelul investigativ al vremii începeau să-și arate consecințele

nefast, lucru care lui Felt îi displăcea profund. Deși pe atunci eu nu știam nimic, Felt ascundea un secret poate la fel de important, dacă nu chiar mai important, decât rolul lui în calitate de Deep Throat.

În seara zilei de 8 august 1974 Nixon și-a anunțat demisia. Am fost tentat să-l sun pe Felt, pur și simplu să-l aud, să-i văd reacția, să-i mulțumesc, orice. Acum nu puteam discuta întregul caz de la un cap la altul? Poate ne-am fi putut întâlni civilizat, la el acasă. În definitiv, fiecare din noi avusese dreptate în felul lui în privința lui Nixon, nu-i așa? Faptul că fusese Deep Throat nu trebuia să-l izoleze de lume. Dar nu voiam să-mi mai închidă telefonul încă o dată. Mă temeam ca gestul să nu se repete. Un telefon ar fi putut declanșa ceva – sentimentul că fusese tras pe sfoară, demascat, furie, dezamăgire – sentimente care pentru moment păreau ținute în frâu sau cel puțin latente. Dar caracterul incomplet al relației dintre noi mă obseda și mă rănea.

Carl și cu mine ne-am mai luat un concediu de la *Post* ca să scriem o carte despre ultimul an al lui Nixon ca președinte și despre prăbușirea lui din poziția numărul unu în stat, carte pe care am intitulat-o *Ultimele zile*. Personajul central era Nixon, alături de avocații lui și de personalul Casei Albe. Nu erau menționați nici Deep Throat, nici Mark Felt.

Răsplata lui Felt în această perioadă a continuat să fie ancheta FBI privind posibila scurgere de informații din dosarele FBI despre Segretti către reporterul John Crewdson de la *New York Times*.

Washington Post a publicat un articol pe pagina întâi despre anchetarea lui Felt; articolul, semnat de reporterul Ronald J. Ostrow de la *Los Angeles Times*, a apărut la 17 noiembrie 1974, la trei luni după demisia lui Nixon. Ostrow era unul dintre cei mai buni reporteri care se ocupau de Ministerul de Justiție, iar editorii de la *Post* aveau încredere în ce scria el.

Prin urmare, în *Washington Post* a apărut un articol al *L.A. Times* despre o investigație ale cărei detalii ajunseseră la *New York Times*. Perfect.

Ostrow i-a luat un interviu lui Felt și l-a citat spunând că investigația era probabil rezultatul articolului din *Washington Post* care-l indicase ca fiind principalul candidat la rolul Deep Throat. „Din pricina afirmației că aş fi Deep Throat“, scrie Felt în cartea sa, „ei [cei de la FBI] au spus: «Păi, Felt trebuie să fi fost cel care i-a dat lui Crewdson documentele.» Dar eu nu le-am furnizat informații nici lui Woodward, nici lui Bernstein. Nu sunt Deep Throat. Nu i-am furnizat informații nici lui Crewdson. Nu i-am dat nici un fel de documente. Și cred că toată povestea asta este ridicolă și jignitoare“.

În 1975, Felt a fost chemat de cinci ori să depună mărturie în fața comitetului senatorial care investiga abuzurile agențiilor de informații. Într-o altă chestiune, agenții FBI l-au vizitat de două ori în cadrul unei anchete privind corupția din FBI. Felt a fost nevoit să admită că participase la câteva dineuri oferite în onoarea șefilor unor agenții străine de informații și plătite din banii FBI. De asemenea, Felt a „mărturisit“, cum se exprimă el sarcastic în cartea sa, că ordonase secției de expozate a FBI să

confeționeze câteva rame pentru fotografii ale lui Hoover, ale procurorului general și ale altor câtorva persoane, pe care dorea să le agațe pe pereții din biroul lui. Felt a mai fost obligat să apară în public în fața unui comitet al Camerei Reprezentanților, prezidat de Bella Abzug, democrat din New York, pentru a depune mărturie despre dosarele confidențiale ale lui Hoover. Așa încât a fost supus un șir continuu de umilințe.

Felt începea să devină un martor profesionist. Știa îndeajuns de mult despre anchete ca să-și dea seama că un martor care văzuse atât de multe, care asistase la momente critice, până la urmă nu avea cum să nu fi făcut ceva. Mai curând sau mai târziu, martorul se transformă în acuzat.

În dosarele FBI există un raport, datat 25 martie 1975, care arată cât de afectat a fost FBI de cartea *Toți oamenii președintelui*. Un înalt funcționar, R.E. Long, s-a adresat în scris unui alt oficial, întrebându-l dacă era posibil să fie dezvăluite „unele informații legate de investigația în cazul Watergate, cu scopul de a reda FBI prestigiul pierdut în cursul acestei anchete. Astfel de informații ar putea contribui la îndepărtarea falsei impresii lăsate de cartea *Toți oamenii președintelui* și anume că autorii cărții, Carl Bernstein și Bob Woodward, și nu FBI, au rezolvat cazul Watergate.

[...] o comparație între cronologia investigației noastre și evenimentele citate în cartea *Toți oamenii președintelui* va demonstra că noi ne-am aflat considerabil și constant înaintea acestor reporteri de investigație de la *Washington Post*. În esență, ei au intervievat aceleași persoane chestionate și de noi,

dar în urma interviurilor noastre și adesea după ce persoana respectivă depusese mărturie în fața Marelui Juriu. Deosebirea, care contribuie substanțial la această falsă imagine, este că *Washington Post* nu s-a sfiit să publice tot ce a aflat (sau și-a închipuit că a aflat), în timp ce noi am raportat informațiile obținute procurorului SUA și Ministerului de Justiție, exclusiv în scopul urmăririi penale“. Ceea ce Long nu menționează – dar Felt a înțeles – era că informațiile nu însemnau nimic dacă nu erau făcute publice. Long a tras concluzia că, datorită cazurilor în curs de judecare și posibilelor recursuri, la vremea aceea dosarele FBI nu puteau fi făcute publice.

Procurorul SUA și Ministerul de Justiție au înșelat așteptările FBI, întrucât au cedat mult prea des la presiunile Casei Albe sau la alte presiuni de ordin politic de a limita investigația și inculparea în cazul Watergate la simpla tentativă de plantare de aparatură de interceptare. De asemenea, a mai fost vorba și de lipsă de imaginație din partea a numeroși procurori cu experiență, inclusiv procurorul SUA Earl Silbert, căruia inițial nu i-a venit să creadă că fenomenul de corupție ajungea până la cel mai înalt nivel al Ministerului de Justiție și al Casei Albe. Abia odată cu numirea unui procuror independent cu însărcinări speciale, investigația a fost extinsă și asupra amplei campanii de spionaj și sabotaj. Cu alte cuvinte, în anul 1972, operațiunea de acoperire a funcționat excelent.

În aprilie 1976 a apărut versiunea cinematografică a cărții *Toți oamenii președintelui*. Dustin Hoffman îl interpreta pe Carl,

cu toanele și cu insistența lui frenetică. Redford juca rolul meu, iar Jason Robards îl interpreta pe Bradlee de parcă ar fi fost gemeni. Înfațișarea, felul de a fi și comportamentul lui Bradlee erau perfecte. Robards avea să primească Premiul Oscar pentru cel mai bun actor într-un rol secundar. Nu era un film despre Casa Albă, ci unul despre munca de reporter. Punctul central îl constituia sala redacției de la *Post*. Nixon și oamenii lui apăreau doar ocazional pe ecranele televizoarelor din sala de redacție sau ca voci fără trup, rostind dezmințiri la telefon.

Nat Hentoff a scris în *Columbia Journalism Review*: „Pe alocuri, impresia de aspră familiaritate este atât de șocantă, încât un reporter care ar urmări filmul ar putea avea sentimentul obsedant că în timp ce se uită la film ratează termenul de predare al unui articol“.

Leonard Downie, care în 1991 i-a succedat lui Bradlee în funcția de director executiv la *Post* și care fusese unul dintre redactorii noștri în cazul Watergate, explică într-o cârtă acest mit în cartea lui Michael Schudson, *Watergate în memoria americanilor*, apărută în 1992: „Ne simțeam foarte mici“, spune el. „Nu ne simțeam mari și puternici. Nu ne împăunam deloc. Pe umerii noștri apăsa o imensă responsabilitate. Nu prea credeam că președintele va demisiona. În seara în care el și-a anunțat demisia, cei mai mulți dintre noi am fost derutați [...]. Doar un mic grup de reporteri se ocupau de această chestiune [...] așa se întâmplă de regulă în meseria noastră. În aceasta constă deosebirea. Este una dintre lecțiile desprinse din cazul Watergate și pe care vreau s-o reamintesc tuturor. A fost

greu. La vremea aceea munca noastră era lipsită de strălucire. Mai târziu abia a câpătat o aureolă, în urma ecranizărilor și premierelor cinematografice de la Kennedy Center, dar la vremea respectivă a fost o muncă urâtă. Oamenii nu dormeau, nu apucau să facă o baie, pe biroul lui Bernstein era o dezordine cumplită, el și Woodward se certau tot timpul. [...] Toți eram supuși unei tensiuni extraordinare, era greu să ne închipuim ce se petrece fiindcă toți erau împotriva noastră, fiindcă se spunea în șoaptă despre Katharine Graham că o să-și aducă ziarul în pragul falimentului“.

Sunt numai câteva aspecte dintre cele surprinse și de film – nesiguranța și îndoiala. Majoritatea surselor și informatorilor erau executanți mărunți, care nu fuseseră martori decât la o fațetă a conspirației. Regizorul Alan J. Pakula l-a ales pe actorul Hal Holbrook pentru rolul Deep Throat. Holbrook era prototipul actorului inteligent din perioada aceea, întruchipând inteligența și noblețea spirituală. El era cel care, după toate aparențele, cunoștea întreg scenariul, dar nu voia să-l dezvăluie în totalitate. A fost o interpretare impresionantă, care a surprins intensitatea, autoritatea, experiența, cinismul și severitatea omului cu care mă întâlneam în garajul subteran.

Într-un articol lung din 16 februarie 2001, publicat de Rick Lyman în *New York Times*, regizorul Steven Soderbergh, care câștigase Oscarul pentru regia filmului *Trafic* și care vizionase *Toți oamenii președintelui*, explica de ce era unul dintre filmele sale preferate:

„Scenele sunt pur și simplu năucitoare“, a spus domnul Soderbergh. „În întregime. Lumina. Unghiul de filmare. Dialogurile. Sunetul.“

„Woodward pășește prin garajul întunecos, pașii lui răsună asemenea căderii unor cărămizi peste fundalul benzii sonore, altfel estompată. Undeva în spate zumzăie un aparat de aer condiționat. Într-un târziu, Woodward zărește la câțiva metri depărtare o siluetă întunecată (Hal Holbrook), sprijinită de unul din stâlpii garajului și luminată de sclipirea portocalie a unei țigări care se aprinde. Din nou un amestec de culori calde și reci. E pur și simplu perfect“, continuă domnul Soderbergh. „La prima vedere, scena pare sumbră și ternă. Dar există acolo varietăți de culoare și tonuri excepțional de subtile.“

„În prim-planuri, Holbrook primește lumina drept în ochi, dar poate că lumina vine de mai departe, fiind la limita percepției. Asta face ca actorul să semene cu un animal care se ascunde noaptea în pădure, sau cu un vampir. Și mai există o lumină laterală care pur și simplu îl înconjoară, luminându-i obrazul. Priviți-l. Arată ca o nălucă.

Dar când apare domnul Redford cu replicile lui, cadrul se schimbă total. Deși continuă să rămână învăluit în umbre, chipul lui e luminat de culori ușor mai calde. Vedeți, la Redford avem culoarea pielii, dar Holbrook e complet monocrom. Deep Throat nu este nici măcar uman.“

Secvențele cu Deep Throat sunt „minunat construite“, spune domnul Soderbergh. „Dinamica puterii dintre cei doi este excepțional realizată. Eu unul cred că ei doi sunt sufletul filmului.“

Aceste cuvinte au fost scrise la douăzeci și cinci de ani după realizarea filmului, iar eu unul nu cred că scenele cu Deep Throat

reprezintă cu adevărat sufletul filmului. I-am spus lui Pakula că va trebui să se gândească bine cum să realizeze acele scene. În carte spusesem tot ce știam și nu aveam de gând să-i arăt regizorului garajul cu pricina. Dar scenele din film surprind caracterul tumultuos al relației mele cu Deep Throat. Lucru și mai important, ele ridică unele probleme cruciale pentru jurnalism. Cât de mult poate pătrunde un reporter în inima unei instituții? Cât de mult poate afla cu adevărat și în profunzime din ce se întâmplă? Deep Throat era cineva care știa – un informator din interior – și totuși cineva care conferea extremelor muncii de jurnalist un caracter spectaculos. Informatorii joacă după propriile lor reguli. Nici cei mai buni informatori nu-și dezvăluie regulile jocului.

Când a apărut filmul – premiera a avut loc la Kennedy Center – critica a fost în general extrem de favorabilă. Roger Ebert a spus că Holbrook „este tulburător de detașat, aproape ca și cum ar urmări evenimentele cu un râs cinic“. Revista *Time* a prezentat filmul pe copertă. „Hal Holbrook îl interpretează strălucit pe Deep Throat, conferindu-i o aroganță și o condescendență care fac explicabilă atitudinea celebrului personaj.“

Aroganță! Condescendență! Atitudine totuși explicabilă! Încercam să găsesc o cale de a străbate straturile acestei prietenii marcate de spaimă și capricii. Eram tentat să-l sun pe Felt și să-l întreb ce părere avea. Poate ar fi trebuit să-mi fac apariția la ușa lui, cum se întâmplase în câteva rânduri? Poate faptul că Holbrook îl interpretase ca pe un personaj spectaculos și eroic

avea să topească muntele de gheață dintre noi. Dacă nu cumva aisbergul continua să se înalțe.

Dar în esență îmi lipsea curajul. N-am schițat nici un gest.

Ceea ce nu știam la vremea aceea era că Mark Felt avea mari probleme cu legea și, în consecință, mare nevoie să-și păstreze relațiile cu instituțiile care aplicau legea. În cei șase ani dinaintea morții lui, survenită în mai 1972, Hoover interzisese așa-zisele operațiuni murdare, respectiv pătrunderile prin efracție în scopul culegerii de informații în cazuri legate de securitatea internă. Lucrurile s-au schimbat odată cu apariția WUO (Weather Underground Organization)¹. Membrii organizației erau în general considerați cei mai radicali și mai înclinați spre violență dintre activiștii sau teroriștii interni. Existau unele probe că membrii WUO întrețineau legături cu guverne străine, iar grupul își asumase responsabilitatea pentru bomba de la Capitoliu din 1971 și pentru cea de la Pentagon din 1972. Pe 18 iulie 1972, Gray îi trimisese o notă lui Felt în care spunea referitor la WUO: „Vânați-i până la capăt. Fără restricții”.

Felt, care – după cum știam și eu, și toată lumea – înclina să se ocupe personal de tot – a tras concluzia că aceasta însemna că procedeul pătrunderii prin efracție putea fi reluat. La vremea aceea eu nu înțelegeam atitudinea lui aproape isterică la adresa WUO din anii războiului din Vietnam. Mai târziu, Felt avea să-și înceapă cartea cu următoarea afirmație: „La sfârșitul anilor ’60

---

¹ Organizație radicală, alcătuită din foști membri și lideri ai Asociației Studenților pentru o Societate Democratică. (n.tr.)

și începutul anilor '70 țara era în război – război civil – dar doar puțini cunoșteau acest lucru. WUO, revoluționari autoprocldați comuniști și școliți de cubanezi, declaraseră public război Statelor Unite“. Cartea este plină de comentarii excesive la adresa acestui grup. Aproape adoptând o versiune proprie a doctrinei războiului preventiv practică de președintele George W. Bush, Felt a oferit următoarea justificare pentru pătrunderile clandestine și pentru suspendarea celui de al Patrulea Amendament: „Datoria FBI este să prevină violența și alte acte subversive, nu să aștepte să explodeze bomba“.

Felt și Edward S. Miller, șeful informațiilor de la FBI, au decis să autorizeze pătrunderile clandestine ale unor echipe speciale FBI. Intrarea clandestină în locuințele sau birourile rudelor și prietenilor fugarilor din WUO părea o modalitate eficientă de a obține indicii pentru a da de urma acestora. În cel puțin cinci ocazii Felt a aprobat operațiuni murdare – intrări clandestine ale echipelor FBI – fără a-l consulta pe Gray.

În vara anului 1976 au început să apară articole, primele fiind cele semnate de prolificul Ron Ostrow de la *L.A. Times*, care relatează că Ministerul de Justiție cerceta posibila încălcare de către FBI a drepturilor cetățenești ale asociațiilor activiștilor politici WUO cu cetățenie americană, deci protejați de cel de al Patrulea Amendament al Constituției, care interzice perchezițiile și confiscările abuzive. Investigațiile i-au avut în vedere inițial, pe circa o sută douăzeci și cinci de foști sau actuali agenți FBI, care au fost chestionați sau cărora li s-a conferit imunitate în

fața legii. Situația a fost rezultatul tendinței post-Watergate de a cerceta orice posibil abuz de putere la nivel înalt, îndeosebi încălcări ale drepturilor cetățenești ale grupărilor anti-Vietnam și ale opozanților lui Nixon.

„Era absolut previzibil că în cele din urmă și eu voi fi ținta acestei forme de răsucire a brațului la spate“, scrie Felt în cartea sa.

Pătrunderile clandestine ale echipelor FBI au reprezentat un subiect fierbinte în vara anului 1976, când încă nu se stinseseră ecourile afacerii Watergate. Ca atare, m-am alăturat și eu dispuței. Carl plecase de la ziar ca să scrie o carte despre familia lui.

Împreună cu un alt reporter de la *Post*, Bruce Howard, am stat de vorbă cu Felt și Ed Miller. Amândoi ne-au spus că Pat Gray autorizase pătrunderile clandestine în cazul membrilor WUO. Felt era dispus să vorbească deschis, astfel încât l-am citat în ziar. „Sunt convins că am acționat cu aprobarea lui“, a declarat Felt despre Gray. „Nu am nici o îndoială în această privință. [...] N-aș putea spune cu exactitate care au fost cuvintele lui Gray, dar, dacă mă gândesc, cred că le-aș putea reproduce.“

Era mai puțin decât o declarație definitivă, dar Felt era într-o dispoziție neobișnuită și a spus că, dacă ar trebui să aprobe din nou acele pătrunderi prin efracție, ar face-o. „Sunt mândru de ce am făcut.“ A continuat să relateze cât de violenți fuseseră membrii WUO. „Nu trebuie să uitați că aveam de a face cu asasini, cu teroriști, cu persoane care s-au făcut vinovate de distrugeri în masă [...] cuvântul-cheie este violența. Puneau la cale distrugeri

în masă [...]. Vă rog să subliniați înclinația spre rău a acestor oameni. Aveam de a face cu fanatici.

Dacă afli dinainte că urmează să fie detonată o bombă, nu-ți poți băga degetele în urechi, așteptând ca ea să explodeze.“ A admis că pătrunderile clandestine nu furnizaseră informații care să ducă la capturarea fugarilor WUO. „Acești oameni au revendicat sute de atentate cu bombe și noi voiam să-i scoatem din joc [...] aveam obligația s-o facem.

Cred că am respectat spiritul și litera Constituției [...] nu puteam apăra drepturile unei persoane în detrimentul a sute de oameni.“

Am publicat toate aceste afirmații. Era bizar, un fel de șaradă. După toate aparențele, Felt dezvoltă o teorie prin care să-și justifice acțiunile. Era vizibil îngrijorat că, la șaiszeci și trei de ani, ar fi putut fi condamnat și trimis la închisoare.

În timp ce continuam să scriu despre acest subiect, am dat de urma fostului procuror general Richard Kleindienst, care a declarat că îi spusese lui Pat Gray că nu erau autorizate nici un fel de pătrunderi clandestine. Pe 27 august 1976 am scris un articol pe pagina întâi care contracara în parte argumentele folosite de Felt în apărarea sa, și anume că avusese aprobare de la cel mai înalt nivel pentru pătrunderile clandestine. Kleindienst urma oricum să facă aceeași declarație și în alte locuri, așadar n-am avut sentimentul că articolul meu avea să-i sporească necazurile lui Felt.

Cu toate acestea, în următoarea ocazie când am discutat cu el, Felt s-a arătat furios și extrem de rece. Convingerea lui era

nestrămutată. În cartea lui îl citează pe Thomas Jefferson: „Legile necesității, ale instinctului de conservare, ale salvării țării în caz de pericol sunt prioritare. A împinge țara la pierzanie prin respectarea strictă a legii echivalează cu a distruge însăși legea“.

Prin urmare, Felt luase legea în propriile mâini. Era un act de nesupunere civilă, un argument oarecum nou pentru un fost oficial însărcinat cu aplicarea legii. Totodată, Felt susținea că pătrunderile respective fuseseră legale. Credea cu tărie că ancheta reprezenta o gravă nedreptate la adresa lui. Înțelegeam limpede de ce nu voia să iasă în față și să declare că, întâmplător, el fusese Deep Throat.

În următorii doi ani a rămas în așteptare. „Atât soția, cât și familia mea au fost nevoiți să îndure temerile și neliniștile a ceea ce soarta urma să abată asupra mea“, avea să scrie Felt.

10

În cursul anului 1976, în timp ce mă ocupam de subiectul pătrunderilor clandestine efectuate de FBI, am luat masa cu un înalt funcționar de la Ministerul de Justiție. A fost o discuție confidențială. Dar în 2005 persoana respectivă m-a eliberat de promisiune și s-a declarat de acord să iasă din anonim. Era vorba de Stanley Pottinger, procurorul general adjunct aflat la conducerea Secției de drepturi cetățenești. El răspundea de investigațiile Marelui Juriu în cazul pătrunderilor clandestine ale FBI.

În 1976, într-un restaurant din centrul orașului Washington D.C., Pottinger mi-a spus că atunci când Mark Felt depusese mărturie în fața Marelui Juriu se întâmplase ceva bizar.

Am încremenit și neliniștea mea a devenit vizibilă.

Pottinger mi-a spus că Felt fusese întrebat dacă administrația Nixon de la Casa Albă făcuse vreo presiune asupra FBI ca să efectueze operațiuni murdare.

Felt negase orice presiune, dar spusese zâmbind că mergea atât de des la Casa Albă, încât unii credeau că el ar fi fost Deep Throat. După ce Pottinger și ceilalți avocați de la Ministerul de Justiție își terminaseră întrebările, Pottinger întrebă, conform procedurii, dacă vreunul dintre jurați, care erau cetățeni obișnuiți, avea vreo întrebare pentru martor. Un bărbat ridicase mâna și întrebă:

- Și ați fost?
- Ce să fiu? se mirase Felt.
- Dumneavoastră ați fost Deep Throat?

Felt rămăsese atât de năucit, mi-a relatat Pottinger, încât se albisese la față. Ascultând povestea la dejun cred că și eu mă albisem la față.

- Nu, răspunsese inițial Felt.

Pottinger mi-a povestit apoi că se ridicase brusc și-i ceruse stenografei să nu mai consemneze nimic. Apoi se apropiase de boxa martorilor și-i șoptise lui Felt: „Sunteți sub jurământ, prin urmare trebuie să spuneți adevărul. Pe de altă parte, consider că întrebarea nu are nici o legătură cu ancheta noastră oficială, deci, dacă doriți, pot renunța la ea. Ce vreți să fac?”

Tulburat, Felt răspunsese grăbit:

- Renunțați la întrebare.

Zâbindu-mi larg, Pottinger mi-a spus că renunțase oficial atât la întrebare, cât și la răspuns, adăugând cu un aer rău-prevestitor că el unul era lămurit. Nu mai avea nici o îndoială că Felt fusese informatorul misterios.

Eu eram cu nervii la pământ, dar m-am străduit să rămân impasibil. Pottinger își amintește că m-am învârtit în jurul subiectului, fără să confirm sau să neg faptul. Pottinger își mai amintește că la un moment dat am bâiguit ceva de genul: „Ei bine, dacă cineva oferă unele informații, asta nu înseamnă neapărat că a fost Deep Throat“ sau „Însăși sursa își poate închipui că a fost Deep Throat, chiar dacă n-a fost.“ Sper că n-am mers totuși atât de departe și n-am rostit astfel de nerozii, de fapt sunt sigur că n-am făcut-o. Dar eram profund îngrijorat că identitatea lui Deep Throat avea să fie făcută publică. Încrederea lui Felt în mine oricum se clătinase mult după tot ce scrisesem în cartea *Toți oamenii președintelui* referitor la întâlnirile noastre. Probabil se temea să nu fie acuzat de sperjur pentru declarația privitoare la Deep Throat. Punând lucrurile cap la cap, mi-am dat seama că probabil se simțea extrem de expus.

Pottinger mi-a spus că nu va mai relata nimănui incidentul. Dar cu un astfel de moment – prea spectaculos pentru a nu fi povestit, chiar și în condițiile regulilor stricte de păstrare a secretului de către Marele Juriu – eram convins că, într-o formă sau alta, faptul tot se va afla. Nu se putea altfel, așa că am așteptat cu sufletul la gură demascarea ce urma să se facă din moment în moment. Nu voiam să-i cer lui Pottinger să-mi promită nimic, fiindcă astfel i-aș fi confirmat că nu se înșela, deși, după zâmbetul de pe chipul lui, se vedea limpede că nu mai avea nici o îndoială.

În vara următoare, 1977, mă aflu la Hyannisport, Massachusetts, ca invitat de weekend în casa lui Ethel Kennedy, văduva

răposatului procuror general Robert Kennedy. Într-o seară, când am coborât la masă, am dat cu ochii de Stan Pottinger. M-am simțit de parcă aș fi văzut stafia lui Banquo și l-am studiat cu o privire stânjenită. Dineurile familiei Kennedy erau prilej de intrigi și bârfe și oricine venea cu un subiect tare era primit cu râsete și aplauze furtunoase. Iar Pottinger deținea o adevărată bombă. Pe măsură ce vinul era turnat în pahare și conversația se desfășura, simțeam cum mă cuprinde o teamă crescândă. Senatorul Edward M. Kennedy era și el acolo, la concurență cu Ethel să-i tragă de limbă pe oaspeți.

Dar cea care atrăgea privirile tuturor era Jackie Kennedy, văduva președintelui Kennedy, care stătea lângă Pottinger. Eu fusesem așezat chiar în fața lor. Era pentru prima oară când o întâlneam pe Jackie Kennedy, care cu glasul ei suav și temător a declarat că adevărul despre Watergate era cel mai bun lucru întâmplat de ani de zile. Cunoștea cartea și filmul *Toți oamenii președintelui* și avea multe comentarii și întrebări.

– Deci, cine a fost Deep Throat? a întrebat fosta Primă Doamnă.

Am înghețat. Pottinger își amintește că am îndrugat ceva de genul „Stan crede că știe, nu-i așa, Stan?” Sper că am fost mai puțin imprudent, de fapt sunt convins de asta.

Pottinger, un bărbat foarte frumos, cu părul lung, m-a privit țință, apoi chipul i s-a luminat de un zâmbet și a spus câteva cuvinte de circumstanță. S-a așternut o lungă tăcere, urmată de murmurele dezamăgite ale celorlalți invitați. Curând a devenit limpede că bârfele aceluia dineu de vară din casa familiei Kennedy nu aveau să ducă la dezvăluirea identității lui Deep Throat.

Ulterior, Pottinger mi-a spus că, după părerea lui, întrebarea pe care i-o adresasem fusese un mod de a-l pune la încercare. Ca atare, se gândise că, refuzând să răspundă în acel context, eu voi înțelege că nu avea să-mi trădeze secretul. Dar eu n-am fost niciodată întru totul sigur, deși, spre lauda lui, mi-a păstrat secretul vreme de aproape treizeci de ani. În 2005 mi-a spus că, în opinia lui, era esențial ca reporterii să-și poată păstra sursele confidențiale atât cât era nevoie, iar el nu voia cu nici un preț să se implice într-o dezvăluire prematură a identității lui Felt. Pottinger a adăugat: „Atitudinea lui echivocă subliniază gravitatea luptei din sufletul său. Cu siguranță că nu i-a fost prea ușor. Eu unul cred că a luat decizia justă când ți-a furnizat informațiile, dar probabil că a făcut asta în totală opoziție cu ce-i spunea instinctul. Or, acesta este cel mai dificil lucru cu care se poate confrunta o ființă omenească“.

Pe 10 aprilie 1978, Marele Juriu Federal i-a inculpat pe Gray, Felt și Miller, acuzându-i că „în mod ilegal, cu bună știință și din proprie inițiativă au conspirat, au conclucrat și au convenit între ei să lezeze și să abuzeze de cetățeni americani care erau rude sau cunoștințe ale fugarilor WUO“. Știrea a făcut obiectul unui articol important publicat de *Post* pe pagina întâi.

La câțva timp după aceea i-am telefonat lui Felt. Părea frământat și epuizat. Avea un glas șovăielnic, glasul cuiva care se confruntă cu perspectiva de a merge la închisoare, probabil ultimul loc în care și-ar fi închipuit că va sfârși. O acuzație penală cum era aceea de pătrundere clandestină însemna că,

dacă ar fi fost condamnat, ar fi primit până la zece ani închisoare ori o amendă de zece mii de dolari sau și una, și alta.

I-am spus că-mi părea sincer rău că se ajunsese aici.

Părea sau pretindea că nu-mi recunoaște nici vocea, nici numele, ca și cum aș fi fost un străin oarecare care-i telefonase ca să-și exprime compasiunea.

– Mulțumesc, mi-a răspuns el cu oarecare răceală.

Am încercat să sparg gheața, spunând ceva de genul: „Sunt Bob Woodward, Bob Woodward, de la *Washington Post*“.

Mi s-a părut că i-a scăpat un geamăt.

I-am spus din nou că-mi părea foarte rău. Îmi dădeam seama că eu eram singurul motiv de necaz din viața lui. Voisem să aflu dacă l-aș fi putut ajuta cumva să scape de dezgustul față de spargerile comandate de Nixon și față de propriile-i acțiuni. Aș fi vrut să-l întreb dacă nu cumva exagerase cu temerile în privința securității naționale. Dar el nu avea starea de spirit pentru a vorbi sau a se confrunța cu mine. Mi-am luat rămas-bun.

Nu aveam o opinie fermă despre pătrunderile prin efracție în cazul membrilor WUO. Intrarea clandestină în ideea că poate vreun prieten sau vreo rudă ar fi lăsat un număr de telefon sau o adresă a fugarilor mi se părea o măsură extremă.

Un timp am sperat că poate totuși voi reuși să-l conving pe Felt să-mi îngăduie să spun toată povestea despre rolul lui ca Deep Throat. Mulți, poate cei mai mulți, ar fi văzut în el un erou. Felt ar fi putut explica ce anume făcuse și de ce. Poate că opinia publică ar fi fost de partea lui. Mă bătea chiar gândul să depun mărturie la procesul lui, făcându-mi apariția în mod

spectaculos, depunând jurământ și apoi povestind despre cum acceptase el să dezvăluie adevărul despre Nixon și despre Ministerul de Justiție, despre Gray și alții. Era un om care dăduse dovadă de curaj, nu? Dar mi-am dat seama că nici eu nu eram prea convins. Furișarea într-un garaj subteran, insistența de a-și păstra anonimatul, refuzul frecvent de a da detalii, fereala și minciuna față de colegi, de prieteni și de familie – toate acestea însemnau curaj? M-am trezit că-mi făceam griji pentru el, sentimentul meu fiind aproape unul de milă, fiindcă Felt nu mai avea nimic din omul de odinioară.

Din nou, însă, mi-am imaginat că era vorba doar de o atitudine studiată. Dacă ar fi fost demascat sau s-ar fi demascat el singur, cum ar fi explicat evidentele contradicții? Insistase atât de mult că nu el era Deep Throat. Cum rămânea cu onoarea lui? Cine l-ar mai fi crezut în alte privințe? De fapt, ar fi purtat stigmatul martorului vinovat de sperjur. Bănuiesc că sesizase și el pericolul. Nu putea fi în siguranță decât rămânând consecvent. Felt alesese calea consecvenței.

Când vorbea, nu mai avea aproape nimic din spontaneitatea, profunzimea și umorul pe care le cunoscusem și care-mi plăcuseră atât de mult la el. La zece zile după inculpare, Felt, Gray și Miller s-au înfățișat la Tribunalul Districtual Federal din centrul Washingtonului. M-am gândit să mă duc, dar am decis că era mai bine să n-o fac. Ar fi fost posibil să mă vadă și să-și iasă din fire. Nu puteam fi sigur cum ar fi reacționat și ce ar fi spus. Nu-mi ieșea din minte declarația lui pentru *Wall Street Journal*: „Nu sunt genul“. Oare știa cine este? Dar eu știam?

Dezmințirile lui păreau emanate din identitatea pe care singur și-o crease. Se comporta ca un martor care își povestise versiunea de zece sau de o sută de ori. Acum trebuia să nu se dezică de acea versiune și, odată cu trecerea anilor, poate chiar ajunsese s-o creadă.

Poliția a estimat că circa o mie două sute de actuali și foști agenți FBI s-au adunat într-o veghe tăcută, în semn de sprijin față de Felt și de ceilalți în ziua înfățișării la tribunal.

În cartea sa, Felt a scris că spera ca acel capitol referitor la inculpare să nu emane cinism și ca versiunea publicată să elimine unele dintre expresiile mai dure folosite în primele ciorne. „Sunt furios și frustrat, da, dar nu cinic.“ Această remarcă demonstrează prea puțină cunoaștere de sine. Felt era furios la culme. M-am întrebat ce gândea despre legătura dintre dezvăluirile din cazul Watergate, în care jucase un rol considerabil, și inculparea, ba chiar posibila sa condamnare la închisoare.

Felt și-a publicat cartea, *Piramida FBI*, în 1979, înainte de proces. Pe coperta interioară scria: „Mark Felt, despre care s-a zvonit la un moment dat că ar fi fost celebrul Deep Throat...”

Ce straniu, mi-am spus eu, că accepta o expresie de genul „s-a zvonit la un moment dat că ar fi fost celebrul Deep Throat“, pentru ca apoi în carte să dezmință categoric această posibilitate.

Am cumpărat un exemplar din cartea *Piramida FBI* – la vremea aceea, prețul curent pentru o carte cartonată era 12,95 dolari. Cartea nu avea indice și, bineînțeles, am citit-o cu atenție. Felt se referea la aspectul furnizării de informații către mine

abia la pagina 225. La începutul anului 1973, Gray îl anunțase pe Felt că procurorul general Dick Kleindienst îi spusese că era posibil ca Felt să fie nevoit să plece.

– S-ar putea să fiu silit să mă lipsesc de tine, îi spusese Gray. Procurorul zice că cei de la Casa Albă sunt convinși că tu ești sursa FBI răspunzătoare de scurgerile de informații către Woodward și Bernstein.

– Pat, scrie Felt că i-ar fi răspuns lui Gray. Eu n-am transmis nimănui nici un fel de informații. Cei de la Casa Albă se înșală!

– Eu te cred, îi răspunsese Gray, dar Casa Albă nu. Kleindienst mi-a spus de trei sau patru ori să scap de tine, dar eu am refuzat. Nu mi-a spus că ordinul ar veni de mai sus, dar eu sunt convins de asta.

Felt trăgea următoarea concluzie: „Această dezvăluire a fost ca o surpriză neplăcută [...]. Am simțit cum mă cuprinde furia, dar am apreciat mult faptul că Gray era de partea mea“. În ceea ce privește posibilul motiv, Felt scria că, într-adevăr, ar fi vrut să fie numit director după moartea lui Hoover, dar neagă că ar fi fost invidios pe Gray. „Niciodată nu am divulgat informații către Woodward și Bernstein sau altcineva!“

M-am întrebat dacă, luat cuvânt cu cuvânt, încerca să spună un adevăr: nu divulgase informații către „Woodward și Bernstein“. Nu-l întâlnise niciodată pe Carl. Avusese de a face numai cu mine. Era foarte atent să nu vorbească despre detalii din dosarele FBI. Bănuiesc că, în opinia lui, „nu divulga informații“ – pur și simplu confirma informațiile deținute de mine și mă ghida în direcția corectă. Dar toate aceste confirmări,

precum și îndrumările lui, însemnaseră mai mult decât divulgarea unor informații. Ele constituiseră o adevărată hartă pe care era trasat drumul către adevăr.

Ceva mai departe în carte, Felt menționează declarația lui Haldeman dintr-un interviu televizat, cum că, după părerea lui, Felt fusese Deep Throat. Dar, a subliniat Felt, ulterior Haldeman își schimbase opinia și ajunsese să creadă că informatorul misterios fusese Fred Fielding, consilierul adjunct al lui John Dean la Casa Albă.

Felt mai scria și că înregistrările de la Casa Albă demonstrau că însuși Nixon credea că Felt ne furnizase informații mie și lui Carl.

Nu-mi amintesc să fi văzut vreo recenzie sau să fi fost întrebat în legătură cu cartea. Cartea pur și simplu a dispărut. Am fost oarecum șocat că nega totul atât de categoric, dar cu cât analizam mai mult situația, cu atât îmi dădeam seama că principala lui preocupare era procesul.

Pentru Felt și pentru ceilalți a urmat o luptă istovitoare prin hățișurile legii, privind ceea ce putea fi dezvăluit în fața unui juriu și a publicului în legătură cu pătrunderile clandestine ale FBI. Era vorba de securitate națională sau de abuz de putere din partea poliției? Operațiunile au primit nume de cod, cum era „Programul C“, chipurile din motive de securitate națională. Din punct de vedere legal, se ajunsese la un impas. Procurorii au decis ca Pat Gray să fie judecat separat. Felt și Miller urmau să fie judecați împreună, înaintea lui Gray. Procesul a început în toamna anului 1980, la tribunalul federal din Washington D.C.,

în fața unui juriu alcătuit din opt femei și patru bărbați, care urmau să fie sechestrați câtă vreme era nevoie.

Miercuri, 29 octombrie 1980, a fost o zi extraordinară în evoluția procesului. După cum scria Laura A. Kiernan, reporter la *Post*, chipul și părul martorului în vârstă de șaizeci și șapte de ani îi erau familiare, omul „având figura unui strigoi machiat astfel încât să aibă o înfățișare omenească“.

După depunerea jurământului prin care se angaja să spună tot adevărul, martorul s-a așezat și a spus că se pensionase.

– Ați fost cândva președintele Statelor Unite? l-a întrebat procurorul.

– Da, a răspuns Nixon.

Fostul președinte fusese convocat de procurori, după ce se oferise să depună mărturie – prima și ultima oară când era martor într-un proces după ce-și dăduse demisia. Fostul președinte a povestit cum în 1970 aprobase Planul Huston, care ar fi permis pătrunderi clandestine în cazuri legate de siguranța națională. Deși planul fusese anulat patru zile mai târziu, Nixon a spus că ținuse neapărat ca fugarii WUO să fie prinși, întrucât existau „probe concrete“ că întrețineau legături cu guverne străine.

Cele patruzeci și cinci de minute cât a durat depoziția au fost absolut chinuitoare, fiindcă Nixon nu a fost întrebat dacă aprobase cele cinci intrări prin efracție autorizate de Felt și Ed Miller. Nixon părea să fie de partea lui Felt, întrucât, ca președinte, considera că avusese autoritatea de a ordona astfel de pătrunderi clandestine dacă fusese în joc securitatea națională, iar el delegase această autoritate directorului FBI. Deși Huston scrisese într-un

raport către președinte că „operațiunile murdare“ erau „categoric ilegale“, Nixon a declarat că securitatea națională reprezenta o cauză nobilă și era deasupra unor astfel de considerații. Aprobarea președintelui, a susținut Nixon, însemna că „ceea ce în alte condiții ar fi contrar legii sau ilegalul devenea legal“.

Era exact atitudinea care-i crease probleme lui Nixon în cazul Watergate, iar fostul președinte a făcut toate aceste declarații bătând cu degetul în balustrada de lemn din fața lui.

Ținând predici la tot pasul, Nixon a spus că terorismul internațional – asasinate, crime și bombe – reprezenta o gravă amenințare și necesita măsuri extreme.

– Suntem îngrijorați că astfel de lucruri s-ar putea întâmpla și aici, a adăugat el cu aproape douăzeci și unu de ani înainte de atacurile teroriste asupra Statelor Unite din 11 septembrie 2001. Nixon a reamintit juriului de războiul din Vietnam. Toate aceste motive de îngrijorare – asta v-o spun ca unul care a trecut prin ele – au fost mult exagerate – cred că acesta e cuvântul potrivit – din cauza faptului că în 1969, 1970 și 1971 ne aflam în război.

Vă pot asigura că eu consider și sper că nici președintele Carter, nici guvernatorul Reagan, dacă s-ar întâmpla să ajungă președinte, nu vor fi obligați să facă ceea ce am fost nevoit să fac eu, ceea ce a fost nevoit să facă Franklin Roosevelt...

Judecătorul l-a întrerupt și a rugat avocatul să pună următoarea întrebare.

Nixon nici nu s-a sinchisit și a continuat:

– ...Ceea ce a fost nevoit să facă președintele Truman, adică să scrie scrisori oamenilor ai căror fii au fost uciși în război.

Mesajul lui din boxa martorilor venea în sprijinul afirmațiilor lui Felt și Miller, cum că avuseseră aprobarea președintelui, deși nu dată în mod expres.

În afară de bănuiala exprimată în înregistrările de la Casa Albă că Felt ne ajutase pe Carl și pe mine, nu am nici cea mai vagă idee dacă Nixon își dădea seama că, de fapt, depunea mărturie în favoarea celui care-l trădase. Presupun că depoziția făcea parte din efortul lui Nixon de a-și pregăti reîntrarea pe scena politică și de a arăta că preocuparea lui pentru securitate fusese justificată. Am fost uimit să citesc despre declarația fostului președinte, dar cu siguranță nici nu mi-a trecut prin minte să încerc să iau legătura cu Felt. În această perioadă când risca atât de mult, eu am rămas în umbră, unde îmi era locul.

Pe data de 6 noiembrie 1980 – exact o săptămână mai târziu – după cele opt ore de deliberări care au urmat procesului care durase două luni, juriul i-a declarat pe Felt și Miller vinovați de conspirație în scopul încălcării drepturilor civile ale persoanelor în ale căror locuințe se intrase clandestin. La ieșirea din tribunal, Felt a declarat: „Mi-am petrecut toată viața mea de adult lucrând pentru stat și întotdeauna am încercat să fac ceea ce am socotit că este bine, ceea ce era în interesul țării și ceea ce venea în apărarea siguranței țării. Se vede treaba că juriul n-a fost de acord cu mine“.

Trei zile mai târziu, *Post* a publicat un editorial de duminică pe care desigur eu, ca reporter, nu l-am văzut dinainte. Editorialul spunea că actul de acuzare era „crucial“, cazul lui Felt și

Miller fiind „un exemplu care ar trebui pe viitor să descurajeze poliția să-și depășească autoritatea conferită prin lege“.

Într-un târziu mi-am făcut curaj și i-am telefonat lui Felt, spunându-i încă o dată cât îmi părea de rău pentru verdictul dat de juriu.

El mi-a răspuns că Richard Nixon îl ajutase mai mult decât *Washington Post*.

– Ce vreți să spuneți? l-am întrebat eu.

El a menționat editorialul.

Am încercat să-i explic că eu nu aveam nimic de a face cu editorialele și că politica ziarului *Post* era ca nimeni din sala redacției de știri să nu influențeze editorialele.

Auzind de politica ziarului *Post*, el a pufnit disprețuitor.

– Nu sunt implicat și nici nu am avut cunoștință de editorial, am protestat eu.

– Sper că ai înțeles ironia, a replicat el, amintindu-mi de făgăduiala mea de a nu exploata mai departe relația noastră – cred că așa s-a exprimat.

– Da, înțeleg ce vreți să spuneți, am răspuns.

Felt a adăugat că avea încredere că nu voi vorbi. Tăcerea era mai importantă ca oricând. Se confrunta cu o pedeapsă de zece ani de închisoare și se aștepta să fie condamnat la câțiva ani. Mi-a spus că soția lui, Audrey, era bolnavă, iar el o îngrijea.

– Acum, îmi amintesc că am început să spun, ar fi momentul...

– Nu, nu este, m-a întrerupt el tăios și categoric, ridicând tonul.

– Totuși... am vrut eu să continui.

– NU.

După toate aparențele, ajunsese la concluzia că apărarea sa însemna să se situeze de partea legii, acționând conform procedurilor și regulilor securității naționale. Faptul că se furișase într-un garaj subteran să stea de vorbă cu mine la ora 2 noaptea l-ar fi expus acuzației că pierduse controlul, că devenise liber-profesionist, că tindea să abordeze personal problemele, pentru un scop mai amplu pe care numai el l-ar fi putut defini. Părea să se teamă că ar putea fi considerat un trădător și un turnător.

Pentru mine, Watergate însemnase o epurare. Pentru el, începea să devină exact contrariul. Mi-am dat seama că noi doi aveam viziuni total diferite asupra acțiunilor lui și a rezultatelor acestora, dar orice gând că Felt nu merita această soartă nu făcea decât să-mi sporească sentimentul că din pricina mea ajunsese în situația în care se găsea acum.

Nixon și-a exprimat public dezamăgirea față de verdict și le-a trimis lui Felt și Miller câte un exemplar cu autograf din ultima lui carte, *Adevăratul război*. Fostul președinte scrisese: „Cu deosebită recunoștință pentru anii petrecuți în slujba națiunii, Richard Nixon“.

Pe 12 decembrie procurorii au renunțat la acuzațiile formulate împotriva lui Pat Gray, întrucât nu erau convinși că vor putea dovedi că el aprobase pătrunderile clandestine în locuințe. Cum Gray nu fusese judecat pentru distrugerea probelor luate din seiful lui Howard Hunt după spargerea de la Watergate, însemna că va fi pus în libertate.

Pronunțarea sentinței în cazul lui Felt și Miller a fost stabilită pentru 15 decembrie. În ziua aceea ziarul *Post* a publicat un editorial neobișnuit – și de data aceasta, ca reporter, n-am avut nici o legătură – care adopta o poziție diferită de prima. Editorialul spunea că poate nu Felt și Miller ar fi trebuit să se afle în fața judecătorului, așteptându-și condamnarea. În continuare, se punea problema că cei doi ar putea fi „țapii ispășitori ai unui sistem încuviințat de nenumărate alte persoane și pe care nu ei îl creaseră“.

Editorialul se încheia cu următoarele cuvinte: „Trimiterea lor la închisoare nu ajută la nimic. Ar fi un act gratuit și nemilos“.

În sinea mea m-am bucurat nespus.

În ziua aceea judecătorul l-a amendat pe Felt cu cinci mii de dolari și pe Miller cu trei mii cinci sute. Nici unul din ei nu a fost condamnat la închisoare.

– Acum am dosar penal, a declarat Felt la ieșirea din tribunal, amintind tuturor că procesul era „o pată gravă pe toată viața lui“.

Curtea de Apel din D.C. i-a suspendat lui Felt dreptul de a practica avocatura pe timp nelimitat.

Curând după proces, Reagan și-a luat în primire funcția și, la o lună și jumătate după atentatul comis asupra lui de John Hinckley, noul președinte a anunțat amnistierea deplină și necondiționată a lui Felt și Miller. Într-o declarație de cinci paragrafe, președintele Reagan a spus că acțiunile celor doi „au fost determinate de credința lor sinceră că astfel de acțiuni erau necesare pentru a apăra interesele de securitate ale țării“.

INFORMATORUL

„În 1972 America era în război“, a adăugat Reagan, „iar domnii Felt și Miller au aplicat procedurile pe care le-au crezut esențiale pentru a-i ține la curent pe directorul FBI, pe procurorul general și pe președintele Statelor Unite cu activitățile puterilor străine ostile și ale colaboratorilor acestora din Statele Unite.“

Reagan a continuat pe același fir ideologic luminos, spunând: „Cu patru ani în urmă, mii de persoane care au evitat recrutarea și altele care au încălcat legile Serviciului Militar Selectiv au fost iertate necondiționat de predecesorul meu.

America a fost generoasă cu cei care au refuzat să-și slujească țara în războiul din Vietnam. Nu putem fi mai puțin generoși cu doi oameni care au acționat pentru cauza nobilă a eradicării terorismului care ne amenința țara“.

Felt a răspuns public într-un mod care spunea totul: „Sunt atât de încântat, încât abia reușesc să mă stăpânesc. Nici nu știu cum să-i mulțumesc“.

Nixon le-a trimis lui Felt și Miller câte o sticlă de șampanie, împreună cu un mesaj, care suna astfel: „Până la urmă, dreptatea triumfă“.

11

Eram profund conștient că prietenul meu evitase o serie de gloanțe. M-am ținut deoparte. Nu cunoșteam latura personală a încercării prin care trecuse, dar eram convins că-l costase scump.

Cam în această perioadă, Richard Cohen, reporter de la *Post* și bun prieten cu Carl și cu mine, a venit să mă vadă și să-mi spună că nu se îndoia că Deep Throat era Mark Felt. Din spusele lui Cohen, Nora Ephron, care peste puțin avea să fie fosta soție a lui Carl, lucra la cazul respectiv, fiind și ea convinsă că era vorba de Felt. Nora intenționa să scrie un articol pe această temă.

Pe atunci eu eram redactorul ediției pe orăș a ziarului *Post*, cu atribuții de supervizare asupra lui Cohen – în măsura în care cineva l-ar fi putut superviza pe Cohen, unul dintre cei mai inteligenți, mai hotărâți și mai încăpățânați reporteri de la *Post*.

La început, am încercat să-l determin să nu scrie articolul.

El a insistat. Era una dintre marile taine ale istoriei, mi-a spus. Și-a amintit cum îi vândusem un pont pe vremea când era reporter în Maryland și se ocupa de mita primită de vicepreședintele Agnew, încă înainte de începerea anchetei oficiale cu privire la acesta.

I-am răspuns că Deep Throat era sursa mea și că eram dator să-l protejez.

– Nu fi ridicol, după atâția ani? mi-a replicat Cohen. Trecuseră vreo opt ani.

Prin urmare, am încercat să-l induc în eroare, îndepărtându-l de Felt, fără să neg categoric această posibilitate.

– Uite ce ce, mi-a spus el. Am auzit de la cineva – Carl , sau altcineva – că în partea de sus a rapoartelor tale figurau inițialele „M.F.“ – fără îndoială Mark Felt, nu?

– Nu-i el, am răspuns, adoptând îndelung confirmata strategie Watergate, adică, când nu funcționează nici o altă stratagemă, spune o minciună. Am mințit, insistând față de Cohen că înțelesese greșit. G-R-E-Ș-I-T! I-am repetat literă de literă, din câte îmi aduc aminte. Un adevăr adevărat și sigur, ca între prieteni, i-am explicat eu, sugerând că-l feream să facă o gafă monumentală.

Cohen a renunțat să mai scrie articolul.

Aveam un sentiment penibil, dar nu-mi fusese greu să iau decizia. Nu eram de acord cu reporterii și ziariștii care încercau să determine identitatea surselor altor jurnaliști. Era un subiect ieftin și, dacă toți ar fi procedat așa, atunci ne-am fi pierdut toate sursele. Meseria noastră – meseria de reporter în general –

implică și protejarea surselor. Chiar și de alți reporteri. Totodată, m-am gândit că suferința pe care un asemenea articol i-ar fi putut-o pricinui lui Felt – prin forța argumentului referitor la inițialele „M.F.” – era compensată de suferința pe care o resimțeam eu, fiindcă-l mințisem pe Cohen. Dacă Richard Cohen ar fi scris articolul și ar fi pus degetul pe rană, ajungând la Felt prin cine știe ce probe concludente, îmi închipuiam că s-ar fi dezlănțuit iadul pe pământ. Oare Reagan ar fi revocat ordinul de amnistiere? Ce ar fi zis Reagan și administrația lui aflând că noul președinte republican tocmai îl iertase pe Deep Throat? Ar fi putut noul Minister de Justiție al lui Reagan să deschidă o anchetă penală împotriva lui Felt, acuzându-l că dezvăluise informații deținute de FBI? Mai existaseră astfel de cazuri. M-ar fi chemat și pe mine în fața Marelui Juriu ca să-l identific? Și, în caz de refuz, aș fi fost trimis la închisoare? Știam că răspunsul era probabil afirmativ. Am început să mă gândesc la perspectiva închisorii pentru Felt sau pentru mine și ideea nu m-a încântat câtuși de puțin.

A fost una din ocaziile când am mințit fără să clipesc.

Iartă-mă, Richard.

În decursul anilor, multă lume m-a întrebat dacă identitatea lui Deep Throat avea să fie vreodată dezvăluită. Nu-mi amintesc cu precizie momentul sau motivul, dar la un moment dat, prin anii '70, am răspuns că eu unul consideram că acest lucru trebuia să se întâmple numai după moartea lui, cu excepția cazului

în care se răzgândeau și era de acord să dezvăluie cine era, situație pe care o socoteam puțin probabilă.

Eram de părere că identitatea lui trebuia cunoscută, pentru a-i asigura un loc în istorie. Istoria trebuia să consemneze că, pentru noi, o sursă esențială fusese persoana numărul doi din ierarhia FBI. Carl Bernstein și Ben Bradlee păreau să fie de acord, deși nu-mi amintesc să fi avut vreo discuție serioasă cu vreunul din ei în legătură cu această decizie. Din multe puncte de vedere, poate că era o problemă de politică a ziarului. Prin urmare, decenii la rând am afirmat că identitatea lui Deep Throat va fi dezvăluită după moartea lui. Am repetat în numeroase rânduri, și doar pe jumătate în glumă, în fața publicului larg căruia mă adresam că cine nu cunoștea identitatea lui Deep Throat nu înțelegea o astfel de decizie, dar pentru cine o cunoștea, cum era cazul meu, era limpede că nu exista altă cale.

Numai doi dintre cunoscuții mei au pus sub semnul întrebării hotărârea mea. Unul a fost răposatul Lloyd Cutler, avocat din Washington și fost consilier al președinților Carter și Clinton la Casa Albă. Cutler, care a murit în 2005, la vârsta de optzeci și șapte de ani, obiecta că-l identificasem pe răposatul judecător Potter Stewart de la Curtea Supremă ca fiind o sursă crucială pentru cartea despre Curtea Supremă scrisă împreună cu el în 1979 și intitulată *Frăția*. Cutler susținea că alți ziariști, ale căror nume le trecea sub tăcere, erau de părere că o sursă confidențială trebuia să rămână secretă pentru totdeauna.

Cealaltă obiecție a venit din partea fostului avocat al lui Nixon, Len Garment. În 2003, după ce Carl și cu mine am

vândut documentația despre Watergate Universității din Texas, asigurându-ne că identitatea surselor aflate încă în viață urma să fie protejată, Garment a scris în *Wall Street Journal* un editorial de opinie intitulat „Trădare totală” și în care spunea că „nu este nici un secret” că el a fost una dintre surse pentru cartea *Ultimele zile*, cea de a doua carte despre Watergate scrisă de Carl și de mine. Garment ne furnizase informații confidențiale „pe care nu le cred și nu le-am crezut nici atunci”. Editorialistul sublinia că nu-și dăduse acordul ca identitatea sa să fie făcută cunoscută post-mortem, dar își dădea seama că istoria trebuie să consemneze toate faptele. Prin urmare, sugera un interval de timp decent de douăzeci de ani după moartea unei surse.

Da atunci n-am mai întâlnit situații în care o sursă confidențială – și am zeci de astfel de surse în administrația președintelui George W. Bush – să fi pus problema extinderii confidențialității dincolo de moarte.

Înțelegeam fascinația unora de a încerca să stabilească identitatea lui Deep Throat. Era un mister care rămânea de nepătruns. Odată stabilită identitatea lui Deep Throat, ar fi însemnat că zeci, poate sute de persoane, cândva bănuite a fi fost Deep Throat sau aflate pe liste de suspecti, încetau să fie posibile surse. Washingtonul este un oraș care trăiește din secretele sale, dar în același timp le detestă, îndeosebi pe cele ale altora.

Într-o seară l-am întâlnit întâmplător pe Pierre Salinger, fost secretar de presă al președintelui Kennedy. Am început să discutăm despre surse secrete. El a spus că nu reușise niciodată să descopere sursele pentru trei dintre cele mai importante și mai

senzaționale evenimente din timpul administrației Kennedy. Principalul suspect pentru scurgerile de informații în legătură cu două dintre aceste subiecte, a continuat Salinger, era însuși președintele Kennedy, dar el unul nu avea să știe niciodată cu certitudine. Mi-aș da și mâna stângă să aflu, a declarat Salinger, vorbind pe șleau, în stilul lui Kennedy.

În 1982, la opt ani după publicarea cărții *Toți oamenii președintelui*, John Dean a scris în cartea sa, *Onoarea pierdută*, că, după părerea lui, Deep Throat fusese Alexander Haig, consilierul adjunct al lui Kissinger pe probleme de securitate națională în perioada în care noi scriam despre afacerea Watergate. Ulterior, Dean a recunoscut că se înșelase. Alții făceau tentative periodice.

James Mann, fost coleg de la *Post* și unul dintre cei care mă ajutaseră să obțin o slujbă la ziar în 1971, a scris în mai 1992 un articol pentru *The Atlantic Monthly*, intitulat „Deep Throat: o analiză instituțională”. În articol trăgea concluzia corectă că Deep Throat trebuia să fie cineva de la FBI, Felt sau alt oficial de acolo, fiindcă astfel de persoane încercau să împiedice Casa Albă să politizeze FBI sau să limiteze investigarea cazului Watergate de către această instituție.

Mann a pretins că în cursul verii sau la începutul toamnei anului 1972 eu îi vorbisem în mod repetat sau pomenisem în prezența lui de „sursa mea de la FBI” sau de „prietenul meu de la FBI”.

Mă îndoiesc serios că aș fi făcut astfel de afirmații și sper că am fost ceva mai atent. De fapt, sunt convins că am fost. După

apariția articolului i-am telefonat lui Mann, ziarist inteligent și cu experiență, care lucra pe atunci la *Los Angeles Times*, ca să-i fac reproșuri. Nu voiam să-i fac morală, dar am argumentat că o discuție purtată în redacție în legătură cu o sursă confidențială nu trebuia făcută publică și că, în orice caz, nu el era cel îndreptățit să decidă dacă să dezvăluie presupuse detalii referitoare la sursa mea.

Am mai adăugat că eram convins că nu pomenisem sub nici o formă despre o sursă din interiorul FBI. Chiar și în discuțiile cu Carl, mă refeream circumspect la „amicul meu“. De ce aș fi fost mai deschis față de Mann sau în sala redacției? Cu toate acestea, avusese un motiv să facă astfel de afirmații: în definitiv, avea dreptate. Mann a continuat să-și susțină poziția, părând totuși surprins că la douăzeci de ani de la eveniment continuam să fiu îngrijorat. La urma urmei, m-a întrebat el, acum ce mai era de protejat? Nu aveam cum să-i explic că relația între mine și Deep Throat fusese – cum să spun? – destul de rece, cu sușuri și coborâșuri. Cum să-i fi spus că sentimentele mele variau de la stânjeneală la ceva asemănător regretelor? Mann și cu mine eram prieteni de peste douăzeci de ani, genul de prietenie care înseamnă să luăm prânzul împreună cam o dată la doi ani. Conversația s-a încheiat într-o atmosferă rece și, după aceea nu-mi amintesc să mai fi luat vreodată masa împreună.

Unul dintre cele mai mari eforturi de imaginație pentru a determina identitatea lui Deep Throat i-a aparținut lui Fred Weisberger din Turlock, California, în cadrul unei teze de

masterat. Weisberger mi-a trimis un exemplar din lucrarea lui de o sută nouă pagini, plină de liste, hărți și fotografii ale blocului în care locuisem odinioară. Weisberger luase în calcul o sută douăzeci de posibili candidați la identitatea lui Deep Throat, printre care nepotul lui Nixon (!), fratele lui Nixon (!!), secretara personală a lui Nixon, Rose Mary Woods (!!!). Pe listă figurau nume pe care nici măcar nu le recunoșteam – Daniel Davidson și Viron Vaky, presupuși membri ai NSC¹.

În continuare, Weisberger evalua pe rând următoarele criterii:

Trecut comun cu Woodward

Acces la informații

Posibilitatea de a se întâlni cu Woodward

Motive personale/profesionale

Trăsături comune cu Deep Throat

Weisberger a concluzionat că Deep Throat era membru al NSC, probabil Laurence Lynn sau Winston Lord. El a scris o declarație categorică prin care își declina orice responsabilitate, precizând totodată că metoda lui era speculativă și circumstanțială. Totodată, își cerea scuze față de Lynn și Lord dacă se înșelase în privința lor.

Și Felt figura pe lista celor o sută douăzeci de suspecti, dar Weisberger a afirmat incorect că nu îndeplinea decât un singur criteriu din cele cinci: posibilitatea de a se întâlni cu Woodward.

---

¹ Consiliul de Securitate Națională. (n.tr.)

Cu toate acestea, a fost un efort lăudabil, care includea și câteva profunde analize de text asupra cărții mele și altor documente.

La sfârșitul anilor '90, mi-a telefonat Leonard Garment, avocatul din Washington care fusese partenerul lui Nixon la firma de avocatură și apoi consilierul președintelui la Casa Albă, precum și sursa mea la un moment dat (lucru recunoscut și de el). Garment era reputat pentru darul conversației. Aceasta se întâmpla înainte de editorialul de opinie publicat de el în *Wall Street Journal* în 2003, în care obiecta la ideea de a dezvălui sursele abia după moartea lor. Garment mi-a trimis și o scrisoare în care spunea că lucra la o carte care urma să se intituleze *În căutarea lui Deep Throat*. Garment a pretins că era decis să descifreze misterul acestui om, precum și motivația sa. M-a rugat să ne întâlnim. Eu l-am evitat și până la urmă i-am spus că nu voiam și nu puteam să discut despre sursele mele – principiu pe care el îl cunoștea și-l înțelegea foarte bine. N-a mai insistat.

În 1997 am început să scriu o carte despre moștenirea Watergate și impactul ei asupra instituției prezidențiale moderne, de la Ford la Clinton. Am intervievat mulți dintre foștii colegi de la FBI ai lui Felt, dar n-am încercat niciodată să iau legătura cu el, întrucât îmi dăduse limpede a înțelege că nu dorea să discute pe această temă. Sau, cel puțin, așa se părea. Totuși, am încercat să fiu la curent cu toate mișcările lui. Am aflat că acum locuia împreună cu fiica lui, Joan, în Santa Rosa, California.

Am continuat să lucrez la ziar și să scriu cărți, fără a mă întoarce vreodată cu adevărat la cazul Watergate, la epoca Watergate sau la personalitățile vremii. Ocazional luam masa cu John Ehrlichman. La câțiva ani după demisia lui Nixon și după ce Ehrlichman petrecuse optsprezece luni la închisoare, ne-am întâlnit la Paris, unde apăream într-o emisiune a televiziunii franceze. Am stat de vorbă și am dat împreună un interviu revistei *Paris Match*. După aceea, Ehrlichman a spus că voia să meargă la o expoziție a pictorului impresionist Paul Cézanne și m-a invitat să merg cu el. Ehrlichman a spus că pentru el cazul Watergate era de domeniul trecutului și că se hotărâse să-l dea uitării. Dorea ca acest trecut să rămână îngropat. Dacă voiam să discut cu el pe alte subiecte, puteam ține legătura, rămânând, dacă nu chiar prieteni, atunci într-o relație mai strânsă decât între simple cunoștințe.

La expoziția Cézanne mi-a povestit cum își reclădise viața și că intenționa s-o păstreze astfel. Își lăsase barbă, scria romane, desena și locuia la Santa Fe. Deși cred că niciodată nu l-aș fi putut admira, totuși am considerat că reușise să facă față cu brio unei situații disperate.

Am păstrat legătura cu Dean, care în 1996 a venit să ia cina la noi acasă. În cazul lui Dean, se simțea în permanență umbra afacerii Watergate. Refuza să se detașeze de evenimentele de atunci.

În cei optsprezece ani dintre aministierea lui Felt și 1999, când a apărut cartea mea intitulată *Umbra: cinci președinți și moștenirea Watergate*, am mai făcut câteva tentative nu prea

convinse de a lua legătura cu Felt. Dar niciodată în mod hotărât și nici n-am reușit în vreo ocazie. Eram curios, dar n-o făceam din toată inima. Nu mai eram reporterul în vârstă de treizeci de ani umblând disperat după un subiect, devenisem – cum era și firesc – mai curând interesat de motivații. Știam că până la urmă va trebui să am de-a face cu Felt într-un fel sau altul. Prea multe întrebări rămăseseră fără răspuns. Istoria merita niște răspunsuri.

În vara anului 1999, *Hartford Courant* a publicat un articol în care cita un tânăr în vârstă de nouăsprezece ani, pe nume Chase Culeman-Beckman, care pretindea că Jacob, fiul lui Carl Bernstein, îi spusese că Mark Felt era Deep Throat. Cu zece ani în urmă, Culeman-Beckman și Jacob Bernstein fuseseră împreună într-o tabără.

Reporterul, pe nume David Daley, luase legătura cu Felt în California și cita declarația lui: „Nu, nu sunt eu. Eu aș fi făcut treabă mai bună. Aș fi fost mai eficient. Deep Throat n-a provocat prăbușirea Casei Albe, nu?”

Am citit declarația de mai multe ori. Era exact în stilul lui Felt, stilul lui Deep Throat. Bineînțeles, își minimaliza propriile acțiuni. Și, de fapt, Deep Throat provocase sau nu prăbușirea Casei Albe? La această întrebare se putea răspunde în multe, multe feluri, așa cum făcusem și eu în decursul anilor.

12

Așa cum reușise David Daley de la *Hartford Courant* să dea de Felt, la fel aș fi reușit și eu. M-am frământat și am amânat momentul luni de zile, cu numărul de telefon pe un cartonaș aflat acasă, lângă biroul meu. În cele din urmă, pe 4 ianuarie 2000 am format numărul de la locuința lui din Santa Fe. Mi-a răspuns Felt. Mă simțeam ca un agent de publicitate care dădea telefoane, neștiind care va fi reacția la celălalt capăt al firului. M-am prezentat și i-am spus că, în calitate de reporter cu o îndelungată experiență, aveam să înregistrez convorbirea. Poate că gestul era departe de a fi prietenesc, dar voiam o dovadă a ceea ce urma să spună el. A părut să-mi recunoască glasul, dar nu neapărat și pe mine.

– Ce mai faceți? l-am întrebat.

– Bine, mi-a răspuns Felt, vorbind tare și rar. Încerc să mă adaptez vremurilor. Când ajungi la vârsta mea, asta începe să fie o problemă.

L-am întrebat câți ani avea.

– Optzeci, mi-a răspuns el. Să văd, optzeci și șase sau optzeci și șapte, nu sunt sigur, trebuie să verific. M-am născut în 1913.

I-am spus că și tatăl meu se născuse în același an și am adăugat că secretul pentru a atinge această vârstă era o viață activă.

– E unul din secrete, a răspuns Felt. Altul ar fi să-ți dai seama că bătrânețea aduce cu sine o serie de probleme. Și tot ce poți face este să le accepți.

– Și eu, la cincizeci și șase de ani, descopăr același lucru.

– Crede-mă, a spus el, nici nu-ți închipui ce probleme vei avea peste alți douăzeci de ani.

– Îmi închipui că-i cazul să le aștept cu mare nerăbdare, am spus.

– Nu-i vorba de nerăbdare. Și nici nu trebuie să le aștepți cu nerăbdare. Trebuie doar să înțelegi că trebuie să le accepți.

„Până aici, toate bune“, mi-am spus eu. O conversație banală, dar măcar nu-mi închisese telefonul, nu strigase la mine și nu se arătase supărat de telefonul meu. Eram emoționat. Știam din experiența trăită cu tatăl meu că la vârsta aceea nu aveam cum să-i ghicesc adevărata stare de spirit și că memoria îți joacă feste. Îmi notasem câteva idei de întrebări, care – speram eu – aveau să-mi aducă răspunsurile pe care le așteptam de atâta vreme.

– Voiam să vă întreb un lucru, am început eu. Dacă ar fi să vă întoarceți cu gândul la Watergate, nu așa cum a fost dezvăluit după spargere, ci înainte de spargerea din iunie 1972, și v-ați pune problema „Ce distrugea Nixon?“...

– Problema este că nu m-aș simți în stare să-mi pun o astfel de întrebare, mi-a răspuns Felt. Trebuie să citesc mult, să cercetez mult, să reiau multe elemente, să-mi reîmprospătez memoria în privința multor lucruri... Așa, nu-mi vine nimic în minte, nimic în acest sens.

Am simțit un ghimpe în inimă. L-am întrebat dacă își amintea de Jack McDermott, care în 1973 fusese șeful secției FBI din Washington. McDermott declarase odată că, după ce John Ehrlichman demisionase de la Casa Albă, mai mulți agenți FBI fuseseră trimiși să păzească biroul și dosarele lui.

– Vă amintiți acest lucru? l-am întrebat.

– Nu, nu-mi amintesc, mi-a răspuns el.

– Tot McDermott a spus că a apărut Nixon și că l-a îmbrâncit pe unul dintre agenți.

– Nu, nu-mi amintesc deloc, a spus Felt. Nu spun că nu s-a întâmplat așa. Spun doar că eu nu-mi aduc aminte.

Mi-am zis că era răspunsul perfect pentru cineva obișnuit să aibă de a face cu nenumărați avocați.

– Vă amintiți când a depus mărturie Nixon la procesul dumneavoastră și al lui Miller? am întrebat eu.

– Nu, nici asta nu-mi amintesc, a răspuns Felt.

Eram uimit.

– Dar când v-a amnistiat Reagan? Nici asta nu vă spune nimic?

Mi-am închipuit că nu se putea ca acest amănunt să nu fi scormonit vreun colțișor de memorie.

– Nu-mi spune nimic, a răspuns Felt. Nu, nu-mi amintesc să mă fi amnistiat. Nu-mi amintesc să se fi întâmplat nimic

pentru care să fiu apoi amnistiat. N-am fost condamnat pentru nimic.

– Păi, am replicat eu, ați fost condamnat și după mai mulți ani Curtea de Apel a revocat sentința.

Era adevărat: la foarte scurt timp după amnistiere, tribunalul imediat superior ordonase ca sentința să fie revocată în scopuri legale, anulând astfel cazierul.

– Cred că la asta mă gândeam și eu, a răspuns Felt. Ei bine, nu, nu vreau să mă implic în nimic, înțelegi dumneata, nu vreau să comentez astfel de lucruri. În primul rând, totul s-a întâmplat cu multă vreme în urmă. În al doilea rând, nu vreau să mă implic în nici un fel atât timp cât nu am nici un motiv s-o fac.

Vorbele lui începeau să-mi amintească de omul pe care-l cunoscusem cândva.

– Păi, dumneavoastră ați ținut întotdeauna să nu fiți implicat.

– Așa e, a încuviințat el.

– De ce? Era întrebarea la care doream cu disperare un răspuns.

– Ei bine, a spus el, este exact motivul pentru care stăm de vorbă acum. Am avut mari probleme în relația mea cu presa.

– Și cu Casa Albă, am adăugat eu.

– Păi, nu-mi amintesc să fi avut vreo problemă anume în relația mea cu Casa Albă, a spus el.

Din nou eram uimit.

– Vreau să spun că nu-mi amintesc un moment anume în care să fi avut probleme, a continuat Felt. Totuși, cred că pe undeva trebuie să existe vreo probă în acest sens. Dar nu pot face comentarii în privința asta.

INFORMATORUL

– Desigur, am răspuns eu. Cum vă mai petreceți timpul?

– În această după-amiază îmi petrec timpul așteptând să se facă destul de târziu ca să servesc cina.

Am răsuflat ușurat, teribil de ușurat, că, cel puțin la suprafață, se arăta prietenos.

– Și asta nu-i deloc ușor, a adăugat el.

– Unde anume locuiți? l-am întrebat. Locuiți împreună cu fiica dumneavoastră?

– Da, mi-a răspuns el. Ea lucrează, e profesoară, așa că-i ocupată tot timpul. Eu încerc să mă țin în umbră, să nu-i stau în cale. Are trei băieți grozavi. Încerc să mă ocup de ei cum știu eu mai bine. Din punctul ăsta de vedere, totul merge strună.

I-am povestit că reluasem și revăzusem unele dosare FBI despre cazul Watergate și că dădusem peste raportul lui referitor la un articol publicat de mine și de Carl în *Post*, în care scriam că Howard Hunt o vizitase pe Dita Beard de la ITT.

– Îmi amintesc numele Howard Hunt, a spus Felt. Nu-mi amintesc de celălalt, cum ai spus? Beard?

– E vorba de femeia care a scris raportul ITT.

– Nu-mi amintesc nimic. Mda, una dintre problemele pe care le ai când ești de vârsta mea este că ai necazuri cu memoria. Sunt convins că ceva care acum douăzeci de ani era clar și limpede a devenit acum nebulos și încețoșat. Ai să constăți singur într-o bună zi.

Apoi m-a întrebat:

– Câți ani ai?

– V-am mai spus, cincizeci și șase.

– Păi, abia ai trecut de jumătatea vieții, a spus el.

Am izbucnit în râs.

– Aș vrea să vă pot convinge să spuneți mai multe.

– Ei bine... a început el. A urmat o tăcere foarte, foarte lungă.

Nu, nu pot, a continuat într-un târziu. Apoi, ca și cum conversația ar fi fost întreruptă: Alo?

Mi-am amintit că era o veche stratagemă. Dacă ești angajat într-o conversație telefonică nedorită, pretinde că legătura este proastă. Totuși, este posibil, sau mai mult decât posibil să fi existat vreo întrerupere sau ca el să-și fi închipuit că existase vreuna.

– Da? Domnule? am răspuns eu.

A urmat altă tăcere lungă, dar era limpede că legătura era bună.

Apoi Felt a spus ceva ciudat.

– Păi să... acum am să închid, a declarat el categoric, pe un ton de încheiere, după care a adăugat: Această ușă ascunsă poate fi o ușă închisă.

Era același Mark Felt pe care-l știam. Punea punct conversației. Punct final. Cunoșteam bine modul lui de a termina cu mine.

– Okay, am spus. Mi-a făcut plăcere să stăm de vorbă.

– Și mie mi-a făcut plăcere să stăm de vorbă.

Tonul lui părea sincer.

– Vă doresc toate cele bune.

– Bine, a răspuns el.

– La revedere.

– La revedere, mi-a răspuns și a pus receptorul în furcă, închizând încă o dată ușa ascunsă.

Mintea mea lucra nebunește. Pe de o parte, eram fericit. Furia și înrâncenarea lui Felt pe lume, pe FBI, pe Nixon și pe mine păreau să se fi topit. La fel însă și memoria lui. Mai existau unele urme ale vechii sale personalități – semne care aminteau de Deep Throat. Oare ce trebuia să fac?

În seara de duminică, 27 februarie, trebuia să țin un discurs la Universitatea din California, la Davis. Am aranjat să închiriez o limuzină neagră Lincoln Town și un șofer care să mă ducă a doua zi în călătoria de două ore de la Davis la Santa Rosa, o frumoasă regiune la nord de ținutul vinului, Napa și Sonoma. Felt locuia pe o stradă numită Redford Place – o coincidență care nu-mi scăpase.

Șoferul avea o hartă a străzilor din Santa Rosa. Am luat harta lângă mine, pe bancheta din spate a limuzinei, și am cerut să fiu lăsat lângă Northwest Community Park. Nu voiam ca șoferul să afle unde mă duceam. I-am spus că-l rugam să mă aștepte lângă parc oricât ar fi fost nevoie. Probabil cel puțin câteva ore, dar eu speram că mai mult. O dată în plus, urmam regulile contraspiionajului învățate de la Felt.

Am avut de mers pe jos cale de vreo zece cvartale până la locuința lui, o vilă frumoasă, tipic californiană, cu niveluri separate și dominată de un garaj mare, pentru două mașini. Am sunat la ușă și într-un târziu mi-a deschis o femeie. Era fiica lui Felt, Joan. M-am prezentat și i-am spus că eram în drum spre

Universitatea din California, Davis, că aveam ceva timp la dispoziție și că doream să-l văd pe tatăl ei.

Joan era de aceeași vârstă cu mine: o femeie zveltă, tunsă scurt și plăcută la înfățișare. Preda spaniola la două dintre colegiile locale. Foarte binevoitoare, a strigat din bucătărie spre garaj, care fusese transformat într-un apartament pentru tatăl ei.

– Tată, a venit cineva care vrea să te vadă – Bob Woodward de la *Washington Post*.

Felt a urcat scările. Era într-o formă fizică remarcabilă, nu se îngrășase, doar se mișca puțin mai țeapăn, dar cu spatele drept, așa cum fusese întotdeauna. A zâmbit în colțul stâng al gurii, zâmbetul ușor ironic pe care i-l cunoșteam atât de bine. Ne-am strâns mâna. L-am privit în ochi prin lentilele ochelarilor mei și ai lui. Vedeam că mă recunoaște, dar nu neapărat drept cel care eram. Trecuseră aproape douăzeci de ani. Era îmbrăcat fără pretenții și avea și acum coama de păr alb-argintiu. El și Joan se pregăteau să meargă la cumpărături înainte ca ea să plece la ore, iar el se gândea deja la masa de prânz.

– Putem mânca ceva în drum spre casă? a întrebat-o pe Joan.

– Păi, am intervenit eu, vă pot scoate eu în oraș, să mâncăm ceva împreună.

– Chiar vrei? m-a întrebat ea, oarecum surprinsă.

I-am explicat că mă aștepta o mașină ceva mai încolo pe stradă și că puteam merge la restaurantul preferat al tatălui ei.

– Bine, s-a învoit și Felt.

Eram în culmea încântării. Urma să fim singuri pentru prima oară după douăzeci de ani.

Am ieșit ca să urcăm în microbuzul lui Joan și Felt mi-a explicat că nu prea ieșea în oraș.

– Îmi face mare plăcere, m-a asigurat el, privindu-mă în ochi.

Am urcat în microbuz, Joan la volan, Mark pe locul din față. Eu m-am așezat în spate.

– Păcat că mă cam lasă memoria, a spus el din proprie inițiativă. Altfel aș fi rămas cu o impresie foarte favorabilă despre Bob Woodward și munca lui la *Post*.

M-a lăsat fără replică. Îmi venea să sar pe locul din față și să-l strâng în brațe. Poate că până la urmă, mi-am spus, vom face publice toate aceste lucruri. Dar nu voiam să mă manifest de față cu fiica lui.

– Vă amintiți? l-am întrebat, referindu-mă la munca mea la *Post* și la contribuția lui.

– Trebuie ca să-mi reamintească ceva, a răspuns el. Ce te aduce aici?

– Pur și simplu am vrut să stau de vorbă cu dumneavoastră și să aflu cum vă mai merge. V-am telefonat luna trecută.

– Nu-mi amintesc, a spus el.

– Tot mai umblați pe urmele lui Deep Throat? m-a întrebat Joan.

Am râs stânjenit. Nu puteam vedea expresia de pe chipul lui.

– Eu n-am nevoie să umblu pe urmele lui, am adăugat.

– Bob a făcut întotdeauna o treabă excelentă ca reporter, a spus Mark.

Aproape că-mi venea să sar de bucurie pe locul meu din spate. În sfârșit, începeam să ne apropiem de subiect!

Joan a spus că mama ei, Audrey, murise cu vreo cincisprezece ani în urmă și că locuiau în California de zece ani. Apoi m-a întrebat cum îl cunoscusem pe tatăl ei.

„Oare fiica lui știa?” m-am întrebat.

– Sunt convins că ne-am cunoscut bine în vremea aceea... cum o numești dumneata? a spus Mark Felt.

– În vremea lui Nixon și a scandalului Watergate, am răspuns eu.

Am ajuns la supermarketul din mall-ul din apropiere și am coborât din microbuz. I-am reamintit lui Mark că era de o vârstă cu tatăl meu.

– Tata e de aceeași vârstă cu dumneavoastră, i-am spus. Optzeci și șase de ani.

– Da, a întărit Joan.

– Am optzeci și șase de ani?

– Da, a răspuns ea.

– Știam eu că am trecut de optzeci de ani.

Am izbucnit în râs.

Am intrat în supermarket și am început să plimbăm căruciorul printre rafturi.

Un vânzător m-a recunoscut dintr-o apariție televizată și m-a întrebat dacă nu scriesem cândva o carte-reportaj.

INFORMATORUL

Am încuviințat din cap. Mark părea să nu știe despre ce era vorba. L-am întrebat ce cărți mai citise, fiindcă întotdeauna iubise cărțile.

– Joan, i s-a adresat el fiicei lui. Ți amintești de cei doi autori care m-au interesat atât de mult?

– Danielle Steel, a răspuns ea.

Am rămas surprins că citea literatură de duzină.

– Ai citit Danielle Steel? m-a întrebat el.

Am încuviințat din cap.

– Da, da, a continuat Felt. Mi-au plăcut mult cărțile ei.

– Ați citit ceva de Tom Clancy? l-am întrebat eu.

– Nu cred, mi-a răspuns Mark Felt.

– Ba da, tată, ai citit.

– Păi, sunt multe lucruri pe care nu mi le amintesc, a spus el, întorcându-se spre mine. Situația dumată la Washington e tot la fel? m-a întrebat.

Am dat din cap.

– Câte cărți ai scris?

I-am răspuns că nouă.

– Ei, e un început bun, a comentat el.

Am plătit la casă.

– Mă bucur că ai trecut să mă vezi, mi-a spus el.

– Pot să-l invit la masă? am întrebat-o pe Joan.

– Dacă ai grijă să nu mănânce grăsimi, m-a prevenit ea.

Joan mi-a explicat cum să ajung la un restaurant bun.

– Acolo au mâncăruri sănătoase. Doar un pahar de vin, nu mai mult.

I-am promis, mi-am dat cuvântul, i-am jurat cu mâna pe inimă.

– Asta-i place tatei să mănânce la prânz, a continuat ea, vorbindu-mi despre un fel de mâncare din tofu, glazurat sau umplut cu ierburi.

Nu-mi venea să cred că era felul lui de mâncare preferat. Eu, unul, detest tofu. Dar dacă el voia așa, atunci nu avea decât să mănânce tofu.

– În ultimele două luni a urmat un regim în întregime vegetarian și i-a scăzut colesterolul, mi-a explicat Joan cu mândrie.

În timp ce ne înapoiam cu microbuzul, l-am întrebat pe Mark dacă-și amintea de Ed Miller.

– Îmi amintesc de Ed Miller foarte bine, a răspuns el.

– Când a apărut articolul din revista *Time*, în care scria că tata era Deep Throat, un timp a fost o celebritate locală, a spus Joan, explicând că doctorul lui Felt fusese încântat. În decursul anilor, *Time* publicase câteva articole, cu liste ale posibililor candidați la rolul Deep Throat.

– Singura mea problemă e pierderea memoriei, a spus Mark. Am să-mi amintesc de vizita dumitale, Bob.

– Văd că sunteți și mai relaxat, am spus eu, amintindu-mi întâlnirile noastre, când el era foarte încordat.

– Da, cred că da.

– Nu-mi amintesc cum erai când lucrai la FBI, a spus Joan.

INFORMATORUL

– Cum eram? a întrebat Mark.

– Cum era? a repetat Joan întrebarea.

Tatăl și fiica mă întrebau cum fusese el. Tot mai nutream gânduri paranoice. Văzându-l, stând de vorbă cu el, începeam să re trăiesc misterul, pericolul și necunoscutul de atunci. Așadar, am depășit momentul spunând că era foarte eficient, muncea din greu și trăia într-un stres teribil.

– Părea stresat? m-a întrebat Joan.

Am răspuns că da. Tatăl ei fusese cândva încordat ca un arc gata să plesnească.

– Nu-ți mai amintești, Joan? am întrebat. Cu ce te ocupai pe atunci?

– Trăiam separat de ai mei, mi-a răspuns ea.

– Câți ani ai acum? m-a întrebat din nou Mark.

– Cincizeci și șase, i-am răspuns.

Am ajuns la locuința lor și Mark s-a înapoiat în apartamentul lui din garaj ca să se schimbe și să-și ia un sacou, pentru a merge să luăm masa. Eu am intrat în bucătărie împreună cu Joan.

– Doctorul spune că suferă de demență senilă, mi-a explicat ea. Adică pierderea memoriei și a capacității mentale. Dar nu suferea de boala Alzheimer. Avusese probleme cu inima și făcuse o operație de bypass. Dieta vegetariană îi coborâse colesterolul de la 250 la 125, o realizare remarcabilă, a continuat ea. Era limpede că-l iubea și că se ocupa mult de el. Doar un

singur pahar de vin sau martini la masa de prânz, a ordonat, aproape amenințându-mă cu degetul.

M-am dus să aduc mașina și șoferul. Am parcurs fluierând și chicotind de bucurie cele zece cvartale până la parcul unde-l lăsasem așteptând pe șofer. Eram în culmea fericirii. Mă simțeam de parcă mi s-ar fi luat o piatră de pe inimă.

Când m-am întors, Mark își schimbase hainele, vădit încântat să iasă din casă. L-am prezentat șoferului doar cu numele de Mark. Șoferul ne-a dus la Stony Point Bar and Grill. Aici ne-am instalat într-un mic separeu. El a comandat pește și un pahar de vin. Eu am hotărât să nu dau drumul la magnetofon.

A fost un prânz dificil. Mark știa că ne cunoscusem, că stătușem de vorbă, probabil de mai multe ori, poate chiar de foarte multe ori. Nu-și amintea nimic de ghiveciul din balcon, de ziarul *New York Times* pe care făcuse însemnări, nimic despre garajul subteran din Rosslyn. Oare își amintea că fusese sursa mea, supranumită Deep Throat?

Mi-a răspuns că nu știa.

Citise cartea *Toți oamenii președintelui*? Văzuse filmul? Își recunoștea rolul, ce făcuse, cum ne ajutase, cum își riscase enorm cariera, cum pusese totul în joc?

Mi-a răspuns că nu-și amintea, având grijă să precizeze că asta nu însemna că acele lucruri nu se petrecuseră.

Poate era din pricina vinului, poate nu-și amintea, poate nu voia să-și amintească. Poate că faptul de a nega era într-atât de

INFORMATORUL

înrădăcinat în el, în modul lui de viață, încât nu voia să renunțe la el.

Am plătit pentru prânz 47 de dolari și 25 de cenți, inclusiv bacșișul.

Șoferul ne-a dus înapoi la locuința lui Felt, unde l-am rugat să aștepte. Aveam de gând să intru și nu știam cât voi zăbovi.

L-am urmat pe Mark în apartamentul lui din garaj. Nu avea prea mult mobilier. Un televizor, cărți, un pat îngust. Câteva scaune umpleau spațiul încăperii. Mi-am luat magnetofonul și i-am explicat că doream să înregistrez ce-și amintea. Urma să fie un interviu pentru marele public, pentru istorie.

13

- Despre vremurile de altădată, am început eu.
- Dar nu-mi mai amintesc, a protestat el.
- Înțeleg că nu vă amintiți. Vă amintiți cât de cât de epoca Nixon?
- Vag, mi-a răspuns el. Nimic precis.
- Vă amintiți când l-ați cunoscut? Când l-ați cunoscut pe Nixon?
- Nu-mi amintesc. L-am cunoscut, dar nu-mi amintesc când anume.
- Și care era atitudinea dumneavoastră față de el? l-am întrebat. Fiindcă întotdeauna ați fost bănuitor, întotdeauna ați știut că se întâmplau lucruri necurate.
- Mark a chicotit de două ori, ca un înțelept atotștiutor.
- Păi, poate am lăsat multor persoane impresia asta.
- Inclusiv... am început eu. Aveam de gând să spun „inclusiv mie“.

INFORMATORUL

– Asta ținea în parte de munca mea, înțelegi, slujba mea la FBI, a intervenit el.

– Vă mai amintiți ce anume v-a trezit bănuielile? Știați că se făceau interceptări?

– Îmi amintesc câte ceva, a răspuns el. Dar nu-mi amintesc să mă fi interesat în mod deosebit, a adăugat.

– Documentele Pentagonului, am urmat eu.

– Da, erau îndeajuns ca să trezească unele suspiciuni.

– A existat vreun incident, ceva care v-a pus pe gânduri că se întâmpla ceva necurat?

– Nu, a răspuns el. Nu-mi amintesc de nimic anume.

– A fost vorba de Ehrlichman? Vi-l amintiți pe Ehrlichman? am întrebat. Ehrlichman fusese brațul răzbunător, întruchiparea presiunilor exercitate de Casa Albă.

– Mi-l amintesc pe Ehrlichman, a răspuns Felt. Dar nu-mi amintesc în ce împrejurări am avut de-a face cu el.

– Vă amintiți când ne-am cunoscut noi doi?

Chipul lui nu exprima nimic, în ochi i se citea sinceritatea.

– Deloc?

– Nu. Nu. Nu-mi amintesc.

– Vă amintiți de anii când ne întâlneam și stăteam la taclale? l-am întrebat eu. În timpul prânzului îi reamintisem de seara în care ne cunoscusem la Casa Albă.

– Îmi amintesc locul și timpul, dar nu amănunte.

– Eu eram la Marină, i-am spus, și venisem la Casa Albă să predau niște documente. Dumneavoastră ați venit acolo cu o treabă și eu nu-mi mai amintesc ce anume.

- Nici eu nu-mi amintesc, a spus el.
- Ați fost foarte amabil cu mine, la fel ca și astăzi.
- Asta-i bine, a spus el. Cred că face parte din caracterul meu, nu cred că am făcut-o anume pentru dumneata.
- Da, dar ați acceptat să mă ajutați și să vă asumați niște riscuri.
- Mă bucur, a răspuns el.
- Vă amintiți motivul sau impulsul care v-a determinat să procedați astfel? l-am întrebat. Aceasta era întrebarea care nu-mi dădea pace: De ce?
- Nu, nu-mi amintesc nimic de acest gen.
- Vă întreb pentru că v-ați expus unor riscuri, pentru că FBI investiga cazul Watergate și dumneavoastră știți că se fac mari presiuni, am spus.
- Da, e adevărat.
- Într-un fel, îmi dădeți a înțelege că lucrurile sunt mult mai complexe, iar eu eram teribil de insistent. Eram tânăr pe atunci.
- Nu-mi amintesc, mi-a răspuns el. Și de astă-dată, ochii lui păreau sinceri.
- Nu vă amintiți nimic, am reluat eu. Cu siguranță, mi-am zis, trebuia să-și amintească evenimentele importante – evenimentul cel mai important dintre toate. Vă amintiți când Nixon și-a dat demisia?
- Păi, îmi amintesc doar vag. Trebuie să mi se reamintească prin exemple specifice.
- Vă amintiți de ce anume a demisionat?
- Asta nu-mi amintesc deloc, mi-a răspuns el cu glas lipsit de orice intonație.

INFORMATORUL

Uitase principalul eveniment sau motivul principalului eveniment – operațiunea de acoperire legată de scandalul Watergate, care se desfășurase sub ochii lui timp de aproape un an, zi de zi, interviu de interviu, mușamalizare după mușamalizare, totul inițiat de Casa Albă.

– Vă amintiți de ce ați plecat de la FBI? Vă amintiți de ce v-ați pensionat?

– Cred că am plecat de la FBI numai fiindcă era... a început el. Îmi făcusem meseria suficient de mult timp și ajunseseam la vârsta pensionării. Voiam să merg la colegiu, la o facultate de drept. Cred că acestea au fost motivele.

Mersese la facultatea de drept în anii '30, înainte de a intra în FBI. Meseria de avocat era fără îndoială parte din identitatea lui profundă.

– Să mergeți la facultatea de drept după FBI? am întrebat eu pe un ton care speram să fie blând.

– Nu-mi amintesc.

– Nici nu-i nevoie, am spus eu. Interviul începea să devină inchizitorial, ultimul lucru pe care mi l-aș fi dorit.

– Păi, atunci e bine, a spus el.

– Vă amintiți de figura mea ca fiind cea a unui prieten? am continuat eu.

– Da.

– Cineva care vă bătea la cap și despica firul în patru?

Nici n-a negat, dar nici n-a încuviințat.

– Credeți că ceea ce am făcut eu și Carl Bernstein a fost corect?

– Da, a răspuns el. Cred sincer că ceea ce ați făcut a fost corect.

– De ce a fost atât de greu?

– A fost implicată multă lume, fiecare cu motivele lui, unii erau împotriva voastră, alții vă aprobau, a răspuns el. Pur și simplu, a fost o situație complicată. Oamenii încercau să... să ajute diferite grupări.

Am vrut să mă întorc la motivație.

– Ați acceptat să mă ajutați numai fiindcă mă cunoșteți sau ați simțit că ceva nu era în regulă?

– Nu, nu pentru că te cunoșteam, sunt sigur de asta, a răspuns el.

– Atunci, fiindcă m-am ținut scai de dumneavoastră, am continuat eu.

– Mda.

– Apoi v-ați supărat, ați considerat că am mers prea departe. Există niște rapoarte...

– Există rapoarte în acest sens?

A fost rândul meu să spun: „Mda“.

– Am uitat de ele, a spus el.

– Spuneți... stați așa, despre Woodward și Bernstein, uneori e pe jumătate ficțiune, alteori foarte multă ficțiune, i-am spus eu, referindu-mă în special la raportul lui referitor la cazul Dita Beard.

– Nu-mi amintesc deloc să fi scris asta, a spus el.

– Pe urmă, scriați că cei doi reporteri obțin fără îndoială informații de la FBI sau de la Ministerul de Justiție.

– Îmi amintesc foarte vag de acea perioadă, a spus el.

– Ați scris raportul încercând cumva o acoperire, deoarece cei de la FBI erau furioși la culme din pricina articolelor noastre?

INFORMATORUL

– Nu. Nu cred, a răspuns el. Cred că, datorită poziției mele, aș fi putut face ce doream referitor la politica FBI.

– Păi, Gray era cumva șeful, nu? am întrebat.

– Da, după ce i-am oferit eu niște indicii.

– Mda. Și care au fost indiciile?

– Nu-mi amintesc exact. Vreau să spun că eu eram de fapt șeful, eu luam deciziile definitive.

Oare era posibil, m-am întrebat, ca o astfel de decizie finală ținând de politica FBI să fi fost și faptul că el era Deep Throat și discuta cu mine? Dar nu l-am întrebat.

– Dumneavoastră știați cele mai multe și înțelegeați că lucrurile sunt mult mai complexe, aveți o imagine completă. Și totuși, a existat o mare...

– Păi, așa îmi închipui, a spus el. Acum nu-mi amintesc precis.

– Ați făcut mult mai mult decât să vă închipuiți, am continuat eu. Pe biroul dumneavoastră ajungeau o mulțime de lucruri.

– Așa e.

– Credeți că au existat lucruri pe care ei nu vi le-au adus la cunoștință?

– Nu. Nu cred. Nu știu la cine te referi când spui „ei“.

– Cei din FBI, am răspuns eu.

Mi-am spus că mintea lui încă mai funcționa. Întrebarea pusă, cine erau „ei“, era tipic avocătească.

– Nu mi-ar fi ascuns nimic, a declarat el cu convingere.

– Țineți minte că Pat Gray a distrus o parte din probele primite de la John Dean?

Cu siguranță că era unul dintre cele mai spectaculoase subiecte din cazul Watergate. Ca și demisia lui Gray.

– Asta nu-mi amintesc, nu.

– Iar Gray a părăsit postul în umilință și dezonoare, am adăugat eu.

– Presupun că da. Nici despre asta nu-mi amintesc.

– În locul lui a fost numit Ruckelshaus.

– Mi-l amintesc pe Ruckelshaus.

– N-ați fost supărat pentru această numire, am remarcat eu.

– Nu.

– Pe urmă, v-ați pensionat. V-ar fi putut da dumneavoastră postul, fiindcă de fapt dumneavoastră erați numărul 2 în FBI, nu?

– Da, cred că da, a răspuns el.

– V-a părut rău când ați fost nevoit să plecați?

– Era momentul.

– Vă amintiți când dumneavoastră și Ed Miller ați fost acuzați de pătrunderile clandestine în locuințele membrilor WUO?

– Nu-mi amintesc nimic anume.

– Ați ajuns la tribunal. Asta vă amintiți?

Doream să abordez din nou subiectul, dar nu voiam să influențez martorul, deși eram conștient că exact asta făceam.

– Nu.

– Ați fost condamnați, apoi Reagan v-a amnistiat.

– Mda, asta parcă-mi spune ceva.

– V-a părut bine?

– Păi, sigur că da.

INFORMATORUL

– Vi-l amintiți pe Jack McDermott? am întrebat. Era vorba de agentul special din cadrul secției de la Washington însărcinat cu investigarea cazului Watergate.

– Numele îmi spune ceva, dar asta-i tot ce-mi amintesc.

– Ce ar mai trebui să știu? l-am întrebat.

Era ultima întrebare disperată a unui reporter. Nu voiam să am o înregistrare în care el nu-și amintea că fusese Deep Throat sau, și mai rău, nega acest lucru.

– Păi, uite ce cred eu, a spus Felt. Amintirile mele sunt destul de vagi. De ce nu te gândești puțin la toate astea azi după-amiază și în zilele următoare? Poate reușești să-ți notezi niște întrebări la obiect, pe care apoi să mi le pui.

– Ceva documente, dosare, însemnări? am întrebat. Încă o ultimă întrebare disperată de reporter.

– Nu, absolut nimic.

– Vă amintiți cum se intitula cartea dumneavoastră?

– *Piramida FBI*, a răspuns el imediat și corect. Păi, cred că pentru azi ajunge. Îți mulțumesc din inimă pentru companie și pentru prânzul excelent. Te aștept să mai treci pe aici.

Am oprit magnetofonul și i-am mai pus câteva întrebări. Răspunsurile lui nu m-au ajutat să aflu mai multe. Voiam totuși să păstrez ceva, măcar o parte din sentimentul de bunăvoință. Am pornit din nou magnetofonul.

– Partea frumoasă e că acum priviți totul fără patimă, am spus eu. Mult timp ați fost supărat pe mine.

– Îmi dau seama. Sigur că am fost.

– Mă bucur că ați revenit la gânduri mai bune, am declarat eu plin de optimism.

– Bine, a răspuns el.

Am plecat, pradă unor sentimente contradictorii. Nu voiam să-l înfrunt, să-l acuz sau să fac ceva necugetat. Speram că nu depășisem limita. Rămâneau totuși acele întrebări fundamentale, pe care nu aveam curajul să le pun și nu le pusesem cu douăzeci și opt de ani în urmă, întrebări la care acum se pare că nu puteam ajunge: De ce ați acceptat să fiți Deep Throat? Ce motive ați avut? Cine sunteți? Cine ați fost?

Mai mult decât atât, trebuia să mă gândesc bine dacă omul cu care avusesem de a face în cursul acestei vizite era același căruia îi promisesem să nu-i dezvălui identitatea. Care era răspunderea mea? Față de cine eram răspunzător? M-am înapoiat la Washington.

În timp ce derulam în gând vizita și transcriam conversația, mi-am dat seama că nutream un puternic sentiment față de Mark Felt. Acel sentiment era unul de recunoștință. Felt nu doar că mă ajutase în cazul Watergate. Îmi arătase cum să dezvolt relații de încredere pentru munca mea de reporter.

În decursul lunilor și al anilor care au urmat, în timp ce debăteam în sinea mea sau cu soția cum să procedez în legătură cu identitatea lui Felt în cazul morții sale, am înțeles că mă confruntam cu niște probleme practice extrem de serioase.

În mod repetat, cei intervievați pentru cărțile mele sau pentru articolele din *Post* aduseseră în discuție perseverența cu care

protejasem o sursă ca Deep Throat timp de aproape treizeci de ani, acesta fiind și motivul pentru care acceptau să vorbească despre unele dintre cele mai delicate și secrete deliberări din guvernul SUA. „Dumneavoastră vă protejați sursele“, mi se spunea mereu, adesea cu un chicotit atotștiutor sau o referire directă ori indirectă la Deep Throat.

Uneori chiar menționam că urma o conversație stil „Deep Throat“, moment în care unele dintre persoanele aflate în poziții extrem de delicate sau la cele mai bine plasate confluente ale sistemului de guvernământ american dădeau din cap și apoi începeau să relateze extrem de amănunțit chiar și conversații particulare cu un președinte, trecând de nivelurile de securitate și de alte bariere, de parcă nici n-ar fi existat. Deep Throat, sau conceptul de protecție strictă a sursei, devenise o latură subînțeleasă a conversației. Luptele interne și importante din guvern, conflictele și manevrele birocratice fatale deveniseră în egală măsură subiecte și motive de scandal în viața Washingtonului. Protejarea surselor era la fel de importantă în aceste situații ca și în cazuri penale sau de securitate națională. Reușisem să scriu cărți despre evenimente din interiorul Tribunalului Suprem, despre cultura drogurilor la Hollywood, despre CIA, Pentagon, Casa Albă în timpul administrației Clinton, ulterior despre administrația președintelui George W. Bush, despre atacurile teroriste din 11 septembrie și despre războiul din Irak. FBI, CIA și secretele Consiliului de Securitate Națională erau adesea cheia acestor reportaje.

Munca de reporter la un ziar sau pentru o carte este în parte o chestiune de eficiență, fiind necesar să pătrunzi rapid în miezul problemei, să-i descoperi pe cei care știu amănunte sau posedă documente, să dezvolti o relație de încredere cu ei cât mai curând posibil.

Moștenirea Deep Throat a reprezentat fundația unei construcții solide: eu nu-mi trădam sursele niciodată. Deseori sursele începeau să vorbească aproape imediat, încă de la primul interviu. În mod bizar, mulți, sau cel puțin unii, erau dornici să-și livreze marfa, secretele. Tranzacția cu reporterul era importantă nu numai pentru reporter, dar și pentru ei.

Nu voiam să fac nimic care să periclitizeze această moștenire, acest avantaj. Oportunitățile viitoare erau mai importante decât dezvăluirea identității lui Deep Throat.

Este imperios necesar ca sursele confidențiale să simtă că vor fi protejate toată viața. Era nevoie de un model, astfel încât oamenii să poată îndrăzni să vorbească atunci când erau contactați, convinși că li se asigura anonimatul. Era o chestiune care ținea de munca mea, o chestiune de onoare. Mark Felt avea dreptul la promisiunea de a-i păstra secretul pe toată durata vieții sale. După moartea lui, care îmi dădeam seama că putea surveni oricând, povestea putea fi făcută publică. Speram ca familia, prietenii și foștii lui colegi de la FBI să poată înțelege. Iar acest lucru ar fi fost posibil numai dacă dezvăluiam tot ce știam.

Numai că Felt din anii '70 nu mai exista. Cu excepția cazului în care păstrase unele probe secrete sau se destăinuise unor

persoane necunoscute mie, răspunsurile la principalele întrebări nu mai puteau fi obținute. Aceste întrebări, care cuprindeau tot, de la chestiuni practice, cum fuseseră observarea ghiveciului din balconul meu și obținerea ziarului *New York Times* la care eram abonat, la întrebarea crucială referitoare la motivul care-l determinase să ia atitudine, rămâneau fără un răspuns satisfăcător. Ce strategii psihologice de autojustificare pregătise Felt? Avusese oare nevoie de ele?

Îi datoram enorm lui Felt și voiam să fiu cu mare băgare de seamă. La fel ca Ben Bradlee, directorul executiv de la *Post*, Mark Felt fusese pentru mine din unele puncte de vedere un al doilea tată.

Consemnarea și completarea unor date în beneficiul istoriei nu erau un motiv suficient pentru a-i dezvălui identitatea. Dar identitatea lui era esențială pentru o înțelegere deplină a afacerii Watergate. Mark Felt era anexa indispensabilă a înregistrărilor lui Nixon.

În timp ce înregistrările dovedeau că Nixon ordonase cu regularitate acțiuni penale și abuzase de puterea sa, nu numele lui Mark Felt era important, ci faptul că el fusese nr. 2 în FBI. Sistemul de justiție fusese atât de viciat, de corupt și de politizat de către Nixon și oamenii săi, încât FBI nu reușise niciodată să descopere întregul adevăr despre Watergate. Legea și regulile fuseseră date deoparte și abolite. Mark Felt simțise că trebuia să dezvăluie ce se petrecea. Dar trebuia să facă acest lucru în felul său. Însă fără el și, trebuie subliniat, fără numeroase alte persoane care vorbiseră în calitate de surse confidentiale, fără

judecătorul Sirica, fără Senat și Camera Reprezentanților, nu s-ar fi ajuns și nu s-ar fi putut ajunge niciodată la înregistrările lui Nixon. Înregistrările reprezentau povestea Watergate văzută din interior.

Felt riscase mult stând de vorbă cu mine. Niciodată nu-mi dădusem seama pe deplin de riscurile pe care și le asuma. Mă întreb dacă el fusese conștient de asta. Existau șanse ca și aceasta să rămână o întrebare fără răspuns. Dar când Felt declarase reporterului de la *Hartford Courant* în 1999: „Aș fi făcut treabă mai bună. Aș fi fost mai eficient“, mă întreb dacă o parte din ființa lui știa că, dată fiind miza, poate că nu riscase atât cât trebuia. Fusese atent și se străduise să rămână în umbră – ceea ce realizase în mod remarcabil. Sau poate chibzuiuse totul cum nu se poate mai bine. Dezvăluise povestea fără a-și dezvălui identitatea.

14

Agenții FBI care lucraseră la ancheta inițială în cazul Watergate în 1972 știau că mulți dintre oficialii administrației Nixon mințiseră. Bob Lill, care lucrase ca agent FBI între anii 1966 și 1988, fusese chiar adjunctul persoanei desemnate să se ocupe de cazul Watergate în 1972. În 1998 l-am intervievat pe Lill, care și-a amintit cum el și un alt agent îl chestionaseră pe John Mitchell în 1972.

– Mitchell a spus un singur lucru, și-a amintit Lill. A zâmbit larg și mi-a răspuns: „Nu știi nimic, doar ce am citit în ziare. Ce vreți de la mine?”

Lill a adăugat că discuția de zece minute cu John Mitchell fusese aproape comică.

– Ne-am amuzat copios, mi-a povestit agentul. La început ne-am spus că toată lumea mințea. Adică era destul de vizibil, așa că am luat lucrurile ca atare.

Când CIA a încercat să blocheze ancheta FBI, a continuat Lill, agenții FBI care se ocupau de acest caz au vrut să se opună.

– Am trimis un telex în care scria că, dacă vom fi împiedicați să mergem pe urma firelor descoperite, vom lua în considerare posibilitatea de a demisiona.

În total existau vreo cincisprezece-douăzeci de agenți care vedeau lucrurile astfel.

– Toți eram de acord că nu puteam da înapoi. Era ridicol. Se vedea de la o poștă că este vorba de o operațiune de acoperire, iar noi nu vroiam să scăpăm lucrurile din mână. Așa că am vrut să-i anunțăm în termeni fără echivoc că eram toți solidari în această problemă.

Ne confruntam, a povestit mai departe Lill, cu o tentativă de denaturare a adevărului, însă cred că ar trebui ca lumea să afle despre integritatea agenților noștri, care nu au acceptat un asemenea lucru. Știam că era mult prea important. Știam că era un fir de investigare cu multe implicații. Pur și simplu nu ne-am putut opri, iar pretenția CIA a fost lipsită de substanță.

Nixon și-a dat demisia în 1974, după ce au fost date la iveală înregistrările explozive care arătau că pe 23 iunie 1972 președintele ceruse CIA să stopeze investigațiile FBI în cazul Watergate, pe false motive de securitate națională. Sentința lui John Mitchell în urma procesului din 1975, în care fusese acuzat de tentativă de mușamalizare a cazului Watergate, s-a datorat în parte faptului că-i mințise pe agenții federali Lill și Daniel C. Mahan.

Reiese cât se poate de clar că Mark Felt era la curent cu nemulțumirile și suspiciunile agenților din 1972. Prin urmare, el

știa mai multe decât cuprindeau documentele din dosarele FBI. Atmosfera din FBI și atitudinea agenților lăsau să se înțeleagă limpede că oamenii lui Nixon mințeau, iar Casa Albă era implicată într-o operațiune de acoperire.

În cea mai mare parte a anului 2000 m-a frământat dilema privitoare la Deep Throat. Singura persoană cu care am discutat această problemă a fost soția mea, Elsa Walsh. La începutul anilor '80, cu ani înainte de a ne căsători, îi dezvăluisem identitatea lui Deep Throat. Îi spuseseam, fiindcă Deep Throat reprezenta o parte importantă din trecutul meu. Elsa și cu mine am discutat probleme de genul: Cum ar fi fost corect să procedez? Ce-ar fi dorit Mark Felt în acel moment? Care ar fi fost modalitatea corectă din punct de vedere jurnalistic? Care ar fi fost calea cea mai sigură, atât pentru Felt, cât și pentru mine – implicit pentru ziarul *Post* și pentru munca de ziarist? Uneori Elsa spunea că, după părerea ei, poate ar fi fost cel mai bine să iau secretul cu mine în mormânt.

Un lucru era limpede, nu se putea face nimic până când Felt nu mă elibera de promisiunea pe care i-o făcusem. Iar acest lucru trebuia să se întâmple prin liber consimțământ. Numai că omul cu care făcusem înțelegerea, care îmi impusese cea mai strictă confidențialitate în 1972, nu-mi era accesibil nici mie, nici altora. Oare un om în vârstă de optzeci și șase de ani și care suferea de demență senilă, adică pierderea gravă a memoriei, era capabil să decidă ce ar fi fost cel mai bine pentru el? Și ce era cel mai bine pentru el? Nu puteam nici măcar să-mi dau seama de ce anume se temea, dacă într-adevăr se temea de ceva anume.

Cu ocazia vizitei mele din 2000 mă primise ca pe un vechi prieten. Nu manifestase nici un fel de temeri. Fiica lui, Joan, povestise altor persoane că rămăsese cu impresia că tatăl ei și cu mine sărbătorisem ceva. Joan devenise din ce în ce mai bănuitoare, dar se pare că tatăl ei continua să nege că el ar fi fost Deep Throat.

Ceva mai târziu în cursul anului 2000, Leonard Garment, fost consilier la Casa Albă în ultimele faze ale investigației Watergate, și-a publicat cartea intitulată *În căutarea lui Deep Throat: cea mai mare enigmă politică a vremurilor noastre*. Garment insista pe ideea că Deep Throat era John Sears, fost membru în echipa lui Nixon, care plecase de la Casa Albă înainte de scandalul Watergate. Evident, Garment se înșela, lucru pe care l-am declarat public. Sears a negat și el vehement, neștiind cu certitudine dacă acest lucru însemna un elogiu sau o denigrare. Dilemă care, bineînțeles, rămânea una din marile întrebări legate de adevărul Deep Throat. Dar în cartea sa, Garment, care ulterior a părut să accepte că se înșelase, făcea unele observații importante.

Garment își închipuise că putea analiza răspunsul la întrebare cercetând toate fațetele problemei, folosind logica pentru a descoperi soluția. Era un analist, nu un anchetator. Analizând posibili candidați la a fi Deep Throat, Garment observa că Felt avea atât acces la documente, cât și motivația. „Necazul cu Felt în postura de Deep Throat, așa cum este prezentat în cartea *Toți oamenii președintelui*, este că mie pur și simplu nu mi se pare a fi de meserie agent FBI“, scria Garment. Din acest motiv – de

fapt singurul – Garment îl tăia pe Felt de pe lista sa. Din carte nu reiese în nici un fel dacă Garment încercase măcar să dea de Felt, dacă studiase dosarele FBI despre cazul Watergate sau dacă citise cartea acestuia, *Piramida FBI*.

„Singura contribuție a lui Deep Throat a fost aceea că a discutat cu Woodward despre Casa Albă în timpul administrației Nixon“, scria Garment. „Deep Throat știa despre mașina infernală care acționa în acel loc. Știa cum arată Nixon când e furios; cunoștea multe lucruri despre caracterul diverselor persoane implicate în operațiunea de acoperire.“

Din cartea lui Felt reiese că autorul cunoscuse personal furia lui Nixon cu ocazia discuției avute cu președintele în urma atentatului împotriva guvernatorului George Wallace din 1972, comis de Arthur Bremer. Exclamația lui Nixon, „Sper că l-au aranjat ceva mai bine!“, e arhicunoscută, deși în înregistrare Nixon pare cumva mai temperat. Modul în care Felt relatează eforturile lui John Dean și John Ehrlichman de a exercita presiuni asupra FBI arată limpede că Felt cunoștea caracterul unora dintre cei implicați în operațiunea de acoperire desfășurată după Watergate.

Garment s-a concentrat pe mintea și temperamentul lui Deep Throat, dar nu toți agenții FBI sunt la fel. Unii se simt în siguranță în spatele înfățișării lor oficiale și se conformează stereotipului – costum încheiat la toți nasturii, strictețe, respectarea regulilor. Dar aceasta nu înseamnă că ei se prezintă așa în orice ipostază. Înțelegerea necesității de a se camufla reprezintă o parte a artei de detectare a spionilor.

Dar analizând articolele publicate de mine și de Carl în *Post*, precum și povestea reportajelor noastre așa cum este ea prezentată în *Toți oamenii președintelui*, în special detaliile discuțiilor cu Deep Throat, Garment a descoperit semnificația a ceea ce avea de spus Deep Throat. Garment a înțeles și importanța articolului din 10 octombrie 1972, în care noi scriam că Watergate nu era doar un incident izolat, ci făcea parte dintr-o amplă și intensă campanie de spionaj și sabotaj politic.

Garment relatează întâlnirea cu Deep Throat înainte de apariția articolului scris de mine și de Carl. „Deși în acea lungă întrevvedere Deep Throat a reușit să nu dezvăluie multe informații specifice“, scrie Garment, „el le-a furnizat lui Woodward și Bernstein ceea ce le trebuia: un criteriu de organizare.“ Articolul și relatarea despre activitățile lui Segretti și ale celorlalți „reprezintă un remarcabil exemplu de realizare jurnalistică. [...] Cu ajutorul lui Deep Throat, până în octombrie 1972, Woodward și Bernstein înțeleseseră în linii mari implicațiile cazului Watergate“.

Acel articol, după cum remarcă și Garment, începea astfel: „FBI îi descoperă pe oamenii lui Nixon...“ Cuvântul „FBI“ figura și în titlu.

Cineva mai înclinat spre investigație și-ar fi putut manifesta curiozitatea în legătură cu FBI, agenții și dosarele Biroului.

La sfârșitul lunii aprilie 2002, am primit un mesaj la *Post* de la cineva care se prezentase drept Mark Felt Jr. Respectiva persoană lăsase și un număr la care îl puteam găsi. Am așteptat

câteva zile, sperând să-i dau a înțelege că nu mi se părea o chestiune urgentă, indiferent despre ce ar fi fost vorba. Știam că Mark avea un fiu care-i purta numele. M-am frământat câteva zile, apoi i-am telefonat lui Mark Felt Jr, în vârstă de cincizeci și cinci de ani, pilot la American Airlines, cu domiciliul în Florida. Pe 30 aprilie 2002 am avut o discuție cu el.

Mark Felt Jr mi-a comunicat un fapt absolut năucitor despre tatăl său. „Pentru prima oară, după atâția ani, ne-a spus că el era Deep Throat.“ Mai întâi Mark Felt senior declarase acest lucru față de persoana care-l îngrijea, apoi față de Joan și Mark Jr.

Fosta prietenă a lui Felt senior, pe nume Yvette, îi telefonase lui Joan să-i spună că în anii '80 Mark senior îi mărturisise că el fusese Deep Throat. Yvette adăugase că, după spusele lui, ea era singura persoană căreia îi destăinuise acest lucru și că Felt o rugase să păstreze secretul.

– Vestea a venit ca un trăsnet, a încheiat Felt Jr.

I-am răspuns că, după ce atâtea presupuneri în legătură cu identitatea lui Deep Throat fuseseră uitate sau eliminate, nu intenționez să fac nici un comentariu pe această temă. Punct. Am adăugat că îi voi telefona lui Joan.

Familia angajase un avocat care să le reprezinte interesele: John D. O'Connor, fost procuror federal adjunct și specialist în litigii la San Francisco.

Pe 6 și 9 mai am discutat la telefon cu O'Connor. Acesta mi-a spus că se întâlnise de curând cu Mark Felt senior.

– A recunoscut în fața mea că el a fost Deep Throat, mi-a declarat O'Connor.

Aproape am icnit de surpriză. Se întâmplase. Secretul fusese în sfârșit dezvăluit.

– Acum se frământă dacă să facă sau nu o declarație publică, a continuat O'Connor.

Felt era îngrijorat de ce ar fi putut crede despre el agenții FBI – foști și actuali.

Aceeași veche întrebare: Felt fusese un patriot sau un trădător?

Pe 10 mai am discutat cu Joan. La început mi-a vorbit despre starea de sănătate a tatălui ei. Căzuse și-și fracturase șoldul, mi-a spus ea. Suferise un alt atac cerebral. În plus, a adăugat Joan, tatăl ei nu știa care era calea cea mai bună. Se temea pentru siguranța familiei și spunea că dezvăluirea „risca să dezonoareze întreaga familie“, ceea ce el nu voia să se întâmple.

Are perioade de luciditate, mi-a spus Joan, dar este vizibil profund tulburat.

După ce discutaseră despre Deep Throat, Felt nu-și găsisese somnul toată noaptea.

Joan a acceptat să mi-l dea la telefon, dar mi-a spus că în ziua aceea călătorise mult cu mașina și era foarte obosit.

Mark a venit la telefon, iar eu m-am prezentat.

– Ce mai faceți? l-am întrebat.

– Sunt bine, mi-a răspuns el fără ocolișuri și bine dispus. Dumneata ce mai faci?

M-a întrebat cum ajunsese acolo, dar l-am lămurit că eram la Washington.

– Și eu sunt la Washington, sau oriunde o fi casa lui Joan. Parcă totuși nu la Washington.

INFORMATORUL

Rostise cuvintele cu claritate.

I-am reamintit că locuia la Santa Rosa, California. L-am întrebat:

– Puteți face un efort de memorie ca să vă gândiți în urmă cu vreo treizeci de ani, la perioada scandalului Watergate? Vă amintiți de mine, vă amintiți că m-ați ajutat?

– Păi, mi-a răspuns el, îmi amintesc destul de multe, dar pe de altă parte uit des, am tendința să uit unele lucruri.

– Vă amintiți că m-ați ajutat fiindcă erați o persoană importantă?

– Nu, nu-mi amintesc.

– Aveți vreo amintire din acea perioadă? am întrebat.

– Nu, mi-a răspuns el cu tristețe.

– Vă amintiți de vremea când lucrați la FBI?

– Nu, nu-mi amintesc. Sunt multe lucruri despre care nu mai știu nimic.

– Vă amintiți de demisia lui Nixon din 1974?

– Nu.

– De Pat Gray?

– Păi, da și nu.

– Ce vă amintiți în legătură cu el?

– Nu-mi amintesc nimic despre el, mi-a răspuns Felt.

I-am reamintit că Gray devenise directorul FBI după moartea lui Hoover.

– Nu, a repetat el, asta nu-mi amintesc.

– Vă amintiți că Nixon încerca să facă presiuni asupra FBI?

– Nu.

– Vă amintiți când ne-am întâlnit pentru prima oară la Casa Albă? V-am spus că eu eram pe atunci la Marină, iar dumneavoastră erați acolo pentru o întâlnire, poate cu Haig. Asta se întâmpla în 1970.

– Nu, nici asta nu-mi amintesc.

– Nu vreau să vă forțez memoria, am spus eu.

El a părut să-mi fie recunoscător. Fără îndoială, i se întâmpla adesea să dea explicații și să-și ceară scuze pentru scăpările de memorie.

– Dumneavoastră și cu mine am fost prieteni, i-am spus.

– Așa e, a confirmat el, înviorându-se.

– Ați fost un om corect și cinstit, am continuat eu. Înțelegeți ce vreau să spun?

– Sunt mândru de aceste cuvinte, a răspuns el.

Ce-aș fi putut spune? Eram mișcat, îmi venea să țip sau pur și simplu să plâng. Mi-am luat rămas-bun, iar el a închis telefonul.

Încercasem să-i readuc în minte niște lucruri, să-i trezesc la viață memoria adevărată. Ce noțiune vagă – memorie adevărată! Ce însemna asta? În 1972, Lawrence Walsh, consilier independent și autor al raportului final în cazul Irangate, insistase asupra unei depoziții sub jurământ a președintelui Ronald Reagan, cu peste trei ani înainte de încheierea mandatului acestuia. La vremea aceea, Reagan avea doar optzeci și unu de ani, dar capacitatea lui mentală era vizibil în declin. Obținusem o copie a transcrierii acelei depoziții pentru cartea mea intitulată *Umbra: cinci președinți și moștenirea Watergate*. Era o lectură emoționantă. Reagan nu-și mai amintea că George Shultz fusese

secretar de stat sau că Ed Meese fusese consilier, amândoi numărându-se printre prietenii și colaboratorii lui de o viață. Lui Reagan i se citiseră fragmente din propriul său jurnal, iar el declarase un lucru pe care n-am să-l uit niciodată: „Parcă nici n-aș fi fost vreodată președinte“.

Foarte trist. Tot cugetând la aceste lucruri, am decis că nu trebuia să-l sâcâi pe Mark Felt în același mod. Nu voiam ca Felt să fie pus în situația de a declara: „Parcă nici n-aș fi fost vreodată Deep Throat“.

Eram conștient de măsura în care îi impuneam punctul meu de vedere. Pentru mine, faptul că fusese Deep Throat era cel mai important lucru din viața lui. Pentru istorie, oricum avea să fie așa. Dar oare pentru el lucrurile stăteau la fel? Sau cel mai important lucru din viața lui erau cei treizeci și unu de ani cât lucrase la FBI? Ori anii petrecuți în subordinea lui Hoover, sau poate ultimul an de viață al lui Hoover, când Felt fusese mâna dreaptă a directorului? Sau poate altceva? Fără a fi melodramatic, mă întrebam dacă în trecutul lui Felt se ascundea vreo Rosebud¹. Aceasta era viziunea mea despre Mark Felt – reținut, atent, dar îndrăzneț și curajos. Își văzuse de cariera lui și jucase în egală măsură rolul informatorului secret. Fără îndoială, aceasta avea să fie versiunea consemnată de istorie. Adevărat?

---

¹ Aluzie la filmul *Cetățeanul Kane*: forța motivantă a întregului film este sensul ultimului cuvânt al lui Kane, „Rosebud“. Pentru a afla sensul acestui cuvânt, reporterul stă de vorbă cu prietenii și iubitele lui Kane, reconstituindu-i întreaga viață, de la naștere și până la moarte. Abia în ultima secvență aflăm că Rosebud era numele saniei din copilăria lui Kane. (n.tr.)

Își construisese rolul și găsisese o cale de a sluji un principiu mai înalt. Adevărat?

Dar care era viziunea lui despre el însuși? Asta nu aveam să aflăm niciodată. Față de cine sau ce rămăsese loial, în sensul atribuit de el acestui cuvânt? La un moment dat, cu mult timp în urmă, trăise un adânc zbucium, o sfâșiere interioară, mai puternică decât și-ar fi închipuit sau ar fi putut înțelege cineva. La fel ca mulți alții, și el jucase două roluri. Aceasta era realitatea. În mod inevitabil, era și unul și celălalt din personajele pe care le jucase. Iar cele două personaje poate că nu se potriveau deloc unul cu altul. Acesta să fi fost paradoxul personalității?

Imediat i-am telefonat lui Joan ca să-i explic că, după părerea mea, memoria rămasă neatinsă a tatălui ei era mult prea nesigură pentru a se putea pune bază pe ea.

Joan mi-a răspuns că în ultima săptămână tatăl ei își amintise de Pat Gray. Poate că Felt avea o zi proastă și era obosit, a adăugat ea. În general, perioadele optime pentru el erau imediat după prânz.

– Își amintește întotdeauna de dumneata, mi-a spus Joan. E uimitor că te ține minte cu adevărat. De regulă, nu-și amintește de persoanele pe care nu le-a cunoscut prea bine. A făcut o scurtă pauză. Poate te-a cunoscut mai bine decât mi-am închipuit.

15

În primăvara anului 2002 l-am invitat pe Ben Bradlee la mine acasă, pentru a citi prima versiune a poveștii mele despre Deep Throat. El și-a petrecut cea mai mare parte a zilei, joi, 30 mai, citind și făcând unele sugestii. În cele din urmă, mi-a spus că cele scrise de mine se potriveau cu ce-și amintea el – cel puțin cu situațiile de care avusese cunoștință directă și cu ceea ce eu îi relatasem cu zeci de ani în urmă. Din cele mai multe puncte de vedere, a părut încântat că așternusem povestea pe hârtie, dovedind astfel că existase un Deep Throat și că acesta era o persoană distinctă.

Pe terasă, în timp ce mâncam sandviciuri, Bradlee mi-a spus că avea o întrebare care-l obseda și pe care mi-a pus-o cu convingerea și forța pe care doar el știa să le pună în cuvinte, mimică și gesturi. Era acel Bradlee pe care Robards îl interpretase atât de autentic. Când Ben vorbea astfel, îți capta atenția. Părea

teatral, dar atitudinea lui era firească. Îți împărtășea concluziile, punând în ele toată experiența și cunoașterea lui de o viață – un gen de intimitate care aproape că te copleșea.

– Ai o singură problemă, prietene, mi-a spus Bradlee. Mai datorezi loialitate unui om care nu mai este cel pe care l-ai cunoscut și căruia i-ai dat cuvântul tău?

M-a lăsat să analizez întrebarea câteva momente – o întrebare pe care mi-o pusesem și eu și pe care continuam s-o frământ în minte.

– Răspunsul e da – un DA fără echivoc, a urmat Bradlee, răspunzând propriei sale întrebări. Trebuie să respecti înțelegerea, acea înțelegere și legătură de prietenie de la începutul anilor '70. Mark Felt la optzeci și opt de ani nu mai este aceeași persoană, a adăugat el. Succesorul lui Felt de atunci, ca să zic așa, e victima slăbiciunii și pierderii memoriei. La asta se referă clauza „deplinătății facultăților mintale“ dintr-un testament, or Felt nu îndeplinește condiția.

Remarca sublinia dilema stabilirii „dorințelor reale“ ale lui Felt. Bradlee a adăugat că poate aș fi reușit să-l conving pe Felt să admită că el fusese Deep Throat, dar nu era sigur că ar fi repetat declarația și a doua oară. Dacă mă gândeam serios să acționez cumva înainte de moartea lui Felt, mi-a recomandat Bradlee, sfatul lui era să nu întreprind nimic.

În continuare, mi-am sunat avocatul, pe Robert Barnett de la firma de avocatură Williams & Connolly. Bob, avocatul și prietenul meu, îmi negocia contractele de cărți de douăzeci de

ani. După ucenicia făcută pe lângă judecătorul Byron White de la Curtea Supremă de Justiție la începutul anilor '70, Bob avea un mod inedit de a practica dreptul, lucrând atât pentru republicani ca fostul secretar de stat George Shultz, fostul vicepreședinte Dan Quayle, soția vicepreședintelui Dick Cheney, Lynne, precum și pentru democrați ca fostul președinte Bill Clinton și soția lui, doamna senator Hillary Rodham Clinton.

Barnett nu avea nevoie să cunoască identitatea lui Deep Throat, drept care nici nu i-am dezvăluit-o. I-am spus că persoana, care ajunsese acum la o vârstă înaintată, părea pe punctul de a accepta că identitatea sa putea sau trebuia să fie făcută publică. Trebuia oare ca acest lucru să se întâmple înainte de moartea lui? Și dacă da, atunci cum anume? L-am rugat pe Barnett să analizeze problema sub toate aspectele.

Când era rugat să se ocupe de o problemă, Bob nu lăsa nimic necercetat. După ce navigase ani la rând printre stâncile politicii din capitala americană, Bob observa aspecte la care eu unul nici nu m-aș fi gândit. Când îl angajai ca avocat, se dedica în întregime intereselor tale. Avea un principiu după care analiza fiecare problemă: toți ceilalți au interese reale sau potențiale diferite de ale tale. Datoria lui era să identifice numai și numai interesele tale. Doream ca el să analizeze problema fiindcă știam că mintea lui va o întoarce pe toate părțile posibile în timpul orelor libere, pentru care nu era plătit. În acest fel, eu urma nu numai să beneficiaz de cea mai competentă și mai completă consiliere juridică, dar și de un chilipir. Bob nu percepea

onorariu pentru orele în care se gândea sub duș sau în avion. Sau în care se frământa în pat, negăsindu-și odihna. Har Domnului!

Pe data de 2 iunie, într-o duminică, Barnett a venit la noi la cină. Și-a făcut intrarea tumultuos, îmbrăcat în haine de toată ziua. Era un bărbat de talie medie, cu ochelari mari și început de chelie. La el totul era repezit – gesturile, vorba. Era irascibil și concentrat asupra problemelor care-l preocupau. Cei care nu-l cunoșteau ar fi putut la prima vedere să-și închipuie că era o persoană agitată. Cum onorariul lui depășea doisprezece dolari pe minut, poate că acesta era modul lui de a te asigura că te bucurai de atenția lui nemijlocită. Adusese cu el tema făcută acasă: mai multe exemplare ale unei singure foi purtând titlul „PROBLEME DE LUAT ÎN CONSIDERARE“. Lista includea tot: o posibilă carte, extrase din reviste, drepturi de ecranizare și interesele ziarului *Washington Post*.

Data fiind starea precară a minții lui Deep Throat, Barnett mi-a spus că ideal ar fi să mă asigur că am acceptul lui. Acest accept trebuia să fie dat de bunăvoie, fără echivoc și în circumstanțe care să ateste că era vorba de un act săvârșit în deplinătatea facultăților mintale, a adăugat el. De bunăvoie, fără echivoc și în deplinătatea facultăților mintale – condiții extreme, dar indispensabile, a subliniat Barnett. Mi-a sugerat că ar putea să schițeze ciorna unei declarații sub jurământ, pe care persoana respectivă s-o semneze. Acesta urma să fie un document absolut incontestabil, semnat de patru persoane: Deep Throat, un membru competent al familiei, avocatul lui Deep Throat și

medicul său. Cei trei martori aveau menirea să confirme că permisiunea fusese dată voluntar și în deplinătatea facultăților mintale.

Era documentul perfect, exact în stilul lui Barnett – conceput de la un capăt la altul astfel încât să înlăture orice posibile dubii. Dar se pare că universul surselor confidentiale implică întotdeauna o umbră de îndoială. Politica și secretele Washingtonului sunt o lume a îndoielilor.

Am luat ciorna lui Barnett și am încercat s-o mai prelucrez. Niciodată până atunci nu avusesem vreo înțelegere scrisă și semnată cu vreo sursă, nici înainte și nici după ce primisem informațiile. De ce aș fi început acum? Nu cumva cream un precedent? Înțelegerile scrise apar acolo unde nu există încredere. Ei bine, aceasta era în mare măsură o definiție a situației în care mă aflam. Dar standardul lui Barnett – de bunăvoie, fără echivoc și în deplinătatea facultăților mintale – era imposibil de atins în cazul de față. „Deplinătatea facultăților mintale“ reprezenta un criteriu inaccesibil. Și atunci, ce-ar mai fi însemnat „de bunăvoie“ și „fără echivoc“? Am renunțat la ideea unei declarații scrise și semnate.

Cam în aceeași perioadă, John Dean continua să declare public că pe 17 iunie 2002, la împlinirea a treizeci de ani de la spargerea din complexul Watergate, urma să publice o carte de treizeci de mii de cuvinte, în care avea să dezvăluie identitatea lui Deep Throat. Dean mi-a telefonat și mi-a spus că trebuia să mă abțin de la orice comentariu pe această temă. Punct. Nu

aveam dreptul nici măcar să exclud sugestiile lui absurde. Muriseră multe persoane, eu eliminasem câteva dintre ele în mod public. Lista devenea din ce în ce mai scurtă, mult prea scurtă.

Mike Wallace de la canalul de televiziune CBS, care de mult încerca să descopere identitatea lui Deep Throat, m-a sunat solicitându-mi un comentariu, întrucât emisiunea *60 de minute* intenționa să dedice o parte din spațiul alocat pentru a discuta cartea lui Dean. I-am spus lui Wallace că nu țineam nici măcar să aud numele pe care-l aducea în discuție Dean. Wallace a menționat un nume. Era o presupunere greșită și absurdă.

– Nu am nimic de comentat. Punct, i-am spus.

– Atunci nu vom face emisiunea, mi-a răspuns Wallace.

Persoana menționată negase argumentat și amenințase că va da în judecată autorul. Editorul lui Dean era acum îngrijorat, a adăugat Wallace. Cartea lui Dean, *Demascarea lui Deep Throat*, a fost publicată ulterior, fără a demasca nimic, doar oferind o simplă listă de posibile nume.

Dean își începea cartea de o sută cincizeci de pagini cu un citat din Sir Arthur Conan Doyle, creatorul lui Sherlock Holmes, și anume că, dacă se exclude imposibilul, „orice ar rămâne, oricât de improbabil, trebuie să fie adevărul“. Cartea se încheia cu un alt citat din Conan Doyle, despre importanța și prioritatea informațiilor: „Este o greșeală capitală să teoretizezi înainte de a deține informații. În caz contrar, omul ajunge să denatureze faptele astfel încât acestea să-i confirme teoriile, în loc de a modela teoriile pentru a se potrivi cu faptele.“ În finalul

cărții, Dean spune: „Cu acest gând în minte, nu mă îndoiesc că primul care va termina de analizat faptele îi va face pe toți ceilalți să se întrebe «Oare cum de nu m-am gândit la asta?»“

Dean a comis genul de eroare despre care avertizase Arthur Conan Doyle. Emisese teoria că, întrucât Deep Throat cunoștea Casa Albă sub administrația Nixon, atunci cu siguranță lucrase la Casa Albă pentru Nixon. În definitiv, Dean însuși se formase la Casa Albă în timpul mandatului lui Nixon. Niciodată nu reușise să se desprindă de această experiență. La fel ca mulți alții care lucrau în Casa Albă sub diverse administrații, Dean nu-și dădea seama de faptul că cineva din afară era capabil să vadă, să cunoască și să înțeleagă adevărata ei față. Cei aflați pe orbită, dar undeva la margine, reușesc adesea să facă descoperiri. Iată de ce uneori ziaristul, istoricul și chiar romancierul zugrăvesc fresca completă a epocii lor.

Pe data de 11 iunie 2002 am luat legătura telefonic cu Joan Felt.

– Ce mai face? am întrebat. Cu o seară înainte îmi spusese că tatăl ei se simțea slăbit.

– Mda, poate nu chiar atât de slăbit, a spus Joan, explicându-mi că starea de sănătate a tatălui ei era oscilantă. A venit la noi avocatul, care i-a spus tatei că la ora actuală Deep Throat ar fi considerat un erou, iar eu sunt într-un totu de aceeași părere. Sunt cumva năucită că tata a putut da dovadă de o asemenea originalitate și independență.

I-am pus lui Joan întrebarea lui Bradlee, adăugând că era o întrebare pe care eram nevoit să i-o adresez: Oare eram dator să respect pactul încheiat cu un om care, din pricina vârstei sau din alte motive, nu mai era cel pe care-l cunoscusem?

– Hm, a căzut ea pe gânduri.

Mi-am dat seama că înțelegea.

– Cu alte cuvinte, am continuat eu, care sunt adevăratele dorințe ale cuiva care se află în această situație?

Mi-am dat seama că trebuia să evit în continuare să precizez deschis față de Joan dacă tatăl ei fusese sau nu Deep Throat. Dacă recunoșteam direct acest lucru, nimic nu ar fi împiedicat-o să declare public: „Woodward mi-a spus că tatăl meu a fost Deep Throat“. Totodată, voiam să fiu cinstit cu ea. Cum anume? M-am ferit să fiu direct, dar în cele din urmă i-am spus că nu intenționez să răspund la întrebarea dacă Felt fusese sau nu Deep Throat. Dar, am precizat, era limpede că la un moment dat mă ajutase.

– Văd că n-ai de gând să-mi spui, a înțeles Joan.

I-am răspuns că tatăl ei fusese un fel de luptător singuratic într-o bătălie extrem de importantă. Iar principiul meu era acela de a nu identifica nici o sursă decât după moartea ei. Nu vedeam de ce aş fi schimbat regulile tocmai acum. Pentru o asemenea dezvăluire aveam nevoie de acceptul sursei. Iar acest accept trebuia dat de bunăvoie, fără echivoc și în deplinătatea facultăților mintale – cu alte cuvinte, am adăugat eu, aveam nevoie să știu dacă tatăl ei era aceeași persoană cu care avusesem de a face cu ani în urmă.

Joan mi-a reamintit că nu recenta mea vizită la Santa Rosa reactualizase problema cu Deep Throat. „De fapt, a fost Yvette, prietena tatei. Ea mi-a relatat cum tata îi mărturisise că el a fost Deep Throat. Indiferent dacă este adevărat sau nu. Cel puțin, ea așa mi-a spus, că știa de la tata că el a fost Deep Throat.“

Joan a făcut socoteala și a constatat că aceasta se întâmplase cu douăzeci de ani în urmă.

– Îți dai seama că ne cunoaștem, am spus eu.

– Tu și tata?

– Da.

– Îmi dau seama, a confirmat ea.

– Nu cunoștințe trecătoare, nu prieteni la cataramă, dar ne cunoaștem, am precizat eu.

– Iar tata își amintește de tine, lucru neobișnuit pentru el, a adăugat ea. Total neobișnuit, Bob.

– Lucrul de care mă tem, am spus eu, este că, dacă tatăl tău ar vorbi public despre relația noastră, a doua zi ar putea declara exact contrariul. Sau ar putea spune că nu-și amintește. Aici ar putea interveni obișnuința lui adânc înrădăcinată, ca fost agent FBI, de a nega totul. Nu voiam să întreprind nimic care să-l expună criticii sau batjocurii. Am spus că Nancy Reagan făcuse un lucru înțelept ținându-l pe fostul președinte Reagan departe de ochii lumii, astfel încât toți să-și amintească de el ca de călărețul din filme western. Exista o imagine a lui Reagan președinte îndemnându-l pe Gorbaciov să dărâme Zidul Berlinului – imaginea unui bărbat puternic, stăpân pe situație – imaginea care avea să dăinuie.

Joan mi-a spus că tatăl ei nu era puternic.

– Să-l vezi cum își târșâie picioarele până la baie, se deplasează foarte greu, abia reușește să se miște. Dacă ar avea din nou patruzeci de ani, tata ar folosi cuvântul „jalnic“. Totuși, acum constat la el ceva nou, ceva ce nu-mi amintesc să fi avut când eram copil, a adăugat ea. O expresie de nespusă blândețe care parcă-i luminează chipul.

I-am răspuns că ceea ce va rămâne vor fi vorbele lui.

– Dacă am lua hotărârea să dezvăluim adevărul, oricare ar fi el, a opinat Joan, atunci cu siguranță că am putea să menținem situația sub control. Putem proceda la fel ca Nancy Reagan. Nu-i cazul să permitem altora să vină și să-i ia interviuri.

Mi-am dat seama că Joan nu avea habar ce ar fi însemnat să aibă cincizeci de echipe de televiziune pe peluza din fața casei, toate solicitând un cadru sau o frază. Felt trebuia să fie credibil, am repetat. Cu alte cuvinte, memoria lui trebuia să fie reală, credibilă și originală. Din câte știam eu, el nu beneficia de o memorie credibilă în privința unui mare număr de subiecte.

– Așa e, a întărit Joan. Ai dreptate. Apoi a adăugat că aș fi putut să reconsider înțelegerea mea cu Felt și apoi să-l întreb: „Dezvăluim secretul înainte de moartea dumneavoastră sau după aceea?“

M-am crispat. Nu voiam să discut cu Felt despre moartea lui. I-am reamintit lui Joan cum îmi spusese că într-una din nopțile trecute, când subiectul fusese readus în discuție, tatăl ei se frământase și nu dormise toată noaptea.

– Dar și-a revenit rapid. Totuși, ai dreptate, trebuie să-l protejăm. Ar fi extraordinar să dăm totul la iveală, a adăugat ea. Iar eu să pot să-i spun: „Cum, tată? Dumneata ai făcut asta? Nemaipomenit!“

I-am spus că eu trebuia să mă protejez pe mine însumi și să-mi protejez sursele. Aceasta însemna că trebuia să mă conving că acordul lui Felt era dat de bunăvoie, fără echivoc și în deplinătatea facultăților mintale. Or, vremea aceea poate că trecuse.

– Așa e, a încuviințat Joan.

Joan m-a asigurat că-mi va telefona de îndată ce va găsi unele însemnări făcute în urma discuțiilor cu tatăl ei. Câteva minute mai târziu a sunat telefonul.

John O'Connor, nepotul lui Mark Felt, Nick, și Joan discutaseră cu Felt duminică.

– John s-a străduit să explice că Deep Throat a fost un om de treabă și că lumea l-ar privi cu admirație.

Mai târziu, mi-a povestit Joan, în timpul unei lungi plimbări cu mașina împreună cu persoana care-l îngrijea, tatăl ei spusese: „Securitatea familiei mele ar putea fi periclitată. Ce-ar zice rudele mele?“ O altă întrebare a fost: „Ce-ar zice cei de la FBI?“ Era îngrijorat în privința asta. A continuat să vorbească despre asta, pur și simplu a continuat să vorbească, fapt care nu-i stă în obicei, fiindcă de regulă nu-i place să zăbovească asupra unui singur subiect sau să susțină o singură conversație.

Joan mi-a mai relatat că tatăl ei spusese: „Aș vorbi numai dacă s-ar putea dovedi că Deep Throat este erou național. În caz contrar, voi nega totul“.

După ce mi-a citit însemnările, am întrebat-o dacă ea credea că tatăl ei fusese Deep Throat.

Joan a ocolit răspunsul, exact așa cum făcea și tatăl ei.

I-am spus că nu era cazul să încerce să-mi ghicească gândurile. Judecând după recente declarații ale tatălui ei, ce concluzie trăsese?

– Concluzia mea e că da, tata a fost Deep Throat. Și cred că e ceva extraordinar. Da, presupun că așa stau lucrurile. Dar e și o surpriză. O mare surpriză. O întâmplare palpitantă în familia noastră. De aceea, aș vrea să pot vorbi cu tata despre asta cât timp mai e printre noi, pur și simplu să vorbim, să-l ajut să-și amintească, astfel încât să înțeleagă ce rol a jucat în istorie. E clar că a jucat un rol în istorie.

I-am spus că în urmă cu doi ani, când vorbisem cu Felt, ajunseseam la concluzia că el nu avea suficientă memorie credibilă ca să garanteze declarații referitoare la perioada când lucra la FBI.

– Ei bine, cu siguranță că situația e departe de a se fi ameliorat, a comentat ea.

– Întocmai, am subliniat eu. Am petrecut ore întregi cu el și am rememorat o mulțime de lucruri.

– Cu ocazia acelei vizite? a întrebat Joan.

– Da.

INFORMATORUL

– Nu-și amintește, a spus ea. E interesant că-și amintește de tine. N-aș putea numi pe nimeni altcineva din acea perioadă a vieții lui de care să-și amintească.

– Are toate motivele să-și amintească de mine, i-am spus eu, numai că nu-i pot trezi la viață amintirile cu forța.

– Faptul că între el și tine există un fel de legătură e extraordinar, a spus Joan. Nu-și amintește de Ed Miller și de ceilalți de la FBI. Și-l amintește pe J. Edgar Hoover.

„E bine, mi-am zis eu. De Hoover și de mine.“

16

Cum i-aș fi putut stimula mai mult memoria? m-am întrebat. Care anume dintre amintirile accesibile erau reale și adevărate? Mă obseda prăpastia dintre Mark din vremea când era informatorul meu și omul care dezmințise totul în mod repetat și categoric, insistând public atâta vreme că nu el era Deep Throat, deși acum recunoscuse acest lucru. Dezmințirile nu făcuseră decât să-mi întărească trista convingere că cineva care se află la ananghie – sau care crede că se află la ananghie – spune orice ca să se protejeze și să iasă din necaz.

Cu timpul, fiecare din noi începe să se confunde cu o anume versiune a poveștii vieții lui. Simplificarea și repetiția conferă credibilitate istorisirii, iar noi tindem să ne păstrăm acea identitate. Dar asta nu-i nici o noutate. Care anume era dilema cu care se confruntase Felt după ce fusese amnistiat de Reagan?

Eram dezamăgit și puțin furios atât pe mine, cât și pe el fiindcă nu ajunsesem niciodată la o explicație mai exactă, la o declarație mai categorică privind raționamentul și motivația lui.

Peter Gay, unul dintre biografii lui Sigmund Freud, a încercat să reducă filozofia lui Freud la o unică idee și s-a apropiat destul de mult de adevăr. Gay a scris că personalitatea nu este în realitate suma diverselor impulsuri ale individului, ci mai curând organizarea acestor impulsuri. Cu alte cuvinte, impulsurile, dorințele sau înclinațiile mai puțin lăudabile ale individului adesea nu pot fi ținute în frâu, ci, în cazul cel mai fericit, se încadrează într-o viață dominată de impulsuri pozitive. Prin urmare, este vorba despre un teren minat de contradicții. Orice tentativă a mea de a explica, rezolva sau înțelege în totalitate atitudinea lui Mark Felt ar fi fost probabil sortită eșecului.

Totodată, există o anumită doză de consecvență – ba chiar de noblețe și, fără îndoială, de curaj – în ceea ce a făcut Felt, dacă judecăm după viziunea generală a lui J. Edgar Hoover despre rolul FBI în statul american. Mie, personal, această viziune mi se pare înfricoșătoare, dar Hoover considera FBI un stâlp de rezistență menit să protejeze cetățenii care respectă legea, iar dacă pe parcurs FBI urma să devină un stat în stat, foarte bine. Jefuitorii de bănci, gangsterii, bandele, teroriștii din țară, spionii străini, liderii care se slujeau de drepturile cetățenești după bunul plac, politicienii și chiar președinții corupți erau toți niște dușmani de temut. Însă FBI era capabil să le vină tuturor de hac.

Cea mai formidabilă provocare pentru FBI a fost administrația Nixon, întrucât s-a încercat o acaparare a Biroului începând

de la vârf. Numirea lui Pat Gray în funcția de director a reprezentat o amenințare pentru instituție. Prin urmare, FBI se afla în război, deși nu cu suspiecții obișnuiți. Războiul era purtat cu Nixon și cu oamenii săi. Așa a ajuns Felt să meargă în garajul subteran. Niciodată nu a dat frâu liber față de mine sentimentului de revoltă care-l anima în legătură cu Watergate și implicațiile acestui scandal. Infracțiunile și abuzurile reprezentau doar „fundalul muzical“. Nixon încerca să submineze nu numai legea, ci și Biroul. Prin urmare, Watergate a devenit instrumentul cu care Felt dorea să reafirme independența FBI și, prin aceasta, supremația Biroului. În final, FBI a suferit prejudicii de imagine, grave, dar nu definitive, în timp ce Nixon a pierdut mult mai mult – poate chiar tot – președinția, puterea și orice autoritate morală ar fi avut vreodată. Nixon a sfârșit în dizgrație.

Luptând pentru supraviețuire și îndurând suferințele unei vieți duble, Mark Felt a câștigat.

Tot Leonard Garment a fost acela care a oferit o nouă perspectivă asupra cazului, în luna octombrie a anului 2000. Frank Wills, omul de pază de la Watergate, era plătit cu optzeci de dolari pe săptămână. Descoperirea ușii sigilate a doua oară și telefonul dat de el la poliție determinaseră demisia lui Nixon. Wills a dus o viață plină de dezamăgiri și cu câțiva ani în urmă a declarat cu amărăciune că nu a primit recunoașterea publică pe care o merita. Wills a murit la vârsta de cincizeci și doi de ani, din cauza unei tumori cerebrale.

Garment declara că „cel mai important eveniment în cazul Watergate“ a fost apariția lui Deep Throat, care a oferit principiul organizator ce se găsea la baza articolelor noastre din *Post*. Nici că putea exista un contrast mai mare între Frank Wills și Deep Throat, sublinia Garment.

„Frank Wills, care a devenit celebru și a intrat în istorie dintr-o pură întâmplare, a fost dat deoparte, așa cum se întâmplă de regulă când faima și istoria se plictisesc de cineva. Deep Throat era un om cu mult prea multă experiență ca să permită să i se întâmple așa ceva.“

Era o idee interesantă, dar eu unul nu cred că aici a fost vorba de experiență. A fost vorba de teamă. Insistând ca identitatea sa să rămână secretă, raționa Garment, Deep Throat își putea trăi viața așa cum dorea, rămânând în afara atenției publicului, fără a fi deranjat de vreo cercetare sau analiză a motivației sale – cu alte cuvinte, liber. Garment considera că Deep Throat evitase cu iscusință „glonțul celebrității“ și sugera că modul în care el continuase să-și ducă existența era o răsplată cuvenită și meritată.

Am ținut cu regularitate legătura cu Joan. În vara anului 2004 deja făceam schimb de emailuri. I-am povestit că-mi vizitasem tatăl, fost judecător statal, acum pensionar, care mergea pe nouăzeci și unu de ani și trăia într-un cămin de bătrâni din Illinois. Tata nu-și amintea mare lucru, i-am spus eu lui Joan, dar părea mulțumit.

Pe 4 august 2004 am primit un email de la Joan.

„Da, și tata e mulțumit. Și atât de IUBITOR!!!“

Înainte de Crăciun am primit o felicitare scrisă de Joan ca din partea lui Mark și adresată unor prieteni ai lui. Era semnată „Mark“, cu litere tremurate și nesigure, dar citește: nici urmă de autoritarul „F“ din vremea când lucra la FBI. Felicitarea era însoțită de o fotografie a lui Felt afară la soare, alături de femeia care-l îngrijea, Bola. Chipul lui Felt era luminat de un surâs parcă ieșit din timp – acesta era omul care-l doborâse și-l învinsese pe Richard Nixon.

Din când îmi când, îmi reconstituim pașii, îmi revedeam însemnările, cărțile, depozițiile, mai luam masa ocazional cu câte un personaj din cazul Watergate și, lucrul cel mai important, mă străduiam să cern amintiri adunate vreme de decenii. Mark era acum la adăpost de strădaniile mele de a-i pune întrebări, și chiar de propriile sale întrebări. Existau multe întrebări la care nu aveam să ajungem niciodată. Beneficiar al unei pregătiri speciale și extrem de concentrat asupra scopurilor sale, Mark era un produs al piramidei FBI – reprezentând ierarhia și regulile impuse de Hoover. Pentru Mark Felt, punctul culminant fusese anul 1972 – Vietnam, amenințarea internă pe care o între-zărea, legea și ordinea pe care le vedea amenințate, alegerile prezidențiale și tensiunea în care se desfășuraseră, atentatul la adresa lui Wallace, moartea lui Hoover, dictatura neașteptată a lui Pat Gray, Watergate, ambițiile lui eșuate și insistențele unui tânăr reporter.

Watergate a schimbat cursul istoriei și aici există cu siguranță o tendință – a mea și a multor altora – de a asocia finalul

epic cu un motiv epic. Poate că este vorba de o extindere inutilă a influenței evenimentelor. Motivele lui Felt au fost fără îndoială complicate și nu pe deplin explicabile. Dar cele trei decenii cât lucrase la FBI îi inculcaseră un principiu esențial: adevărul va ieși la iveală. Iar din acest punct de vedere, în cazul Watergate și în demisia lui Nixon se întrevedea mâna justiției imanente. Și poate că asta a fost de ajuns.

Speram să pot așterne pe hârtie întreaga poveste, așa cum am încercat să fac în această carte. Voiam ca această relatare să fie clară, directă, să nu ascundă nimic. Portretul meu nu este deloc demn de admirație. Am fost insistent, secretos, m-am folosit de Mark Felt și mi-am mințit colegul, pe Richard Cohen. Dar am vrut ca această istorisire să fie un antidot la obișnuitele relatări despre Watergate, care au fost de fiecare dată contorsionate, trecând sub tăcere anumite evenimente. Întrucât acea perioadă stranie și captivantă a jucat un rol atât de important în viața mea, am continuat mereu să revin la ea.

Probabil că nu există nici o altă perioadă din istorie despre care să cunoaștem atât de multe: nici un alt mandat prezidențial nu a fost pus astfel pe masa de autopsie, disecat și analizat atât de amănunțit. Gândindu-ne la multiplele investigații, nenumăratele jurnale, memorii, rapoarte și însemnări, constatăm că în prezent nu există nimic care să se apropie de amploarea acelei documentații. Mărturiile și procesele, precum și miile de ore de înregistrări secrete – Nixon discutând cu toată lumea, toată lumea discutând cu Nixon, Nixon la telefon, Nixon și iar Nixon. Practic, toți cei din cercul de apropiați ai lui Nixon s-au întors

împotriva lui: fie au scris o carte, fie au povestit despre furia, îndârjirea și strădania lui de a încălca legea, folosindu-și puterea prezidențială pentru a-și regla conturile cu adversarii reali sau presupuși. Există atât de multe date, încât nimeni nu va fi vreodată capabil să le analizeze pe toate. Dar această autopsie pare aproape completă.

Însă, desigur, întotdeauna rămân și întrebări care nu și-au aflat răspunsul. Aceste întrebări deschid calea spre altele, într-un cerc vicios al unei nesfârșite analize, dând de lucru unor oameni ca mine. Întotdeauna putem și trebuie să punem întrebări legate de motivație. Și așa vom face. Niciodată nu se poate scrie o versiune definitivă a istoriei.

Evaluarea unui reporter

de Carl Bernstein

Marți, 31 mai 2005, a doua zi după Memorial Day¹, revista *Vanity Fair* mi-a trimis un articol care urma să fie publicat în acea dimineață. Articolul era intitulat „Eu sunt cel care a fost supranumit Deep Throat“, fiind semnat de avocatul familiei Felt, John O'Connor. O'Connor și Joan Felt îl convinseseră pe Mark să accepte ca ei să declare public că el fusese sursa noastră secretă. O'Connor admitea în articol că memoria lui Felt era aproape nulă.

Sunt reporter și redactor la *Vanity Fair*, dar nu am avut nici cea mai vagă idee de articolul care urma să apară. I-am telefonat lui Bob, care primise și el o copie a articolului la Washington.

---

¹ Pe 30 mai sunt comemorați în Statele Unite militarii uciși în război. (n.tr.)

Trăisem cu acest secret timp de treizeci și trei de ani; eram obișnuiți să apară ocazional câte o carte sau câte un studiu universitar cu vreo teorie de ultimă oră al cărei autor să pretindă că stabilise identitatea lui Deep Throat. De fiecare dată când murea cineva suspectat a fi fost Deep Throat – și erau zeci de astfel de candidați –, primeam telefoane de la reporteri care ne întrebau dacă fusese vorba despre persoana respectivă. Lista se scurta pe măsură ce personajele implicate în cazul Watergate plecau dintre noi. Am adoptat o poziție categorică: am decis să nu mai facem nici un comentariu până la moartea lui Deep Throat.

Era esențial să nu înșelăm încrederea lui Felt și să nu încălcăm principiul jurnalistic al păstrării confidențialității surselor. *Vanity Fair* nu oferea nici un fel de dovezi că Felt ar fi fost Deep Throat, în afara unui singur citat atribuit lui: „Eu sunt cel care a fost supranumit Deep Throat.” Fără confirmarea noastră, se părea că secretul avea să fie păstrat. Cu acordul lui Bob, am făcut o declarație la CNN: „După cum am declarat în repetate rânduri, la moartea persoanei cunoscute sub porecla de Deep Throat, îi vom dezvălui identitatea, precum și împrejurările și contextul în care am avut de a face cu ea. Un mare număr de cărți și articole au făcut speculații pe tema identității lui Deep Throat. În acest din urmă caz, apreciem din nou că obligația noastră față de toate sursele confidențiale este să nu ne încălcăm promisiunea de a nu le face publică identitatea pe toată durata vieții lor. Așadar, la moartea celui supranumit Deep Throat,

vom face cunoscut cine s-a ascuns în spatele acestui nume, așa cum ne-am angajat“.

– E foarte bine, mi-a spus Bob. Doar puțin cam lung.

Câteva minute mai târziu, unul dintre canalele de televiziune a întrerupt transmisia în direct a unei conferințe de presă susținute de președintele Bush pentru a transmite știrea despre articolul din *Vanity Fair* și despre declarația mea.

Bob mi-a spus că Ben Bradlee, care cu paisprezece ani în urmă renunțase la munca de editor, fiind acum vicepreședintele ziarului *Post*, era nerăbdător să confirme știrea. „Au prins de veste!“ Bradlee știa să recunoască un subiect senzational atunci când întâlnea unul. Avocatul și familia erau de ajuns, mai mult decât de ajuns, pentru a elibera ziarul *Post* de angajamentul luat, opina el.

Știam că Bob, care are obiceiul să-și facă tema înainte de scadență sau chiar înainte de a primi vreuna, scrisese o primă versiune a poveștii lui Deep Throat, având dimensiunile unei cărți.

În luna martie, Bob se declarase de acord ca succesorul lui Bradlee, Leonard Downie Jr, să vină la el acasă și să citească această primă versiune, aflând pentru prima oară identitatea lui Deep Throat. Downie i-a dat asigurări lui Bob că nu va mai vorbi cu nimeni, dar a insistat ca *Washington Post* să fie pregătit să scrie despre moartea lui Deep Throat. În calitatea sa de director coordonator adjunct, Bob se subordonează lui Downie.

La începutul anului 2005 fuseseră publicate articole care spuneau că Deep Throat ar fi fost pe moarte. Downie voia un plan. Un alt reporter urma să scrie despre moartea lui Deep Throat, în timp ce Bob putea scrie despre relația lui cu Felt.

Acum că *Vanity Fair* publicase articolul, Bob m-a pus la curent cu aranjamentele respective. Mă temeam că eram pe cale să pierdem controlul asupra acestui subiect. Uitasem de unul din principiile de bază ale jurnalismului: reporterii își pot închipui că țin subiectul sub control, dar în realitate subiectul îi controlează întotdeauna pe reporteri.

Mi-am petrecut restul dimineții răspunzând la telefoane primite de la diverși reprezentanți ai mass-media, or, eu voiam să ajung la Washington și la redacția *Post*, unde se luau deciziile. În drum spre aeroport, i-am telefonat lui Bob. Între timp, vorbisem cu Downie, care era la o casă de odihnă a ziariștilor din St Michael's, Maryland, la două ore distanță de cealaltă parte a golfului Chesapeake. Downie ceruse un set complet de articole, dar susținea că putea să le amâne publicarea.

În jurul orei 14.30, Bob s-a dus la redacția *Post*, aflată pe strada 15 Northwest, în centrul Washingtonului. Len abia sosise. Amândoi au mers în biroul lui Downie și au închis ușa. Era același birou în care Bradlee, Bob și cu mine, alături de alți redactori de la *Post*, dezbăteau deciziile legate de articolele despre Watergate cu peste trei decenii în urmă, deși între timp mobilierul și decorațiunile fuseseră modernizate.

– Sunt din ce în ce mai convins că de data asta putem da lovitura, a spus Len.

Citise articolul. O'Connor și Joan Felt erau, fără îndoială, credibili. Bob avusese de a face cu ei vreme de câțiva ani. Nu apăruseră din senin. Era vorba de fiica lui Felt, care-l îngrijea, și de avocatul familiei. Ce ne puteam dori mai mult? „E absolut limpede că acest fapt ne eliberează de angajamentul de păstrare a confidențialității“, a continuat Downie. „Știu că nu este ușor pentru voi“, a adăugat el. „E greu de renunțat la o astfel de promisiune.“ Downie știa că secretele aveau putere și, atâta vreme cât Bob și cu mine controlam secretul, dețineam și puterea.

Bob s-a opus categoric. Cu cinci ani în urmă, când se întâlneau cu Felt în California, fostul număr 2 din FBI nu reușise să-și amintească împrejurările în care Nixon demisionase. Oare-i puteam lăsa pe reprezentanții familiei și revista *Vanity Fair* să ia decizia pentru noi? l-a întrebat Bob pe Downie.

– Au și luat-o, a replicat Len. Bob, s-a terminat.

Era Downie sigur că pentru ziarul *Post* confirmarea reprezentanța un pas corect, atât din punct de vedere jurnalistic, cât și instituțional?

– Da. Nu va mai exista niciodată un moment atât de propice. Downie a sugerat că era o ocazie unică. Dacă vom aștepta până la moartea lui Felt pentru a face dezvăluirea, vor exista îndoieli. Cei care critică ziarul *Post* și alte persoane din presă ar putea spune: „Foarte convenabil!“ Felt nu va putea

nici să dezmință, nici să confirme rolul jucat cândva. Controversa nu se va sfârși niciodată.

Downie sugera că dezvăluirea din *Vanity Fair*, susținută și de confirmarea noastră, ar fi clarificat cum nu se putea mai bine – ba chiar ar fi „închis“ – problema. Se sfătuiseră cu Bradlee și cu Don Graham, prim-director executiv la *Post*. Aceștia îi dăduseră dreptate.

Am recunoscut atitudinea șefului care, după ce ia o decizie, se străduiește să-și convingă subordonatul de justetea ei. Downie nu voia doar încuviințarea noastră, ci și acordul nostru deplin. Totodată, fără îndoială, voia să vadă și dacă existau argumente care nu fuseseră aduse în discuție până atunci. În anii '60, înainte de a deveni editor, Downie fusese reporter de investigații. Cunoștea importanța surselor confidențiale la fel de bine ca mine și ca Bob.

Okay, a spus Bob într-un târziu. Dar mai întâi trebuia să discute problema cu mine și să se convingă că eram de acord. Apoi urma să coopereze.

Bob a pornit pe coridor spre biroul lui și m-a rugat să-l însoțesc. I-am spus că era posibil ca decizia să fi încetat deja să ne aparțină. Nu puteam fi singurii care să refuze orice comentariu sau confirmare a unui fapt vizibil. Bob se întreba dacă lucrurile se urniseră deja din loc. „Probabil că da“, i-am răspuns. „Nu ne putem comporta ca niște dobitoci.“ Dar eu voiam ca noi

să fim aceia care să venim cu confirmarea, nu ziarul *Post*. Bob s-a declarat de acord.

Prima oară când am aflat despre sursa secretă a lui Bob a fost în vara anului 1972. Aceasta se întâmpla înainte ca directorul coordonator, Howard Simons, să-l fi poreclit Deep Throat. Bob îmi spusese că persoana lucra la Ministerul de Justiție, că avea o funcție înaltă și că era un vechi prieten de-al lui din vremea când făcuse armata la Marină.

Mi s-a părut un lucru grozav. În decursul anilor, ajunseseam să cunosc câteva persoane de la Ministerul de Justiție, clădire situată pe Pennsylvania Avenue și care era totodată și sediul FBI. Aveam și eu câteva surse, care lucrau în diverse secții ale ministerului, vreo două persoane care se ocupau de alegerea judecătorilor și câțiva agenți FBI, care se dovedeau foarte utili când aveam de scris despre tribunalele locale și federale.

Pe măsură ce Bob și cu mine avansam în articolele noastre despre cazul Watergate, a devenit limpede că sursa lui – „prietenul meu“, cum îl numea Bob – deținea un volum impresionant de informații. Problema era că nu se arăta foarte dispus să le comunice cu una, cu două. Când am insistat pe lângă Bob să-mi spună mai multe despre prietenul lui, Bob s-a eschivat, ceea ce nu-i prea stătea în fire. La început a refuzat să-mi spună numele sursei, mi-a destăinuit doar că lucra la FBI și că biroul lui se afla chiar lângă cel al directorului în exercițiu, Pat Gray. Orice

informație, raport, dosar sau telegramă care ajungea pe biroul lui Gray, mi-a spus Bob, trecea mai întâi pe la prietenul lui.

Timp de câteva luni mi-am format o imagine despre prietenul lui Bob ca fiind un tânăr ce îndeplinea cumva funcția de secretar pe lângă Pat Gray. Îmi închipuiam o mică despărțitură cu pereți de sticlă aflată la ușa biroului lambrizat al șefului FBI. Datorită legăturii cu Marina, îmi imaginam că Bob și amicul lui erau de aceeași vârstă. De aici și imaginea unui bărbat zvelt, îngrijit, tuns scurt stil FBI, proaspăt absolvent al Academiei din Quantico, Virginia, cineva care aranja și clasa hârtiile și dosarele care nu conteneau să curgă spre biroul lui Gray. Un fel de om bun la toate. Dar cu posibilități de informare nelimitate.

În toamna anului 1972, când noi am publicat unele dintre cele mai importante articole și când Casa Albă și-a intensificat atacurile la adresa noastră și a ziarului *Post*, i-am spus lui Bob că trebuia să aflu numele sursei. Bob mi-a spus că era vorba de Mark Felt. Pentru mine, numele era mai puțin important decât faptul că era vorba despre a doua persoană din ierarhia FBI. Am fost impresionat. Aceasta însemna că sursa noastră ne putea furniza un context esențial. Dar noi eram ocupați până peste cap, căutând să culegem noi și noi informații. Tensiunea era uriașă și nu aveam timp să discutăm despre implicațiile mai profunde.

După cum relatează cartea *Toți oamenii președintelui*, în această perioadă Bob și cu mine ne întâlneam adesea la o cafea în mica încăpere unde se găsea automatul de cafea, la ieșirea din

sala redacției. Acelea erau întâlnirile în care discutam cum aveam să procedăm în continuare. Numai noi doi, la o cafea dintre cele mai proaste. Acolo stabileam unde ne situam cu fiecare articol, acolo discutam ce fel de prezentare urma să facem în ziua aceea în fața editorilor noștri. Uneori aveam impresia că aceștia nu pricepeau imediat valoarea unei anumite părți din munca noastră. Dezvoltasem o strategie amănunțită de tip polițistul bun – polițistul rău, pe care cumva o repetam în timp ce ne beam cafeaua. De regulă, eu eram polițistul cel rău.

Una dintre conversațiile noastre de lângă automatul de cafea a fost deliberat omisă în cartea *Toți oamenii președintelui*.

În toamna anului 1972, Bob și cu mine stabilisem că exista un fond secret de bani gheață, aflat în păstrarea Comitetului pentru Realegerea lui Nixon, CREEP. Din acest fond fuseseră finanțate spargerea de la Watergate, precum și alte acte de spionaj și sabotaj din cadrul campaniei electorale. Cheia către descoperirea posibilei implicări a unor persoane sus-puse era tocmai acest fond. După câteva întrevederi extrem de anevoioase, trezorierul CREEP, Hugh Sloan, și contabilă, Judy Hoback, ne destăinuiseră că John Mitchell era una dintre cele cinci persoane care controlau fondul. Faptul ne-a fost confirmat de Deep Throat. Mitchell, fost partener cu Nixon la o firmă de avocatură, fost director de campanie electorală al președintelui și fost procuror general al Statelor Unite, era persoana sus-pusă

pe care o căutam. Omul nostru. Iar noi intenționam să scriem un articol în care să spunem că omul acesta era un infractor.

În timp ce revedeam articolul și posibilele lui implicații, eu am introdus o monedă în automatul de cafea și, în aceeași clipă, am simțit un fior rece pe șira spinării – o senzație atât de vie, de neașteptată și de neobișnuită, încât și azi mă cutremur când mi-o amintesc.

– Dumnezeuule, i-am murmurat eu lui Bob. Stăteam cu spatele și m-am întors cu fața către el. Președintele ăsta o să ajungă la tribunal.

Bob, care ședea pe scaun, n-a schițat nici o mișcare. M-a fixat câteva secunde cu o privire nespus de ciudată. Dar privirea lui nu exprima îndoială, nici negare a ceea ce tocmai spuseseam – nu era privirea pe care mi-o arunca de obicei când imaginația mea o mai lua razna.

– Isuse Hristoase, cred că ai dreptate, a murmurat colegul meu din Midwest, care nu-și pierdea cumpătul cu una, cu două.

Nu-mi închipuisem că și lui îi trecuse prin minte același gând. Nici chiar cei mai înverșunați adversari ai lui Nixon din câți cunoșteam noi nu sugeraseră o asemenea posibilitate. Nu trecuseră decât trei luni de la spargerea din complexul Watergate. Aveau să mai treacă încă douăsprezece până când Congresul îl va acuza public pe președinte și alte douăzeci și două până la demisia lui Nixon.

– Nu vom putea rosti acest cuvânt în sala de redacție, a opinat Bob.

Am înțeles ce era în mintea lui. Editorii noștri ar fi putut crede că urmăream un anume scop sau că articolele noastre depășiseră orice limită sau chiar că o luasem razna. Orice sugestie despre viitorul lui Nixon ca președinte risca să submineze munca noastră și strădania ziarului *Post* de a-și păstra imparțialitatea.

Nu am relatat incidentul în *Toți oamenii președintelui*, întrucât cartea a fost publicată în aprilie 1974, în toiul anchetei de punere sub acuzare a președintelui Nixon, desfășurată de Comitetul Judiciar al Camerei Reprezentanților. Dacă am fi povestit întâmplarea în acel moment, am fi lăsat impresia că scopul nostru fusese tot timpul inculparea președintelui. Or, lucrurile nu stăteau astfel. Noi eram interesați de caz.

În decursul anilor, Bob și cu mine am discutat de multe ori despre scena de lângă automatul de cafea. Amândoi ajunsesem la aceeași concluzie, și anume că era posibil ca președintele să fie pus sub acuzare, întrucât dispuneam de surse la toate nivelurile – secretare, trezorerul de campanie, contabilă, avocați, foști colaboratori și prieteni ai lui Nixon, și Deep Throat. Lumea va dori să dezbată și chiar trebuia să dezbată semnificația și rolul fiecărei surse. Dar elementul esențial era foarte simplu. Convergența tuturor surselor, și nu informațiile furnizate de una singură, mărturiile unor persoane implicate la toate

nivelurile au fost cele care ne-au permis să descifrăm secretele mandatului de președinte al lui Nixon.

Am ajuns la terminalul de pe Aeroportul Național Reagan și am luat un taxi până la redacția ziarului *Post*. Sala redacției era neobișnuit de tăcută și mi-a luat câteva clipe să înțeleg motivul. În anii cât lucrasem la *Post*, mașinile de scris nu încetau să țâcăne pe măsură ce se apropia termenul de predare a articolelor. Acum abia se ghicea păcănitul în surdină al tastaturilor de computer. Downie m-a întâmpinat și m-a strâns în brațe, la fel și Bradlee. L-am îmbrățișat pe Bob și am rămas astfel câteva secunde. Câteva secunde care adunau în ele o viață de emoții și de muncă la ziar.

Deci Bob, la șaiszeci și doi de ani, și eu, la șaiszeci și unu, am făcut câțiva pași prin sala redacției, acea arenă austeră și luminată orbitor în care petrecusem atâția ani din viață. Sala a fost descrisă extrem de viu și de real în filmul *Toți oamenii președintelui*. M-au încercat un sentiment de regret – n-aș ști să spun pentru ce anume – dar și un imens sentiment de ușurare.

În deceniile care trecuseră, amândoi declarasem public că, pentru un reporter, treaba cea mai bună se făcea atunci când înfruntai opoziția conducerii. Aceasta însemna că reporterul trebuia să-și aleagă propriul drum, uneori să forțeze mâna editorilor, să colinde și să exploreze liber, la nevoie să sfideze înțelepciunea convențională. Cu alte cuvinte, indiferent despre

INFORMATORUL

ce scriau, reporterii trebuiau să găsească resorturile interioare, să ajungă în miezul lucrurilor, pe cât posibil să descopere contabile sau un Deep Throat. Totodată, după cum ni se reamintise, reporterii aveau nevoie de editori. Până la urmă, noi eram colaboratori, dar decizia finală le aparținea lor.

În definitiv, chiar modul în care relataseam noi despre cazul Watergate se bazase pe același principiu: parteneriatul. Parteneriatul meu cu Bob, parteneriatul nostru cu Bradlee, parteneriatul straniu și incomplet al lui Bob cu Deep Throat. Luând toate acestea în considerare, constatam un sentiment de solidaritate. Cei care cooperează azi prin televiziune sau prin Internet nu beneficiază de așa ceva. Nu există o plasă de protecție. Nu există frâne. Nu este nimeni care să pună întrebări, să exprime îndoieli sau să stimuleze inspirația. Nu există editori. În sala luminată a redacției l-am găsit pe reporterul care scria articolul de fond pentru *Post*.

Declarația noastră suna astfel: „W. Mark Felt a fost Deep Throat și ne-a ajutat enorm în tot ce am scris despre Watergate. Totuși, după cum demonstrează documentele, multe alte surse și înalți oficiali ne-au ajutat pe noi și pe alți reporteri la sutele de articole publicate în *Washington Post*“.

Nota autorului

Doi colegi m-au ajutat zi și noapte în cele zece zile de muncă intensă în care cartea de față a fost pregătită pentru publicare, pornind de la manuscrisul confidențial redactat de mine în eventualitatea morții lui Mark Felt.

Bill Murphy Jr, avocat care a lucrat la Ministerul de Justiție al Statelor Unite și la Biroul de Justiție Militară. Fost reporter la *New Haven Register*, Bill este un om cu o extraordinară capacitate intelectuală și bunăvoință. El mi-a oferit o evaluare critică și obiectivă a fiecărei părți din această carte, analizând-o cu ochiul înțelept al avocatului și ziaristului. A început să colaboreze cu mine cu numai cinci săptămâni înainte de dezvăluirea identității lui Deep Throat. Eu îl consider deja partenerul meu de încredere.

Christine Parthemore, absolventă a Facultății de științe politice a Universității statului Ohio în 2003 și membră a societății

INFORMATORUL

Phi Beta Kappa¹. Fire imaginativă, matură în gândire și perseverentă, Christine este capabilă să găsească orice și pe oricine. De o franchețe dezarmantă și de o creativitate uluitoare, ea m-a ajutat cu mare pricepere și precizie într-un mare număr de proiecte, începând din luna mai 2004, de când lucrăm împreună. Christine este membră cu drepturi depline a echipei noastre de reportaj și redactare.

---

¹ Societate onorifică, alcătuită din studenți și absolvenți, ai cărei membri sunt aleși pe baza rezultatelor obținute. (n.tr.)

Mulțumiri

Informatorul este produsul a peste trei decenii de muncă de reporter. Simon & Schuster și ziarul *Washington Post* au reprezentat principalele puncte de referință din cariera mea, sprijinul lor fiind esențial și în cazul cărții de față. Ei mi-au dăruit timpul, libertatea și posibilitatea de a merge pe urmele acestor cazuri.

Afacerea Watergate a legat pentru totdeauna numele lui Carl Bernstein de al meu. Întotdeauna îi voi fi recunoscător pentru echipa pe care am format-o și pentru prietenia pe care mi-a arătat-o.

Alice Mayhew a fost editorul meu de suflet de la Simon & Schuster pentru fiecare carte pe care am scris-o. A doua zi după ce Carl și cu mine am confirmat că Mark Felt era Deep Throat, Alice a sosit cu avionul la Washington ca să citească prima versiune a cărții de față. Ea și-a demonstrat încă o dată

neobosita dăruire față de autori, contribuind cu nenumărate idei și îmbunătățiri.

Ben Bradlee, directorul executiv al ziarului *Washington Post* pe toată durata afacerii Watergate și în alte vremuri zbuciumate, și-a păstrat neștirbită încrederea în Carl și în mine, precum și în munca noastră, păstrând totodată secretul despre Deep Throat timp de peste treizeci de ani. Bradlee a citit o primă versiune a acestei cărți și a făcut sugestii prețioase. Îl consider un confident și un prieten adevărat.

În 1991, Leonard Downie Jr i-a succedat lui Bradlee în calitate de director executiv, jucând un rol important în capitolul final al acestei istorisiri. De asemenea, le sunt profund recunoscător lui Don Graham, prim-director executiv la *Post*, și editorului Bo Jones. Ei reprezintă principalele motive pentru care *Post* și-a construit și și-a păstrat reputația de excelență în lumea jurnalismului.

Bill Hamilton, editor coordonator adjunct, a făcut imposibilul în circa douăzeci și patru de ore: a luat prima versiune a cărții de față și a găsit modalitatea de a redacta o adaptare pe scurt, care a apărut în *Washington Post* la două zile după anunțarea identității lui Deep Throat. Efortul lui a fost impresionant, dar pentru mine nu a constituit o surpriză.

Joe Elbert, editorul fotografic de la *Post*, și Melissa Maltby de la secția foto mi-au oferit dosare cu fotografii vechi și noi în mai puțin de o zi, lucru pentru care țin să le mulțumesc.

Stan Pottinger, care în 1976 a descoperit identitatea lui Deep Throat, s-a dovedit de o incredibilă discreție, păstrând acest

secret timp de douăzeci și nouă de ani. Îi sunt recunoscător pentru această atitudine demnă de admirație.

Robert Barnett este avocatul meu și bunul meu prieten de douăzeci de ani. Sfatul lui referitor de această carte – atât ca avocat, cât și ca prim cititor – s-a dovedit în mod invariabil a fi corect. Îi sunt recunoscător pentru recomandări, la fel și lui Tom Hentoff, unul dintre partenerii lui Robert la firma de avocatură Williams & Connolly.

La Simon & Schuster, Carolyn Reidy, președinta firmei, și David Rosenthal, editor, au făcut tot posibilul ca procesul de ieșire grabnică a acestei cărți de sub tipar să se desfășoare în timp cât mai scurt și cu maximă eficiență. De asemenea, le rămân îndatorat lui Jack Romanos, președinte și director executiv; Elisa Rivlin, avocat principal; Victoria Meyer, director executiv de publicitate; Jackie Seow, director artistic; Roger Labrie, editor; Irene Kheradi, editor coordonator executiv; Karen Romano, vicepreședinte al secției de producție și fabricație; Twisne Fan, director de producție; C. Linda Dingler, director de design; Jane Hardick, director de redactare pe calculator; Barbara Greenberg, Carla Little, Claudia Martinez și Davina Mock, echipa de redactare pe calculator; Nancy Inglis, director corectură; Mara Lurie, Lisa Healy, Jane Elias, corectori; Chris Carruth, autorul indicelui; și lui Allison Murray, Annie Railton și Kenneth Hamner.

Fred Chase, care s-a ocupat în egală măsură de corectura cărților *Războiul lui Bush* și *Plan de atac*, a venit de urgență cu avionul din Texas la Washington D.C., pentru corectura

INFORMATORUL

manuscrisului. A făcut o treabă excelentă și versiunea finală este mult mai bună, grație nenumăratelor sale intervenții.

Cele două fiice ale mele, Diana și Tali, mă motivează în permanență și îmi umplu viața de bucurie și umor. Sunt mândru de ele și nu găsesc cuvinte ca să le mulțumesc pentru dragostea și sprijinul lor.

Soția mea, Elsa, m-a călăuzit și m-a sfătuit timp de douăzeci și cinci de ani practic în toate problemele din viața mea, dintre care nu cea din urmă a fost dilema oportunității și modalității de dezvăluire a identității lui Deep Throat. Înțelepciunea, răbdarea și sprijinul ei îmi sunt de mare ajutor.

Mulțumiri și Rosei Criollo și lui Jackie Crowe. Dragoste și recunoștință eternă Normei Gianelloni, acum plecată dintre noi.

Voi rămâne întotdeauna îndatorat numeroaselor surse care au vorbit cu noi în timp ce scriam despre Watergate și care au discutat cu mine și cu colegii mei referitor la diverse subiecte și cărți în decursul anilor. Presa liberă nu și-ar putea îndeplini rolul ei vital, consfințit de Constituție, fără astfel de oameni.

În sfârșit, voi fi pentru totdeauna recunoscător lui W. Mark Felt. Uneori relația noastră a fost o luptă, dar în cele din urmă el a câștigat, oferindu-mi informațiile, îndrumarea și înțelegerea care s-au dovedit esențiale în munca mea la cazul Watergate.

INDICE

A

Abwehr 70
 Abzug, Bella 128
 Acheson, Dean 27, 28, 37
Adevăratul război (Nixon) 153
 Agnew, Spiro T. 48, 157
 Anderson, Jack 15, 46
 Associated Press 64

B

Bachinski, Eugene 64, 66
 Barker, Bernard 68, 69
 Barnes, Andrew 37, 38
 Barnett, Robert 208, 209, 210, 211, 244
 Beard, Dita 14, 47, 103, 171, 186
 Belsen, James A. 62
 Bennett, Robert F. 65
 Bernstein, Carl 4, 8, 9, 13, 57, 61, 128, 159, 166, 185, 227, 242
 Bernstein, Jacob 166
 Boladu, Fereimi (Bola) 224
 Bolz, Charles 90

Bosch, Juan 53

Bradlee, Benjamin C. 5, 10, 34, 43, 44, 104, 105, 108, 109, 110, 130, 159, 193, 207, 208, 214, 229, 230, 232, 238, 239, 243

Bremer, Arthur 56, 57, 58, 199

Brown, H. Rap 40

Bush, George W. 135, 160, 191, 229, 244

Butterfield, Alexander P. 20

C

Caddy, Douglas 61

Campbell, Donald E. 17, 18

Casa Albă 7, 8, 9, 11, 12, 14, 18, 23, 24, 41, 44, 57, 65, 66, 67, 69, 82, 84, 86, 91, 92, 95, 104, 107, 113, 114, 120, 139, 147, 148, 151, 161, 183, 191, 197, 198, 199, 213, 234

Chapin, Dwight L. 9, 20, 91

Cheney, Dick 209

Cheney, Lynne 209

CIA (Central Intelligence Agency)

INDICE

- 8, 15, 18, 32, 37, 41, 53, 63,
65, 66, 67, 68, 103, 108, 116,
191, 196
- Clancy, Tom 177
- Clinton, Bill 30, 209
- Clinton, Hillary Rodham 209
- CNN 228
- Cohen, Richard 48, 156, 157,
158, 225
- Colson, Charles W. 57, 65, 66,
98, 102
- Columbia Journalism Review* 130
- Covington & Burling 27
- Cox, Archibald 21, 110, 115,
117, 120
- CREEP (Preşedinte) 12, 13, 64,
78, 86, 92, 235
- Crowdson, John 126, 127
- Culeman-Beckman, Chase 166
- Cutler, Lloyd 159
- D**
- Dalbey, D. J. 89
- Daley, David 166, 167
- Davidson, Daniel 163
- Dean, John W. 8, 9, 10, 19, 20,
23, 27, 37, 47, 67, 82, 94,
103, 104, 105, 106, 107, 108,
109, 110, 113, 148, 161, 165,
187, 199, 211, 212, 213
- Deep Throat 3, 10, 11, 12, 13,
16, 18, 19, 21, 23, 87, 95, 96,
104, 115, 120, 122, 123, 124,
125, 126, 127, 131, 132, 133,
138, 140, 141, 142, 144, 145,
146, 148, 156, 157, 158, 159,
160, 161, 162, 163, 164, 166,
173, 175, 178, 180, 187, 189,
190, 191, 192, 197, 198, 199,
200, 201, 202, 205, 207, 208,
209, 210, 211, 212, 213, 214,
215, 217, 218, 220, 223, 227,
228, 229, 230, 233, 235, 237,
239, 240, 242, 243, 245
- Dole, Bob 91
- Downie, Leonard, Jr. 10, 130,
229, 230, 231, 232, 238, 243
- Doyle, Arthur Conan 212, 213
- E**
- Ebert, Roger 133
- Ehrlichman, John D. 44, 67, 84,
106, 107, 116, 165, 169, 183,
199
- Ellsberg, Daniel 43, 44, 116,
117
- Ephron, Nora 156
- Erlenborn, John 26
- Ervin, Sam J. 102, 103, 110
- F**
- Farquhar, Roger 39, 40
- FBI (Federal Bureau of
Investigation) 7, 8, 9, 11, 12,

INDICE

- 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20,
26, 27, 28, 29, 30, 31, 41, 42,
43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50,
51, 52, 53, 55, 58, 59, 64, 66,
67, 68, 69, 70, 74, 75, 76, 79,
80, 81, 82, 84, 87, 88, 89, 90,
91, 93, 94, 95, 100, 102, 104,
105, 106, 107, 108, 110,
111, 112, 113, 114, 115,
116, 118, 119, 122, 124,
125, 126, 127, 128, 129,
135, 136, 139, 146, 147,
148, 149, 155, 158, 159,
161, 162, 164, 169, 171,
173, 178, 183, 184, 185,
186, 187, 188, 189, 191,
192, 193
- Felt, Audrey 41, 152, 176
Felt, Joan 213, 227, 231
Felt, Mark Jr. 201
Felt, W. Mark 16, 80, 245
Fielding, Fred 148
Freud, Sigmund 221, 248
- G**
- Garment, Leonard 10, 159, 160,
164, 198, 199, 200, 222, 223
Gay, Peter 221
Gorbaciov, Mihail 215
Graham, Don 45, 232, 243
Graham, Katharine 5, 45, 131
Gray, Patrick L. 15, 16, 17, 18,
19, 20, 46, 47, 54, 55, 56, 58,
59, 60, 67, 68, 69, 82, 87, 93,
102, 105, 106, 107, 114, 122,
134, 135, 136, 137, 143, 145,
147, 148, 153, 187, 188, 203,
206, 222, 224, 233, 234
- H**
- Haig, Alexander M. 23, 24, 161,
204
Haldeman, H. R., „Bob“ 92, 93,
94, 95, 96, 97, 98, 99, 100,
101, 102, 103, 104, 105, 107,
113, 119, 148
Hartford Courant 166, 167, 194
Harwood, Richard 109
Helms, Richard 68
Hentoff, Nat 130, 244
Higby, Lawrence 113
Hoback, Judy 12, 78, 79, 235
Hoffman, Dustin 129
Holbrook, Hal 11, 131, 132, 133
Hoover, J. Edgar 7, 11, 19, 27,
30, 41, 42, 43, 46, 47, 49, 50,
51, 52, 53, 54, 55, 59, 60, 68,
76, 104, 105, 107, 114, 116,
128, 134, 147, 203, 205, 219,
221, 224
Hotel Madison 104
Howard, Bruce 8, 10, 14, 15,
20, 43, 57, 64, 65, 75, 85, 95,
105, 116, 136, 153, 171, 233

INDICE

- Hunt, E. Howard, Jr. 8, 13, 14,
15, 18, 20, 43, 44, 57, 64, 65,
66, 68, 75, 76, 77, 84, 85, 95,
100, 101, 103, 105, 108, 114,
116, 153, 171
- Huston, Tom Charles 41, 42, 149
- I,J**
- ITT 14, 15, 46, 47, 87, 171
- Jaworski, Leon 21, 120
- Jefferson, Thomas 138
- Johnson, Lyndon Baines 53,
104, 105, 107
- Jones, Nicholas 243
- K**
- Kalmbach, Herbert W. 9, 20, 91
- Kelley, Clarence 125
- Kennan, George 28
- Kennedy Center 131, 133
- Kennedy, Edward M. 105
- Kennedy, Ethel 141
- Kennedy, Jackie 142
- Kennedy, John F. 54
- Kennedy, Robert F. 50
- Kiernan, Laura A. 149
- King, Martin Luther, Jr. 50
- Kissinger, Henry 23, 24, 29, 30,
122, 161
- Kleindienst, Richard G. 46, 107,
137, 147
- Krogh, Egil 114
- L**
- LaGarde, Yvette 201, 215
- Laird, Melvin 30
- Lake, Anthony 76
- Lano, Angelo 17, 125
- Lill, Bob 195, 196
- Long, R., E. 128, 129
- Lord, Winston 163
- Los Angeles Times* 103, 127,
162
- Lyman, Rick 131
- Lynn, Laurence 163
- M**
- MacGregor, Clark 92
- Magruder, Jeb Stuart 78, 79,
103
- Mahan, Daniel C. 196
- Mann, James 161, 162
- McCord, James W. 18, 62, 63,
64, 103
- McDermott, Jack 169, 189
- McGovern, George 56, 57, 91
- Meese, Ed 205
- Miller, Edward S. 135, 136,
143, 145, 148, 149, 151, 152,
153, 154, 155, 169, 178, 188,
219
- Mitchell, John N. 12, 46, 77, 78,
80, 84, 85, 92, 94, 102, 103,
116, 195, 196, 235
- Moorer, Thomas H. 22, 23, 25

INDICE

Morris, Roger 24
Moyers, Bill 104, 105

N

Naples, Fla. 117
National Emergency Command
Post 53
Nașterea unui președinte
(Theodore H. White) 57
NECPA 53
New York Times 29, 38, 40, 44,
61, 73, 88, 96, 125, 126, 127,
131, 180, 193
Newsweek 105
Ngo Dinh Diem 85, 105
Nixon, Richard M. 8, 9, 10, 11,
12, 13, 14, 15, 18, 19, 20, 21,
23, 29, 41, 42, 43, 44, 46, 47,
54, 56, 57, 63, 64, 65, 66, 68,
69, 75, 77, 78, 79, 80, 82, 84,
88, 89, 91, 92, 93, 94, 95, 98,
101, 103, 106, 107, 109, 110,
111, 112, 113, 114, 115, 116,
117, 118, 119, 120, 121, 124,
126, 127, 130, 136, 139, 144,
145, 148, 149, 150, 151, 152,
153, 155, 159, 163, 164, 165,
168, 169, 173, 176, 182,
184, 193, 194, 195, 196,
197, 198, 199, 200, 203,
213, 221, 222, 224, 225,
231, 235, 236, 237, 238

NROTC (Naval Reserve Officer
Training Corps) 26

O

O'Connor, John D. 201, 202,
217, 227, 231
Ogarrio, Manuel 68, 69
Onoarea pierdută (John Dean)
161
Ostrow, Ronald J. 127, 135
Othmer, Maximilian G., W. 70

P

Page Boy 113
Pakula, Alan J. 131, 133
Paris Match 165
Pentagon 22, 53, 72, 134, 191
Petersen, Henry E. 90
Porter, Bart 78, 79
Pottinger, Stanley 139, 140, 141,
142, 143, 243
Procter & Gamble 32
Pulitzer, Premiul 105

Q

Quayle, Dan 209

R

Reagan, Nancy 215, 216
Reagan, Ronald 204
Reddin, Nicolai 71
Redford, Robert 121, 130, 132,
173
Robards, Jason 130, 207

INDICE

- Rosenfeld, Harry 35, 36, 37, 39, 43
- Rosslyn, Va. 72, 73, 83, 93, 99, 180
- Ruckelshaus, William D. 106, 107, 188
- S**
- Safire, William 29
- Salinger, Pierre 160, 161
- Santa Rosa 164, 173, 203, 215
- Schudson, Michael 130
- Sears, John 198
- Segretti, Donald H. 9, 20, 81, 84, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 125, 126, 200
- Senat, SUA 20, 46, 110, 194
- Sentinel* 39, 40
- Shipley, Alex 81
- Shultz, George 204, 209
- Silbert, Earl 62, 76, 77, 90, 91, 129
- Simon & Schuster 116, 242, 244
- Simons, Howard 10, 120, 233
- Sirica, John 18, 101, 103, 111, 194
- Sloan, Hugh 78, 80, 92, 97, 98, 100, 118, 235
- Soderbergh, Steven 131, 132
- SPECAT 22
- St Petersburg Times* 37
- Stans, Maurice H. 69
- Steel, Danielle 177
- Stewart, Potter 159
- Stoner, James 98
- T**
- Time* 133, 178
- Tolson, Clyde 43, 50
- Toți oamenii președintelui* (Woodward & Bernstein) 9, 11, 12, 20, 36, 79, 87, 115, 118, 121, 123, 128, 129, 131, 141, 142, 161, 180, 198, 200, 234, 235, 237, 238
- U**
- Ultimele zile* (Woodward & Bernstein) 9, 19, 126, 160
- Umbra: cinci președinți și moștenirea Watergate* (Woodward) 165, 204
- Ungar, Sandy 80
- Universitatea din Texas 160
- Universitatea George Washington 26
- Universitatea Yale 26
- V**
- Vaky, Viron 163
- Vanity Fair* 227, 228, 229, 230, 231, 232

INDICE

- W**
- Wall Street Journal* 124, 125,
145, 160, 164
- Wallace, George 55, 199
- Wallace, Mike 212
- Walsh, Elsa 10, 197
- Walsh, Lawrence 204
- Washington Post* 8, 9, 13, 34,
36, 76, 92, 98, 127, 128, 129,
144, 152, 174, 210, 229, 239,
242, 243
- Watergate 3, 7, 8, 9, 10, 12, 13,
14, 15, 17, 18, 19, 20, 21, 29,
35, 41, 43, 45, 46, 60, 61, 63,
64, 65, 66, 67, 69, 76, 77, 78,
79, 80, 81, 82, 84, 85, 87, 88,
90, 91, 92, 96, 97, 98, 100,
101, 102, 103, 104, 105, 106,
107, 108, 110, 111, 112, 113,
115, 116, 117, 118, 119, 120,
121, 122, 123, 125, 128, 129,
130, 136, 142, 146, 150, 153,
157, 160, 161, 164, 165, 168,
171, 176, 184, 185, 188, 189,
190, 193, 194, 195, 196, 198,
199, 200, 203, 204, 211, 222,
223, 224, 225, 228, 230, 233,
235, 236, 239, 242, 243, 245
- Webster House 74
- Weisberger, Fred 162, 163
- White, Byron 209
- White, Theodore H. 57
- Williams & Connolly 208, 244
- Wills, Frank 222, 223
- Woods, Rose Mary 163
- Z**
- Ziegler, Ronald L. 66, 89, 107,
111

Rafael Ábalos – GRIMPOW

John L. Allen, jr. – OPUS DEI

Michael Baigent – DOSARELE ISUS

Carl Bernstein & Bob Woodward – TOȚI OAMENII PREȘEDINTELUI

Steve Berry – CAMERA DE CHIHLIMBAR

MOȘTENIREA TEMPLIERILOR

Jules Boucher – SIMBOLURILE FRANCMASONERIEI

Dan Brown – ÎNGERI ȘI DEMONI

Susanna Clarke – JONATHAN STRANGE & MR NORRELL

Bill Clinton – VIAȚA MEA

John Darnton – SECRETUL LUI DARWIN

Jeffery Deaver – LUNA RECE

Juan Manuel de Prada – FURTUNA

Umberto Eco – ÎNAINTE CA RACUL

Laurence Gardner – TESTAMENTUL MAGDALENEI

Dinu C. Giurescu – FALSIFICATORII. „ALEGERILE“ DIN 1946

Mircea Goga – VETURIA GOGA, „PRIVIGHETOAREA LUI HITLER“

Jason Goodwin – COPACUL IENICERILOR

John Grisham – NEVINOVATUL

Efraim Halevy – OMUL DIN UMBRĂ

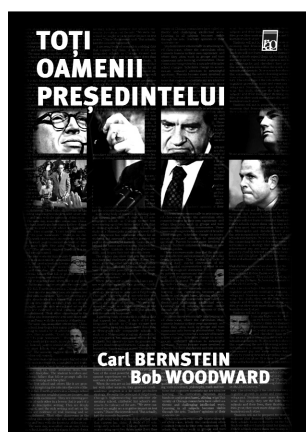
John Twelve Hawks – CĂLĂTORUL
Elizabeth Kostova – COLECȚIONARUL DE ISTORIE
David McCullough – 1776
Julia Navarro – CONFRERIA SFÂNTULUI GIULGIU
Andy McNab – BEZNA
Kate Moss – LABIRINTUL
Roberto Pazzi – CONCLAV
Michael Peinkofer – FRĂȚIA RUNELOR
L. Picknett & C. Prince – MISTERUL SIONULUI
Douglas Preston & Lincoln Child – RELICVA
Craig Russell – VULTURUL ÎNSÂNGERAT
Antoine de Saint-Exupéry – MICUL PRINT
Boris von Smercek – AL DOILEA GRAAL
Margaret Starbird – FEMEIA CU VASUL DE ALABASTRU
Alex Mibai Stoenescu – DIN CULISELE LUPTEI PENTRU PUTERE 1989–1990.
PRIMA GUVERNARE PETRE ROMAN
Paul Sussman – SECRETUL TEMPLULUI
Pierre-André Taguieff – ILUMINAȚII
Philipp Vandenberg – CONJURAȚIA SIXTINĂ
A CINCEA EVANGHELIE
Enrique de Vicente – CHEI OCULTE ÎN CODUL LUI DA VINCI
Michael White – ECHINOX

Noi apariții RAO

Omul din umbră

EFRAIM HALEVY

Toți oamenii președintelui

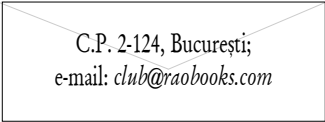
CARL BERNSTEIN & BOB WOODWARD

clubul cărții rao

CLUBUL CĂRȚII RAO

are un regulament de funcționare mai modern,
mai eficient și mai adaptat nevoilor dumneavoastră,
care este pus la dispoziția membrilor odată cu fișa
de înscriere. Principala inovație o reprezintă
introducerea a TREI TIPURI DE CARDURI
care vă oferă mari reduceri de preț
în achiziționarea cărților.

Pentru detalii privind acest regulament
vă puteți informa din broșurile editurii noastre
sau scriindu-ne pe adresa:

C.P. 2-124, București;
e-mail: club@raobooks.com

sau accesând site-urile:

www.raobooks.com;
www.rao.ro

Tiparul executat de
R.A. „Monitorul Oficial“
București, România